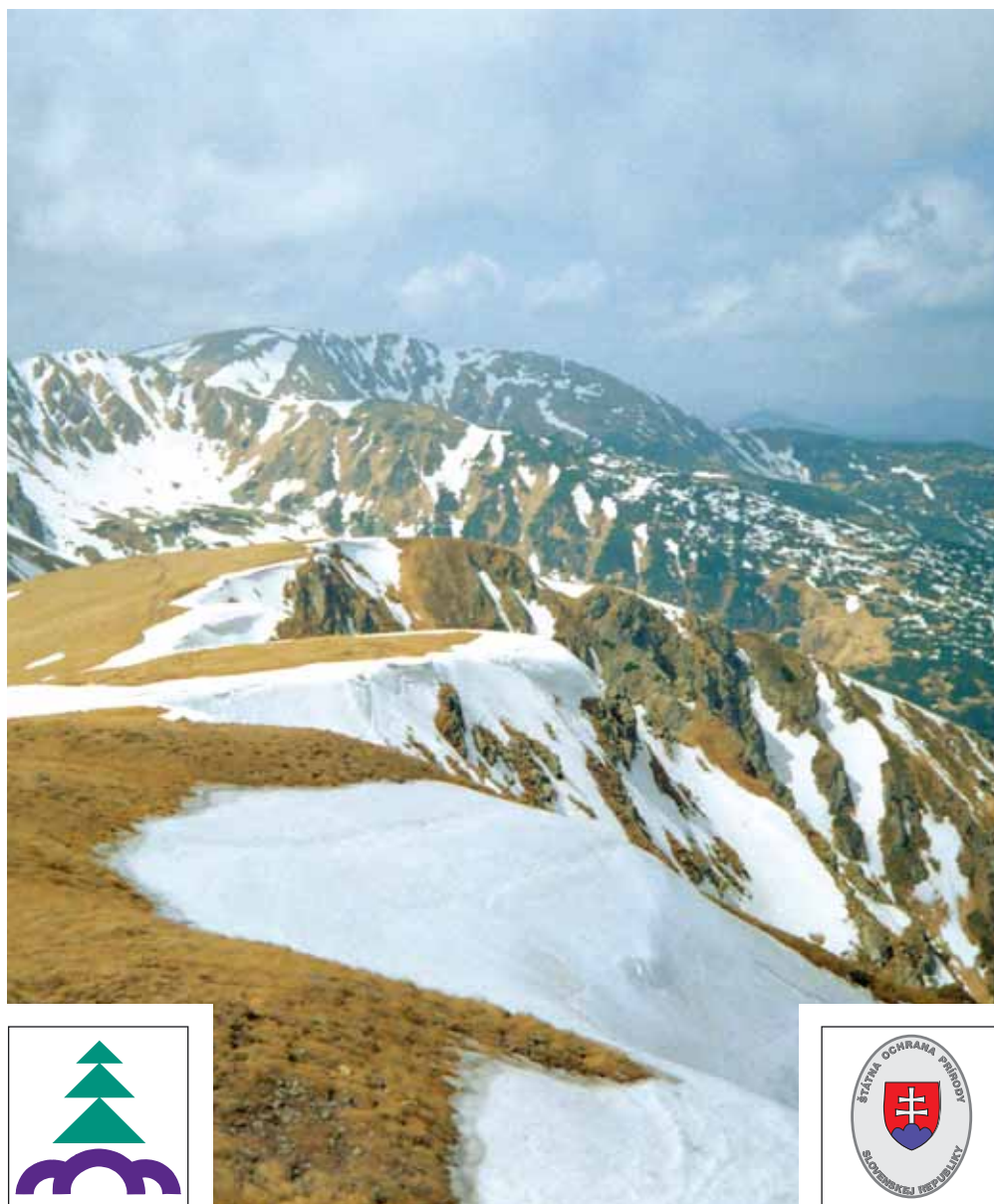
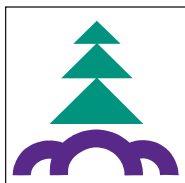

Chránené územia SLOVENSKA 67 2006

Odborno-metodický a informačný časopis Štátnej ochrany prírody SR

Uzávierka príspevkov
do časopisu **Chránené územia Slovenska**
č. 68 je

31. mája 2006

Príspevky posielajte na
adresu:

chus@sopsr.sk

- **Chránené územia Slovenska** – štvrťročný odbornometodický a informačný časopis Štátnej ochrany prírody SR
- **Vydáva:** Štátna ochrana prírody v Banskej Bystrici
- **Zodpovedný redaktor:** RNDr. K. Králiková
- **Redakčná rada:** Mgr. E. Vavrová, Mgr. K. Sujoová, PhD., Ing. M. Krištof, Ing. B. Faško, Ing. J. Burkovský, Ing. V. Ihringová
- **Jazyková korektúra:** Mgr. Olga Majerová
- **Adresa redakcie:** Štátna ochrana prírody SR, P. O. Box 5, Lazovná 10, 974 01 Banská Bystrica, (tel: 048/471 3620, fax: 048/4155 027)
- **E-mail:** chus@sopsr.sk
- **Tlač:** Pedagogická spoločnosť J. A. Komenského, Banská Bystrica
- **Náklad:** 2 000 výtlačkov
- **Registračné číslo:** 1428/96

Nevyžiadané príspevky nevraciam!

ISSN 1335-1737

Inštrukcie pre autorov

- Príspevky posielajte elektronickou poštou alebo na diskete v textovom editore MS Word.
- Maximálny rozsah príspevku je 11 000 znakov vrátane medzier.
- Ak sú súčasťou príspevku tabuľky, primerane znížte počet znakov textu.
- K článku priložte kvalitné fotografie, resp. naskenované fotografie v minimálnom rozlíšení 300 dpi.
- Každú naskenovanú fotografiu uložte do samostatného súboru (jpg, tif, bmp...).
- K fotografiám, resp. obrazovým prílohám uveďte komentár a meno autora.
- Situačné náčrty, ilustrácie, mapky dodávajte narysované tušom na bielom papieri, popisy a legendy v mapách nepíšte na originál, ale len na kópiu.
- Maximálny formát mapiek a náčrtov je A4, používajte kilometrovú mierku, nie číselnú, (veľkosť obrázkov sa nezachováva). Mapy vytvorené v ArcView vyexportujte do formátov tif, jpg,... v minimálnom rozlíšení 300 dpi.
- Tabuľky tvorte výlučne pomocou tabulátorov (prípadne aj s funkciou tabuľka) v textovom editore MS Word alebo v programe Excel. Polia bez hodnoty nenechávajte prázdne, ale prázdne polia nahraďte pomlčkou.
- Latinské mená taxónov píšete kurzívou.
- Mená autorov píšete kapitálkami.
- Literatúru v texte citujte podľa vzoru: "...boli zistené aj v kostole v Turanoch (OBUCH, KADLEČÍK 1997, VAVROVÁ 1998)...".
- Literatúru v zozname literatúry uvádzajte podľa vzoru: OBUCH, J., KADLEČÍK, J., 1997: Letný výskyt netopierov v podkrovných priestoroch v oblasti NP Malá Fatra. Vespertilio, 3: s. 131-134.
- Nadpisy nepíšte veľkými písmenami, nepodčiarkujte ich, nepoužívajte v nadpisoch medzery medzi písmenami.
- Na konci príspevku uveďte meno a priezvisko autora, titul a pracovisko.

Obsah

Obsah

Prehľad odobitne chránených častí prírody a krajiny Slovenskej republiky (SMOPAJ, LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ).....	2
Dvadsať rokov Chránenej krajiny oblasti Ponitrie (A. BALLAY A KOL.).....	4
NATURA 2000 – stratégia implementácie smernice o vtákoch a smernice o biotopoch na roky 2005 – 2013 v podmienkach MŽP SR (J. ZACHAROVÁ).....	12
Finančný príspevok v NAPANT – poznatky a skúsenosti z roku 2005 (P. MATHÉ).....	17
Chemický posyp ciest v TANAP (J. ŠVAJDA).....	21
Strážna služba v CHKO – BR Poľana (V. VICIAN, J. BABIC).....	22
Výkladové stanovisko k uplatneniu § 12 písm. g) zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny vo vzťahu k činnostiam vykonávaným v rámci bežného obhospodarovania poľnohospodárskych a lesných pozemkov (P. GREGÁŇ, D. KVAŠŠAY).....	24
Čistenie kostolov v Turci (M. BOĐOVÁ).....	26
Výskyt modráčikov z rodu Maculinea v územnej pôsobnosti CHKO Východné Karpaty (A. MACKOVÁ).....	28
Rozšírenie bledule jarnej karpatskej (Leucojum vernum L. subsp. carpathicum Spring O. Schwarz) v územnej pôsobnosti Správy CHKO Vihorlat (L. PALKO).....	30
Nález kvetovca archerovho v CHA Gavurky (V. KUNCA).....	31
Prehľad chránených stromov Slovenska podľa okresov a krajov (M. KRIŠTOF).....	32
Dožívajúce formy dubov starých parkov (V. JEŽOVIC).....	33
Náučný chodník Zobor po tretíkrát obnovený (R. SIKLIENKA, M. AMBROS).....	34
Zimné stretnutie mladých strážcov v TANAP (J. ŠVAJDA).....	37
Projekt „Budovanie kapacít ŠOP SR“ (J. KADLEČÍK, I. KONVIT).....	37
9. zasadnutie konferencie zmluvných strán Dohovoru o mokradiach, ktoré majú medzinárodný význam, najmä ako biotopy vodného vtáctva (I. KOUBEK).....	40
Karpaty pod medzinárodnou ochranou (J. KADLEČÍK).....	42
50 rokov zákonnej ochrany prírody. Koľko sa zmenilo? (A. MEZEI).....	44
Sme pod jednou strechou, ale trochu deravou (J. MÁJSKY).....	45
Fauna Devínskej Kobyly (M. AMBROS).....	47
Životné jubileum RNDr. Antona Droppu, CSc., pilota, geografa a ochrancu prírody (P. HOLÚBEK).....	48
Pocta prof. Miroslavovi Stolinovi v jeho rodisku (L. MAXIM).....	49
Opustil nás prof. RNDr. Ladislav Šomšák, DrSc. (J. BURKOVSKÝ).....	50
Za Vladimírom Gavlasom (D. GALVÁNEK).....	51
Blahoželáme, Spomíname (J. BURKOVSKÝ A KOL.).....	51

- *Predná strana obálky:* Pohľad na Nízke Tatry; Foto: Jozef Žabka
- *Zadná strana obálky:* Navrhované chránené vtáčie územie Dubnické štrkovisko. S využitím zdroja <http://dubnica.sk/> spracovali: Ing. Roman Rajtar, Ing. Andrej Saxa, Mgr. Zuzana Šantová. Foto: Štefan Benko

Budovanie siete osobitne chránených častí prírody, Natura 2000

Prehľad osobitne chránených častí prírody a krajiny Slovenskej republiky

stav k 31. 12. 2005

Veľkoplošné chránené územia			
Kategória	Počet	Výmera chránených území (v ha)	Výmera ochranných pásiem (v ha)
národné parky (NP)	9	317 890	270 128
chránené krajinné oblasti (CHKO)	14	522 582	—
NP a CHKO spolu	23	840 471	270 128
Spolu		1 110 598,9823 ha (22,65 % rozlohy SR)	

Maloplošné chránené územia			
Kategória	Počet	Výmera chránených území (v ha)	Výmera ochranných pásiem (v ha)
chránené krajinné prvky (CHKP)	0	0	0
chránené areály (CHA)	179	5 201	2 419
prírodné rezervácie (PR)	381	12 797	244
súkromné PR	2	52	0
národné prírodné rezervácie (NPR)	219	83 712	2 810
prírodné pamiatky (PP)	228	1 544	207
národné prírodné pamiatky (NPP)	11	59	27
Spolu		1 020	103 364
Spolu		109 5070,74103 ha (2,22 % rozlohy SR)	

Jaskyne a prírodné vodopády a ich ochranné pásma		
Kategória	Počet	Výmera ochranných pásiem (v ha)
PP - jaskyne s ochranným pásmom	0	0
NPP - jaskyne bez ochranného pásma	42	0
NPP - jaskyne s ochranným pásmom	2	633
PP - prírodné vodopády s ochranným pásmom	0	0
NPP - prírodné vodopády bez ochranného pásma	5	0
NPP - prírodné vodopády s ochranným pásmom	0	0

Budovanie siete osobitne chránených častí prírody, Natura 2000

Chránené vtáčie územie		
Kategória	Počet	Výmera ochranných pásiem (v ha)
vyhlásené chránené vtáčie územia	3	111 718

Chránené krajinné oblasti		
Názov	Výmera (v ha)	Rok vyhlásenia, prípadne aktualizácie
Biele Karpaty	44 568	1979, 1989, 2003
Cerová vrchovina	16 771	1989, 2001
Dunajské luhy	12 284	1998
Horná Orava	58 738	1979, 2003
Kysuce	65 462	1984
Latorica	23 198	1990, 2004
Malé Karpaty	64 610	1976, 2001
Poľana	20 360	1981, 2001
Ponitrie	37 665	1985
Strážovské vrchy	30 979	1989
Štiavnické vrchy	77 630	1979
Vihorlat	17 485	1973, 1999
Východné Karpaty	25 307	1977, 2001
Záhorie	27 522	1988
Spolu 14 CHKO:	522 582	

Národné parky			
Názov	Výmera (v ha)	Výmera ochranného pásma (v ha)	Rok vyhlásenia, aktualizácie
NP Malá Fatra	22 630	23 262	1967 ako CHKO 1988
NP Muránska planina	20 318	21 698	1977 ako CHKO 1997
NP Nízke Tatry	72 842	110 162	1978, 1997
Pieninský NP	3 750	22 444	1967, 1997
NP Poloniny	29 805	10 973	1997
NP Slovenský kras	34 611	11 742	1973 ako CHKO 2002
NP Slovenský raj	19 763	13 011	1964 ako CHKO 1988
Tatranský NP	73 800	30 703	1948, 1987, 2003
NP Veľká Fatra	40 371	26 133	1974 ako CHKO 2002
Spolu 9 NP:	317 890	270 128	

Zdroj: SMOPAJ, Liptovský Mikuláš

Dvadsať rokov Chránenej krajinej oblasti Ponitrie

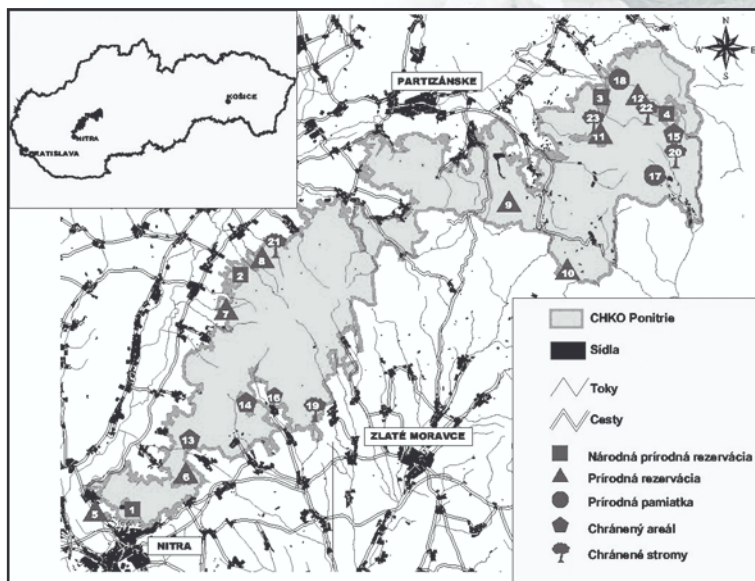
Vyhláškou Ministerstva kultúry SSR č. 58 z 24. júna 1985 Zb. vzniklo v poradí pätnáste veľkoplošné chránené územie na Slovensku – Chránená krajinná oblasť Ponitrie. Charakter územia, ako aj vznik Správy CHKO mal oproti ostatným veľkoplošným chráneným územiám na Slovensku viacero zvláštností. CHKO Ponitrie je jedinou CHKO pozostávajúcou z dvoch diametrálne odlišných orografických celkov čo do geologickej stavby, nadmorskej výšky a expozície s následným ovplyvnením druhového zloženia fauny a flóry. Názov Tribeč – Vtáčnik niesla ako „pracovný“ aj Správa CHKO, ktorá vznikla jeden a pol roka pred vyhlásením tohto veľkoplošného chráneného územia. Spolu s CHKO Kysuce to boli jediné organizácie štátnej ochrany prírody na Slovensku, ktoré boli hospodársky riadené, čiže financované okresnými národnými výbormi, pričom odborné a metodicky podliehali Ústrediu štátnej ochrany prírody v Liptovskom Mikuláši. Hneď od začiatku mala Správa CHKO sedem pracovníkov a tento počet sa o rok rozrástol na deväť so siedmimi odbornými pracovníkmi, dokumentaristkou a ekonómkou. S vekovým priemerom 28 rokov to bol jeden z najmladších kolektívov pracovníkov veľkoplošného chráneného územia na Slovensku.

Medzi prvé úlohy na úseku odbornej činnosti patrila spolupráca na tvorbe analytickej časti Územného priemetu za pomoci Strediska rozvoja ochrany prírody, odborníkov z vysokých škôl, výskumných

ústavov a SAV v spolupráci so Slovenským zväzom ochrancov prírody a krajiny.

Veľkým víťazstvom v rámci praktickej ochrany bolo po siahodlhých rokoch zrušenie automobilovej súťaže Barum – Rallye – Tribeč, silne podporovanej vtedajšou vládou, ktorej celá trasa prebiehala cez CHKO v centrálnej časti Tribeča. Podobným úspechom bola aj likvidácia každoročného hromadného výstupu na Vtáčnik s asi 900 účastníkmi, s negatívnymi sprievodnými javmi, nakoľko podujatie trvalo niekoľko dní s cieľom vo vtedajšej ŠPR Vtáčnik. V praktickej ochrane sa Správa CHKO, tak ako aj iné sesterské organizácie, veľmi často opierala o pomoc vtedy fungujúceho Slovenského zväzu ochrancov prírody a krajiny, či už išlo o činnosť spravodajcov, predchodcov dnešnej stráže prírody, alebo o manuálnu pomoc pri starostlivosti o maloplošné chránené územia a ich označovanie.

Kolektív správy sídli v budove, do ktorej sa presťahovala správa z podnájmu v roku 1987. Budovu

Chránená krajinná oblasť
Ponitrie
mapa: M. Ambros

Budovanie siete osobitne chránených častí prírody, Natura 2000

v mestskej pamiatkovej rezervácii Nitra — Horné mesto, ktorú dostala do vlastníctva v roku 1985 v havarijnom stave, vybudovala vo vlastnej réžii a často i vlastnými silami. Mladý a nadšený pracovný kolektív

NPR Vtáčnik

Foto: R. Siklienka

PR Žibrica

Foto: R. Siklienka

CHA Ivanov salaš

Foto: R. Siklienka

dokázal nielen vybudovať svoje sídlo, ale ho aj zariadil vrátane náročného budovania knižnice.

V súčasnosti pracuje na Správe CHKO Ponitrie 18 zamestnancov, z toho na pracovisku v Prievidzi traja. Okrem samotnej Chránenej krajiny oblasti Ponitrie s rozlohou 37 665 ha spravuje Správa CHKO aj tzv. voľnú krajinu a maloplošné chránené územia v okresoch Nitra, Levice, Zlaté Moravce, Topoľčany, Partizánske, Bánovce nad Bebravou a Prievidza.

Maloplošné chránené územia

V rámci územia CHKO Ponitrie bolo vyhlásených 17 maloplošných chránených území (MCHÚ). Sú to 4 národné prírodné rezervácie (NPR), 8 prírodných rezervácií (PR), 3 chránené areály (CHA) a 2 prírodné pamiatky (PP).

Najmenším maloplošným chráneným územím je geomorfologicky zaujímavá skalná skupina vežovitých brál PP Končitá (vyhlásená v r. 1973) o rozlohe len 1 ha. Najväčším maloplošným chráneným územím je NPR Vtáčnik s rozlohou až 245,62 ha, v ktorej sa chránia najmä jedinečné lesné spoločenstvá. NPR Vtáčnik je zároveň i najstarším vyhláseným chráneným územím (r. 1950). Medzi najstaršie vyhlásené MCHÚ patrí aj NPR Zoborská lesostep (r. 1952), PR Lupka (r. 1952), PR Žibrica (r. 1954), v ktorých sa chránia xerothermné spoločenstvá rastlín a živočíchov a CHA Jelenská gaštanica (r. 1952) s najstarším porastom gaštanu jedlého. Xerothermné spoločenstvá rastlín a živočíchov sú predmetom ochrany aj v PR Dobrotínske skaly (r. 1980). Geomorfologicky hodnotné územia s typickými lesnými i nelesnými spoločenstvami sú v NPR Veľká skala (r. 1984), PR Makovište (r. 1973), PR Sokolec (r. 1997), PR Buchlov (r. 1984), PP Končitá (r. 1973) a PP Ostrovica (r. 1992). Kremencové hôrky s prirodzenou kyslomilnou vegetáciou sú dôvodom ochrany v NPR Hrdovická (r. 1982), PR Solčiansky háj (r. 1984) a PR Kovarecká hôrka (r. 1993). Posledne vyhlásenými MCHÚ boli v roku 2000 CHA Ivanov salaš, v ktorom sa chránia nelesné spoločenstvá s výskytom vzácnych druhov rastlín a CHA Huntácka dolina, kde je predmetom ochrany zaujímavý morfodynamický systém.

Živočíšstvo

Charakter fauny CHKO Ponitrie je ovplyvnený viacerými činiteľmi. Okrem rozdielnej genézy vývoja abiotickéj zložky, geologickej stavby a vegetačných pomerov oboch pohorí, z ktorých sa toto veľkoplošné chránené územie skladá, je to aj jeho samotná poloha v systéme západokarpatských pohorí. Zatiaľ čo

Budovanie siete osobitne chránených častí prírody, Natura 2000

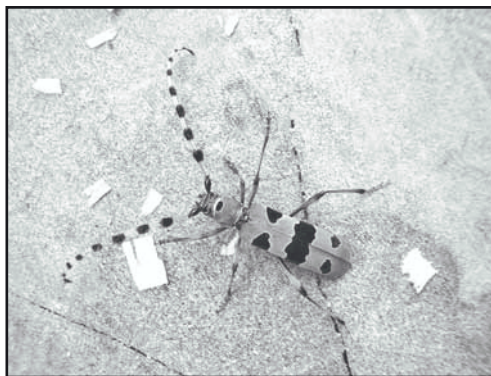
živočíšstvo najjužnejšej časti Tribeča, vybiehajúceho hlboko do panónskej nížiny, je tvorené množstvom teplomilných prvkov, fauna severnej časti, tvorenej masívom Vtáčnika, má už karpatský charakter. Táto rôznorodosť abiotických a biotických faktorov výrazne ovplyvnila druhovú rozmanitosť na území CHKO Ponitrie. Aj keď obe pohoria – Tribeč a Vtáčnik, boli oddávna v centre záujmu prírodovedcov, miera poznania fauny najvýraznejšie stúpila za posledných dvadsať rokov. Tento fakt bezprostredne súvisí so skutočnosťou, že ochrana tohto územia za uvedené obdobie kráčala ruka v ruke s poznávaním. Ak v roku 1987 bolo z tohto územia známych približne 5 400 druhov živočíchov (z toho 5 100 druhov bezstavovcov), v súčasnosti je z územia CHKO známych vyše 6 000 druhov živočíchov.

Z druhovo početných kmeňov bezstavovcov sú na území CHKO Ponitrie najlepšie preskúmané systematické skupiny mäkkýše (Mollusca) a článkonožce (Arthropoda), a to najmä pavúky (Arachneida) a hmyz (Insecta).

Intenzívny prieskum fauny mäkkýšov, ktorý bol sústredený do najjužnejšej časti Tribeča – Zoborských vrchov, ako aj do severnej časti Vtáčnika, priniesol výsledky v podobe poznania neobvyčajnej druhovej pestrosti tejto živočíšnej skupiny, ako aj objav nového druhu mäkkýša pre svetovú faunu – *Cochlodina fimbriata remota* v oblasti Vtáčnika. Tribečská časť CHKO je na malakofaunu chudobnejšia ako oblasť Vtáčnika. Prieskum sa tu sústredil najmä do krasových oblastí a do blízkosti hradných zrúcanín. Kmeň obrúčkavcov je na území CHKO zastúpený okrem iných aj dážďovkami (Lumbricidae). Je známych 26 druhov, z ktorých k vzácnym a zriedkavo sa vyskytujúcim patria: *Octolasion lacteum*, *Dendrobaena rubida tenuis*, *Fitzingeria pratyura montana*. Pomerne intenzívne bola skúmaná aj fauna pavúkov. Pavúky majú nezanedbateľný význam vo všetkých ekosystémoch, kde ako predátori zabezpečujú udržiavanie biologickej rovnováhy. Z územia CHKO bolo opísaných niekoľko druhov nových pre faunu Slovenska (*Gnaphosoma modestior*, *Phrurolithus szilyi*, *Prosothera incisa*). Druhová pestrosť pavúkov je pomerne vysoká a predstavuje viac ako 50 % arachnofauny Slovenska.

Z hmyzu za posledných 20 rokov bola venovaná zvýšená pozornosť entomofaune. Objavovanie druhovej diverzity tejto systematickej skupiny malo a má v oblasti Tribeča dlhú tradíciu. Tu sa sústreďovala pozornosť najmä na klasickú entomologickú lokalitu Zobor so známymi druhmi: roháč obyčajný (*Lucanus cervus*), fuzáč veľký (*Cerambyx cerdo*), fuzáč alpský (*Rosalia alpina*), fuzáč (*Cortodera holosericea*)

a nosatec (*Rhinomias austriacus*). Nevidaný rozvoj zaznamenal entomologický výskum po roku 1985. Okrem teplomilných stepných stanovišť sa výskum preniesol do lesných a mokradových biotopov v Tribeči, ale najmä do Vtáčnika (Bystricianska dolina, Brložné, Oslianska dolina), pričom boli zistené

Fuzáč alpský (*Rosalia alpina*)

Foto: R. Siklienka

desiatky nových druhov pre faunu týchto pohorí a viacero vzácných a chránených druhov, ako aj druhov tzv. „bežných“ ale významných z hľadiska detekcie zachovalosti prostredia: *Duvalius microphthalmus tatricus*, *Barypeithes purkynei*, plocháč červený (*Cucujus cinnaberinus*) a z bystrušiek *Carabus cancellatus*, *C. schedleri*, *C. ulrichii*, *C. violaceus*, *C. glabratus*.

Podobný trend zaznamenalo aj poznávanie ďalších

Orol kráľovský (*Aquila Heliaca*)

Foto: S. Harvančík

skupín hmyzu, a to najmä z radov blanokridlovcov (Hymenoptera), rovnokridlovcov (Orthoptera), dvojkrídlavcov (Diptera), motýľov (Lepidoptera). Hospodársky významný, faunisticky a zoogeograficky zaujímavý rad blanokridlovcov je v CHKO zastúpený viac

Budovanie siete osobitne chránených častí prírody, Natura 2000

ako 650 druhmi. Prvý raz z územia Slovenska tu bolo zaznamenaných 9 druhov lumkov (*Ichneumonidea*), ďalšie druhy z rodu *Formica* a čeľade čmelovitých (*Bombidae*) patria medzi chránené.

Jednou zo živočíšnych skupín, najcitlivejšie reagujúcich na zmeny prostredia, sú obojživelníky (*Amphibia*) a plazy (*Reptilia*). Celkový úbytok mokradňových biotopov, spôsobený úpravami vodných tokov a melioračnými zásahmi, zredukoval kvantitu aj kvalitu rozmnožovacích stanovišť týchto na vode závislých živočíchov. V oboch pohoriach, a to v Tribeči a vo Vtáčniku, všade tam, kde sa zachovali vhodné podmienky na rozmnožovanie, úspešne prežívajú

Roháč obyčajný (*Lucanus cervus*)

Foto: R. Siklienka

viaceré druhy obojživelníkov. Vo vlhkejších častiach lesných komplexov Tribeča a Vtáčnika žije salamandra škvrnitá (*Samolandra salamandra*). V údoliach horských potokov južnej časti Tribeča bol zistený mlok veľký (*Triturus cristatus*) a mlok obyčajný (*Triturus vulgaris*). Z bezchvostých obojživelníkov (*Acaudata*) žijú na území CHKO Ponitrie obidva druhy kuniek a ropúch: kunka obyčajná (*Bombina bombina*) a kunka žltobruchá (*Bombina variegata*), ropucha obyčajná (*Bufo bufo*) a ropucha zelená (*Bufo viridis*). Skokany sú tu zastúpené druhmi: skokan štíhly (*Rana dalmatina*), skokan zelený (*Rana esculenta*), skokan hnedý (*Rana temporaria*), skokan ostropyský (*Rana*

arvalis). V suchších biotopoch južného Tribeča bola zistená hrabavka škvrnitá (*Pelobates fuscus*). Južnejšie situované tribečské pohorie s teplomilnými dubinami a xerotermnými odlesnenými stráňami poskytuje vhodné životné podmienky pre viaceré druhy plazov. Najčastejšie sa tu možno stretnúť s jaštericou murovou (*Lacerta muralis*), j. zelenou (*Lacerta viridis*), užovkou stromovou (*Elaphe longissima*), u. obyčajnou (*Natrix natrix*) a u. fľakanou (*Natrix tessellata*).

Na území CHKO Ponitrie bolo v období posledných 20 rokov zaregistrovaných 129 hniezdiacich druhov vtákov. Z uvedeného počtu je 28 druhov európsky významných. Charakter ich výskytu na území CHKO je rôznorodý. Niektoré druhy tu hniezdia bežne, ďalšie menej hojne ale pravidelne, niektoré nepravidelne, ďalšiu skupinu tvoria druhy zriedkavé, niekoľko druhov zaraďujeme medzi druhy vzácné a u dvoch druhov je hniezdenie len predpokladané: orol skalný (*Aquila chrysaetos*) a škovránok stromový (*Lullula arborea*). Z ďalších kategórií európsky významných druhov spomenieme druhy bežné, pravidelne hniezdiace a druhy vzácné.

Bežne hniezdiacimi druhmi sú muchárik bieločrý (*Ficedula albicollis*) a strakoš červenochrbtý (*Lanius collurio*).

Pravidelne hniezdiacimi druhmi na území CHKO Ponitrie sú: bocian čierny (*Ciconia nigra*), včelár lesný (*Pernis apivorus*), orol kriľavý (*Aquila pomarina*), orol kráľovský (*Aquila heliaca*), sokol sťahovavý (*Falco peregrinus*), výr skalný (*Bubo bubo*), kuvičok vrabčí (*Glaucidium passerinum*), žlna sivá (*Picus canus*), ďateľ čierny (*Dryocopus martius*), ďateľ prostredný (*Dendrocopos medius*), ďateľ hnedkavý (*Dendrocopos syriacus*) a penica jarabá (*Sylvia nisoria*).

Na danom území vzácné hniezdia: tetrov hlucháň (*Tetrao urogallus*), sova dlhochvostá (*Strix uralensis*), pôtik kapcavý (*Aegolius funereus*), lelek lesný (*Caprimulgus europaeus*) a ďateľ trojprstý (*Picoides tridactylus*). Zo všetkých uvedených druhov je najkritickejšia situácia u tetrove hlucháňa.

Cicavce sú skupinou živočíchov, ktorá je laickej verejnosti najznámejšia. K najmenším stavovcom patria piskory. Z nich v lesných biocenózach CHKO žijú piskor lesný (*Sorex araneus*) a piskor malý (*Sorex minutus*). Treťohorný relikv — piskor horský (*Sorex alpinus*) obýva centrálnu časť Vtáčnika a bol zistený aj v severných častiach Tribeča. Poznatky o výskyte a druhovom zložení netopierov na území oboch pohorí nemožno považovať za uspokojivé. Z tohto dôvodu je v súčasnosti venovaná prieskumu chiropterofauny veľká pozornosť. Na území CHKO a v jej blízkosti bolo zaznamenaných viacero druhov netopierov:

podkovár veľký (*Rhinolophus ferrumequinum*), podkovár malý (*Rhinolophus hipposideros*), netopier obyčajný (*Myotis myotis*), netopier veľkouchý (*Myotis bechsteini*) a ďalšie. Z fauny cicavcov sa za posledných 20 rokov takmer úplne vytratil syseľ pasienkový (*Spermophilus citellus*). Niekoľko kolónií v súčasnosti preživa v oblasti Veľkopolskej brázdy. Skupina tzv. veľkých šeliem je na území CHKO zastúpená mačkou divou (*Felis silvestris*), nachádzajúcou vhodné

podmienky najmä v oblasti Tribeča. Rys ostrovid (*Lynx lynx*) zase obýva neprístupné andezitové sute v strednom a severnom Vtáčniku. Náš najväčší mäsožravec – medveď hnedý (*Ursus arctos*) sa sporadicky vyskytoval v severnej časti Vtáčnika, kam prenikal zo severu. Donedávna sa predpokladalo, že medveď cez Vtáčnik len migruje. Pozorovania z posledných rokov potvrdili, že tu aj zimuje.

K faune Tribeča sa viaže aj niekoľko zaujímavostí.

Hlaváčik jarný v NPR Zoborská lesostep
Foto: R. Siklienka

Poniklec veľký (*Pulsatilla grandis*)
Foto: R. Siklienka

Peniažtek slovenský (*Thlaspi jankae*)
Foto: R. Siklienka

Do oblasti tohto pohoria bol v minulosti po prvýkrát na Slovensku introdukovaný muflón lesný (*Ovis musimon*) a odtiaľto sa rozšíril do ďalších pohorí. Ďalšou raritou tohto pohoria je zubor hrivnatý (*Bison bonasus*), ktorý je už niekoľko desaťročí úspešne chovaný v obore pri Topolčiankach. Rozsiahle a málo narušené lesné komplexy Tribeča a Vtáčnika tvoria vhodné podmienky pre úspešné obhospodarovanie poľovnej zveri.

Nelesná vegetácia

Pre CHKO Ponitrie je typická rôznorodosť geologickej stavby. Samozrejme odrazom toho je aj rôznorodosť vegetácie a živočíšstva. Južnú časť vlastnej CHKO Ponitrie tvorí časť pohoria Tribeč, ktoré je tvorené granitickými vyvrelinami s prikrivom vápencov a kremencov. Vo veľmi zjednodušenej podobe je možné povedať, že nelesná vegetácia v zásade predstavuje dva rôzne komplexy spoločenstiev rastlín, prvé viazané na vápence a druhé viazané na kremence. Severná časť vlastnej CHKO Ponitrie je predstavovaná časťou pohoria Vtáčnik, ktoré je budované mladšími vyvrelinami, andezitmi.

Vegetácia viazaná na vápence má v rámci pohoria Tribeč tiež svoje odlišnosti, vychádzajúce z geografickej polohy. Najjužnejšie odlesnené časti prekrý-

Budovanie siete osobitne chránených častí prírody, Natura 2000

vajú spoločenstvá zväzu *Festucion valesiacae* (KLIKA 1931) s výrazným vplyvom panónskej vegetácie. Z najvýznamnejších druhov týchto lokalít je možné spomenúť európsky významné druhy – peniažtek slovenský (*Thlaspi jankae*), jazýčkovec východný (*Himantoglossum caprinum*), poniklec veľkokvetý (*Pulsatilla grandis*). Na zvyškoch pastvín po okrajoch lesnej vegetácie je ešte dnes možné nájsť bohaté populácie niektorých druhov vstavačovitých (*Orchis morio*,

NPR Zoborská lesostep

Foto: R. Siklienka

O. tridentata, *O. ustulata*, *O. x dietrichiana*, *O. purpurea*, *Ophrys apifera* a ďalšie), niektoré lokality vstavača obyčajného (*Orchis morio*), vstavača trojzubého (*Orchis tridentata*), vstavača počerného (*Orchis ustulata*) a kríženca vstavača trojzubého a počerného (*Orchis x dietrichiana*) patria k tým najzaujímavejším v rámci Slovenska. Problémom je ale sekundárna sukcesia, s ktorou sa pracovníci správy CHKO Ponitrie či už priamo alebo nepriamo zaoberajú. Lokality, ako Kostolianske lúky, Lupka, Žibrica, Gýmeš sú pravidelne alebo v nevyhnutnej miere kosené a biomasa je z lokalít odstraňovaná. Manažment ďalších lokalít, ako Malý Bahorec sa pripravuje a hľadajú sa spôsoby, ako zabezpečiť ich trvalý manažment. Významným nástrojom v tomto čase je využívanie § 6 zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov, týkajúceho sa ochrany biotopov.

Na to, aby manažmentové opatrenia boli adresné a prospievali najviac ohrozeným druhom rastlín, začalo sa so sledovaním populácií niektorých druhov. Do pozornosti sa tak dostali tieto druhy: peniažtek slovenský (*Thlaspi jankae*) – monitoring celej populácie a časti populácie za pomoci trvalej monitorovacej plochy, jazýčkovec východný (*Himantoglossum caprinum*) – monitoring celej populácie, príprava projektu posilnenia populácie za pomoci kultivácie

ex situ metódou *in vitro*, poniklec veľkokvetý (*Pulsatilla grandis*) – monitoring početnosti na vybratých lokalitách, krivec český (*Gagea bohémica*) – monitoring celej populácie, rumenica piesočná (*Onosma arenaria*) – monitoring celej populácie a časti populácie za pomoci trvalej monitorovacej plochy.

S postupom na sever sa prejavuje vplyv karpatskej vegetácie a postupne sa objavujú spoločenstvá zväzu *Helianthemo cani* – *Festucion pallentis* (KOLBEK IN MORAVEC et al. 1983) a *Seslerio* – *Festucion glaucae* (KLIKA 1931 em. KOLBEK 1981).

Vegetácia viazaná na kremence je druhovo omnoho chudobnejšia, napriek tomu v pohorí Tribeč je možné nájsť veľmi pekné vresoviská, zaujímavosťou je výskyt druhu hrdobarka páchnúca (*Teucrium scorodonia*), ktorý sa vyskytuje na Slovensku iba na niekoľkých tribečských lokalitách, ktoré sú súčasťou východnej hranice areálu rozšírenia druhu.

Vtáčnik je pohorie charakteristické skalnými braunami, suťoviskami a rozsiahlymi lesmi, predovšetkým krásnymi bučinami. Nelesná vegetácia je skromnejšie utiahnutá na skaliská, druhovo chudobná, zo vzácnejších druhov sa udáva prilbica tuhá moravská (*Aconitum firmum* subsp. *moravicum*). Presný výskyt a následný monitoring tohto druhu je predmetom dohľadávania. Za zmienku ale stojí bývalé pastviny, tiahnuce sa vysoko až pod Vtáčnik. Najvýznamnejšou takou lokalitou je CHA Ivanov salaš s výskytom vzácnejších druhov rastlín, ako napr. vachta trojlístá (*Menyanthes trifoliata*), kruštík močiarny (*Epipactis palustris*), vstavačovec májový (*Dactylorhiza majalis* agg.). Manažment tejto lokality sa zatiaľ nepodarilo zabezpečiť, ale vykonali sa lokálne opatrenia na posilnenie populácie vachty trojlístej.

Lesy

CHKO Ponitrie zasahuje do územia 10 lesných hospodárskych celkov: Partizánske (s najväčším plošným podielom), Zobor, Jelenec, Skýcov, Hrušov, Jedľové Kostolany, Brod, Hrabičov, Žďána a Janova Lehota. Výmera lesného pôdneho fondu (LPF) na území CHKO Ponitrie dosahuje takmer 36 457 ha, čo predstavuje 96,8 % z výmery územia. Z výmery lesných porastov majú najväčší 79,71 % podiel hospodárske lesy s prevažujúcou produkčnou funkciou. Ochranné lesy dosahujú 12,16 % podiel, pričom prevládajú ochranné lesy na mimoriadne nepriaznivých stanovištiach so 7,97 %, nasledujú ochranné lesy s prevažujúcou funkciou ochrany pôdy s 3,32 % a najmenší podiel majú ochranné vysokohorské lesy s 0,87 %. Percentuálny podiel lesov osobitného určenia dosahuje zvyšných 8,13 %. Zastúpené sú nasledovné kategórie: časti lesov

Budovanie siete osobitne chránených častí prírody, Natura 2000

pod vplyvom imisii s najväčším 5,61 % podielom, ďalej nasledujú lesy v uznaných zverníkoch s 1,47 %, lesy v chránených územiach s 0,62 %, prímestské lesy s 0,32 %, kúpeľné lesy s 0,06 % a lesy určené na lesnícky výskum a výučbu s 0,05 % podielom z celkovej výmery lesných porastov.

Na LPF sa na území CHKO Ponitrie nachádza 16 maloplošných chránených území: 4 národné prírodné rezervácie, 8 prírodných rezervácií, 2 chránené areály a 2 prírodné pamiatky. Po prehodnotení stupňov ochrany dosahuje v súčasnosti 5. stupeň ochrany výmeru 563,38 ha, čo predstavuje 1,5 % z výmery CHKO, v 4. stupni ochrany je 96 ha lesných pozemkov – 0,25 % z výmery CHKO.

Zoborské vrchy v zime

Foto: archív CHKO Ponitrie

Z hospodársky významných drevín sú najviac zastúpené v lesných porastoch duby – 41,3 %, nasleduje buk – 32,1 %, hrab – 7,0 %, smrek – 4,7 %, borovica – 3,0 % a jedľa – 0,9 %. Zvyšných 10,9 % zastúpených drevín tvoria najmä javor, lipa, jaseň a jelša.

Na území CHKO Ponitrie je identifikovaných 138 lesných typov vyskytujúcich sa v 6 lesných vegetačných stupňoch (1.-6. lvs). Lesné typy sú zaradené do 40 skupín lesných typov (slt). Najviac zastúpenou slt je *Fageto-Quercetum*, FQ – buková dúbrava s podielom 48,82 % z výmery lesných porastov, nasleduje slt *Fagetum pauper*, Fp – bučina s 12,35 % a tretou najzastúpenejšou slt je *Querceto-Fagetum*, QF – dubová bučina s 8,4 %. Vzhľadom na charakter zastúpených lesných typov sú na území identifikované nasledovné biotopy európskeho významu, ktorých rozšírenie vyžaduje pokračovanie ich podrobného mapovania: Ls1.2 dubovo-brestovo-jaseňové nížinné lužné lesy (91F0), Ls1.3 jaseňovo-jelšové podhorské lužné lesy (91E0*), Ls2.2 dubovo-hrabové lesy panónske (91G0*), Ls3.1 teplomilné submediteránne dubové

lesy (91H0*), Ls3.4 dubovo-cerové lesy (91M0), Ls3.5.2 sucho a kyslomilné dubové lesy (91I0*), Ls4 lipovo-javorové sutinové lesy (9180*), Ls5.1 bukové a jedľovo-bukové kvetnaté lesy (9130), Ls5.2 kyslomilné bukové lesy (9110), Ls5.3 javorovo-bukové horské lesy (9140), Ls5.4 vápnomilné bukové lesy (9150) a Ls6.2 reliktné vápnomilné borovicové a smrekovcové lesy (91Q0).

Uvedené prehľady sú spracované z opisov porastov platných k 31. 12. 2001.

Územia NATURA 2000

V územnej pôsobnosti Správy Chránenej krajiny oblasti Ponitrie bolo medzi tzv. biotopové územia zaradených 25 navrhovaných území európskeho významu o celkovej rozlohe 24 804,81 ha. Z toho priamo na území CHKO Ponitrie sú to SKUEV 0130 Zoborské vrchy, SKUEV 0133 Hôrky, SKUEV 0131 Gýmeš, SKUEV 0013 Stráž, SKUEV 0023 Tomov štál a SKUEV 0273 Vtáčnik.

Plošne najväčším navrhovaným územím európskeho významu je Vtáčnik o celkovej rozlohe 9 619,09 ha. Cieľom ochrany je zachovanie rozsiahleho komplexu prirodzených lesných biotopov pohoria Vtáčnik. Významné sú výborne zachované biotopy bukových lesov na vulkanitoch. Výrazné geomorfologické členenie územia spolu so zachovanými bučinami dávajú možnosť výskytu veľkých šeliem, ako medveď a rys.

Zachovanie pestrej mozaiky biotopov, dané rôznorodosťou geologických a geomorfologických podmienok, je dôvodom navrhovanej ochrany Zoborských vrchov (výmera 1 854,9 ha). Tento južný výbežok pohoria Tribeč predstavuje stret flóry a fauny karpatských a panónskych druhov.

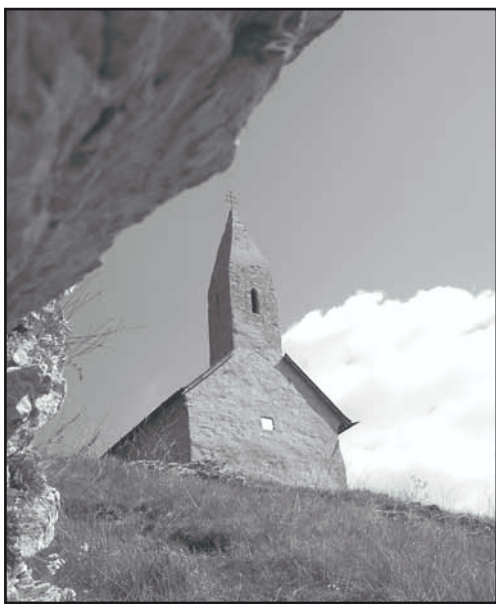
Cieľom ochrany v navrhovanom území európskeho významu Gýmeš je zachovanie biotopov xerotermej vegetácie s bohatými populáciami viacerých druhov vstavačovitých, navrhované územie európskeho významu Hôrky (tzv. kremencové hôrky) predstavuje mozaiku biotopov na silikátoch v kolinnom stupni, cieľom ochrany územia Stráž je zachovanie biotopu populácie popolavca dlholistého moravského (*Tephrosieris longifolia* subsp. *moravica*) a zachovalých bukových a jedľobukových kvetnatých lesov. V navrhovanom území európskeho významu Tomov štál je cieľom ochrana jelšín a vrbovo-topoľových porastov.

Na území CHKO sa nachádza navrhované chránené vtáčie územie Tribeč v okresoch Nitra, Partizánske, Topoľčany a Zlaté Moravce. Celková výmera územia je 24 540 ha. Tribeč je jedným z troch najvýznamnejších území na Slovensku pre hniezdenie druhu orol

Budovanie siete osobitne chránených častí prírody, Natura 2000

kráľovský (*Aquila heliaca*). Pravidelne tu hniezdi viac ako 1 % národnej populácie druhov výr skalný (*Bubo bubo*), lelek lesný (*Caprimulgus europaeus*), včelár lesný (*Pernis apivorus*), ďateľ prostredný (*Dendrocopos medius*), muchárik bielokrký (*Ficedula albicollis*), prepelica poľná (*Coturnix coturnix*), krutihlav hnedý (*Jynx torquilla*), hrdlička poľná (*Streptopelia turtur*), žltouchlost lesný (*Phoenicurus phoenicurus*), muchár sivý (*Muscicapa striata*) a penica jarabá (*Sylvia nisoria*).

Pohorie Tribeč začína pri kostolíku v Dražovciach
Foto: R. Siklienka

Chránené stromy

Nadobudnutím účinnosti zákona č. 287/1994 Z. z. o ochrane prírody a krajiny boli všetky štátom chránené stromy zaradené do kategórie chránený strom, resp. chránené stromy. V roku 1997 po prehodnotení stavu chránených stromov došlo v každom okrese k zníženiu počtu chránených stromov. Tento stav bol upravený všeobecne záväznými vyhláškami krajských úradov, ktorými boli prevyhlásené zostávajúce chránené stromy a zrušené stromy nezodpovedajúce kritériám. Nový zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny nezmenil ochranu chránených stromov, ich ochranu teraz upravuje § 49.

V súčasnej dobe je v pôsobnosti Správy CHKO Ponitrie 38 objektov chránených stromov, v ktorých sú ako jednotlivé stromy, tak aj skupiny stromov. Celkový počet chránených stromov je teda iný ako samotných objektov. Správa CHKO sa stará a vedie evidenciu 79 jedincov stromov zaradených v kategórii chránený

strom, resp. chránené stromy.

Vo vlastnom území CHKO Ponitrie je 5 objektov chránených stromov s celkovým počtom 26 stromov s mimoriadnou dendrologickou hodnotou. Ako chránené stromy sú vyhlásené dreviny zo 4 druhov, a to buk lesný (*Fagus sylvatica*), jaseň šitihly (*Fraxinus excelsior*), dub cerový (*Quercus cerris*) a sekvojovec mamutí (*Sequoiadendron giganteum*). Z rodov má najväčšie zastúpenie dub (*Quercus*), čo je typické pre celé Slovensko. V celkovom počte 19 stromov sú dosť veľké rozdiely v obvode kmeňov, od 234 cm po 530 cm, pričom menšie dimenzie obvodu majú jedince v skupinách chránených stromov.

Environmentálna výchova

V priebehu existencie Správy CHKO Ponitrie jej pracovníci zorganizovali celý rad kultúrno-výchovných, odborných i záujmových akcií a uskutočnili množstvo odborných prednášok a besied.

Správa CHKO Ponitrie je v povedomí odbornej verejnosti na Slovensku známa vydávaním odborného zborníka ochrany prírody Rosalia, v roku 2005 bolo vydané v poradí už 17. číslo tejto na Slovensku svojím spôsobom unikátnej publikácie. Zborník sa venuje uverejňovaniu odborných článkov vedeckých a odborných pracovníkov, týkajúcich sa prírodných hodnôt v pôsobnosti Správy CHKO Ponitrie. Počas existencie Správy CHKO bolo vydaných množstvo publikácií, propagačných materiálov, plagátov, pracovníci spolupracovali pri vedení bakalárskych, diplomových a rigorózných prác z územia CHKO Ponitrie.

Medzi najatraktívnejšie podujatia práce s mládežou patria tábory mladých ochrancov prírody a detská výtvarná súťaž Ekoplágát, ktorá od svojich počiatkov a začiatkových skúseností s jej organizovaním postupne prerástla do celokrajovej súťaže Nitrianskeho kraja.

Tábory mladých ochrancov prírody a krajiny majú dlhú tradíciu. V tomto roku pracovníci správy usporiadali už XXVI. ročník.

To, že mládež v našom regióne nie je ľahostajná k stavu nášho životného prostredia, potvrdzujú aj súťažné prehliadky výtvarných prác študentov gymnázií a žiakov základných škôl Nitrianskeho kraja pod názvom EKOPLAGÁT, v tomto roku bol zorganizovaný už jeho VIII. ročník.

Jednou z najmasovejších akcií v rámci Dní ochrany prírody je premietanie filmov s ekologickou tematikou pod názvom Ekofilm. Potešiteľné je, že v meste Nitra prebehol v tomto roku už XX. ročník. Správa CHKO založila novú tradíciu premietania filmov s ekologickou tematikou aj s mestom Zlaté Moravce, kde sa uskutočnil v tomto roku II. ročník.

Záver

V roku 2005 sme si pripomenuli 20. výročie vyhlásenia Chránenej krajinnnej oblasti Ponitrie na vedeckej konferencii „História, súčasnosť a perspektívy CHKO Ponitrie“, ktorá sa konala v dňoch 20. a 21. októbra 2005 v Nitre. Účastníkmi konferencie boli pracovníci orgánov a organizácií štátnej ochrany prírody, spolupracujúcich vedeckých inštitúcií a vysokých škôl, štátnej správy lesného hospodárstva i lesníckej prevádzky, orgánov samosprávy, spolupracujúcich základných i stredných škôl, ale aj bývalí zamestnanci Správy CHKO Ponitrie a dobrovoľní ochrancári z regiónu. Viac ako sto účastníkov konferencie si vypočulo množstvo odborných príspevkov z regiónu, ktoré budú uverejnené v poradí už 18. čísle spravodaja ochrany prírody Rosalia, ktorý bude zborníkom z tejto konferencie. Sprievodným podujatím konferencie bolo aj otvorenie náučného chodníka Zoborské vrchy spojené s predstavením tlačeneho Sprievodcu a exkurziou po náučnom chodníku.

Použitá literatúra:

AMBROS, M., GAJDOŠ, P., 1987: Súčasný stav poznania fauny na území Chránenej krajinnnej oblasti Ponitrie. Rosalia (Nitra), 4, s. 347-359.

GAJDOŠ, P., AMBROS, M., 1989: CHKO Ponitrie – územie s veľkým bohatstvom živočíšnych druhov. Chránené územia Slovenska, 11, s. 89-93.

MARHOLD, K., HINDÁK, F. eds. (1998): Zoznam nižších a vyšších rastlín Slovenska. Veda, vydavateľstvo SAV, Bratislava, 687 s. ISBN 80-224-0526-4.

KRIŽOVÁ, E., 1995: Fytocenológia a lesnícka typológia. Vydavateľstvo Technickej univerzity vo Zvolene, Zvolen, 203 s.

LESOPROJEKT ZVOLEN: Opis porastov LHP pre LHC: Partizánske, Zobor, Jelenec, Skýcov, Hrušov, Jedľové Kostolany, Brod, Hrabíčov, Žďána a Janova Lehota

Ing. Alexius Ballay

Ing. Helena Rosinová

RNDr. Michal Ambros

RNDr. Vladimír Slobodník, CSc.

Ing. Libor Ulrych, PhD.

Ing. Peter Hradňanský

Ing. Radimír Siklienka

Ing. Radoslav Požgaj

Viktor Mlynek

S-CHKO Ponitrie

NATURA 2000 — stratégia implementácie smernice o vtákoch a smernice o biotopoch na roky 2005 — 2013 v podmienkach MŽP SR

(schválená uznesením OPM č. 170/2005)

Dňa 14. novembra 2006 boli na programe operatívnej porady ministra životného prostredia prerokované 3 dokumenty, týkajúce sa plnenia programu Európskej únie pre ochranu prírody NATURA 2000:

- vyhodnotenie plnenia „Akčného plánu budovania sústavy chránených území NATURA 2000 na Slovensku na roky 2001 — 2005“;
- vyhodnotenie plnenia „Stratégie budovania sústavy chránených území NATURA 2000 na Slovensku na roky 2003 — 2010“ (k 30. 6. 2005);
- „NATURA 2000 — stratégia implementácie smernice o vtákoch a smernice o biotopoch na roky 2005 — 2013 v podmienkach MŽP SR“.

Následne dňa 25. januára 2006 bol v operatívnej porade ministra životného prostredia schválený dokument „NATURA 2000 — akčný plán implementácie smernice o vtákoch a smernice o biotopoch na roky 2006 — 2013 v podmienkach MŽP SR“.

Stratégia do roku 2005

Ochrana druhov a biotopov európskeho významu *in-situ* je v členských krajinách EÚ upravená v dvoch smerniciach:

- smernica Rady č. 79/409/EHS o ochrane voľne žijúcich vtákov v znení neskorších predpisov (ďalej len „smernica o vtákoch“) a
- smernica Rady č. 92/43/EHS o ochrane prírodných biotopov, voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich

Budovanie siete osobitne chránených častí prírody, Natura 2000

cích rastlín v znení neskorších predpisov (ďalej len „**smernica o biotopoch**“).

Na plnenie záväzkov, vyplývajúcich z uvedených smerníc, sa Slovenská republika začala systematicky pripravovať od roku 2001 (v roku 2001 bola schválená Integrovaná aproximačná stratégia v kapitole životné prostredie). Predtým od roku 1996 sa uskutočňovali rokovania s Európskou komisiou (ďalej len „EK“) a každoročné tzv. screening národnej legislatívy.

V roku 2003 bola pripravená „**Stratégia budovania sústavy chránených území NATURA 2000 na Slovensku**“, schválená uznesením OPM č. 17 zo dňa 6. 3. 2003. V stratégii boli stanovené nasledovné strategické ciele:

1. Implementovať smernicu o vtákoch a smernicu o biotopoch do národnej legislatívy.
2. Inštitucionálne a technicky zabezpečiť budovanie sústavy NATURA 2000.
3. Zabezpečiť odborné podklady pre vyčlenenie území sústavy NATURA 2000.
4. Informovať verejnosť o budovaní sústavy NATURA 2000.
5. Spracovať národný zoznam chránených vtáčích území a území európskeho významu a zabezpečiť ich zákonnú ochranu.
6. Zabezpečiť starostlivosť o územia NATURA 2000.
7. Zabezpečiť dlhodobý monitoring priaznivého stavu biotopov a biotopov druhov.

Súčasne so stratégiou bol schválený aj „**Akčný plán budovania sústavy chránených území NATURA 2000 na Slovensku na roky 2001 – 2005**“, v ktorom boli strategické ciele rozpracované na úlohy a opatrenia.

Na realizáciu úloh akčného plánu bolo využitých k **30. 6. 2005 spolu 75,375 mil. Sk, čo je 69 % plánovaného rozpočtu** (rozpočet akčného plánu na roky 2001 – 2005 bol stanovený na 109,85 mil. Sk). Zatiaľ neboli realizované úlohy súvisiace s manažmentom a monitoringom území (34 mil. Sk).

Strategické ciele 1 až 5 boli z hľadiska prvej, rozhodujúcej etapy tvorby sústavy NATURA 2000 naplnené. Národný zoznam navrhovaných chránených vtáčích území (38 území, pokrývajúcich asi 25,2 % územia Slovenska) bol schválený uznesením vlády SR č. 636 zo dňa 9. júla 2003. Národný zoznam navrhovaných území európskeho významu (382 území, asi 11,7 % rozlohy Slovenska) schválila vláda

SR uznesením č. 239 zo dňa 17. marca 2004. Obidva zoznamy boli doručené Európskej komisii (EK) 29. apríla 2004 spolu s databázou (štandardné dátové formuláre) a GIS vrstvami.

V rámci plnenia **strategických cieľov 6 a 7** (manažment a monitoring navrhnutých území) boli v rámci prvej etapy vypracované metodické materiály, ktoré boli testované na pilotných lokalitách v rámci riešenia projektov podporených z mimorozpočtových zdrojov. Proces aktualizácie týchto materiálov prebieha aj v súčasnosti. Kľúčovým dokumentom pre stanovenie manažmentu i monitoringu je definovanie priaznivého stavu biotopov a druhov. Základná schéma pre definovanie i hodnotenie priaznivého stavu biotopov a druhov bola obsahom materiálu EK, ktorý bol schválený v apríli 2005. Do konca októbra 2005 by mal byť formát EK dopracovaný. Praktická realizácia manažmentových opatrení a monitoringu je sústredená do nasledujúcej etapy (2005 – 2013).

Dôležitou súčasťou budovania sústavy chránených území NATURA 2000 je cielená informačná kampaň a komunikačná stratégia. Pri spracovaní národného zoznamu navrhovaných území európskeho významu boli územia prerokovávané s vlastníckmi a užívateľmi dotknutých pozemkov. Krátke časové obdobie (asi 3 mesiace) nezodpovedalo rozsahu prerokovávaného územia a dotknutých subjektov (više 67 000 parciel a 42 000 dotknutých subjektov), pričom výsledkom bola nedostatočná podpora zo strany vlastníkov a užívateľov pozemkov, predovšetkým na lesnom pôdnom fonde.

Z tohto dôvodu bola na podnet ministra životného prostredia SR koncom roka 2003 vypracovaná „**Informačná a komunikačná stratégia pre tvorbu sústavy chránených území NATURA 2000**“. Stratégia bola schválená uznesením OPM č. 91 zo dňa 9. decembra 2003 s finančným nárokom 40,915 mil. Sk na roky 2004 – 2010.

Na realizáciu v roku 2004 však neboli vyčlenené osobitné finančné prostriedky zo štátneho rozpočtu. Úlohy vyplývajúce z Informačnej a komunikačnej stratégie boli v roku 2004 plnené len v rámci rozpočtu ŠOP SR v celkovej výške **695 tis. Sk**. V roku 2004 bol vypracovaný projekt na financovanie zo štrukturálnych fondov EÚ vo výške 4,605 mil. Sk, ktorý nebol schválený. V roku 2005 boli z rozpočtu ŠOP SR na plnenie úloh vyčlenené prostriedky vo výške **160 tis. Sk** a v rámci projektu Phare Twinning **1 930 tis. Sk**.

Budovanie siete osobitne chránených častí prírody, Natura 2000

Návrh stratégie na roky 2005 – 2013

Na základe vyhodnotenia plnenia akčného plánu i informačnej a komunikačnej stratégie do roku 2004, nových úloh stanovených EK a doterajších skúseností bola spracovaná Stratégia implementácie smernice o vtákoch a smernice o biotopoch v podmienkach MŽP SR na roky 2005 – 2013 a akčný plán na jej realizáciu.

Strategické ciele na roky 2005 – 2013:

1. Zabezpečenie právnej ochrany druhov a biotopov európskeho významu a území zaradených do sústavy NATURA 2000.
2. Dobudovanie inštitucionálnych a technických podmienok pre budovanie sústavy NATURA 2000.
3. Zlepšenie informovanosti verejnosti a komunikácie so zainteresovanými skupinami v súvislosti s ochranou území sústavy NATURA 2000.
4. Zachovanie alebo zlepšenie priaznivého stavu druhov a biotopov európskeho významu a území sústavy NATURA 2000.
5. Zabezpečenie dlhodobého monitoringu priaznivého stavu druhov a biotopov európskeho významu a území sústavy NATURA 2000.

Strategický cieľ 1.

Zabezpečenie právnej ochrany druhov a biotopov európskeho významu a území sústavy NATURA 2000

Do vstupu do EÚ Slovenská republika transponovala ustanovenia smernice o vtákoch a smernice o biotopoch do národnej legislatívy (zákon č. 543/2002 Z. z., vyhláška MŽP SR č. 24/2003 Z. z., v prílohách ktorej sú aj zoznamy druhov z príloh oboch smerníc).

Pre zabezpečenie právnej ochrany druhov a biotopov európskeho významu vyplývajú pre nové členské štáty tieto povinnosti:

- **transponovať do národnej legislatívy novelu smerníc¹** (doplnky príloh a následné prijatie opatrení na národnej úrovni sú predmetom článku 19 a 23 smernice o biotopoch a článku 15 a 18 smernice o vtákoch); uvedenou zmenou je novela vyhlášky MŽP SR č. 24/2003 Z. z.);

- **zúčastniť sa tzv. biogeografických seminárov**, počas ktorých EK (v súlade s článkom 4 ods. 2 smernice o biotopoch) hodnotí úplnosť národného zoznamu navrhovaných území európskeho významu; prvý seminár pre nové členské štáty sa konal v máji 2005 pre alpskú biogeografickú oblasť, ďalší v septembri 2005 pre panónsku biogeografickú oblasť. Na základe výsledkov oboch seminárov vyplynula pre SR, rovnako ako pre ostatné štáty, povinnosť **doplniť národný zoznam navrhovaných území európskeho významu o nové územia** pre asi 34 % druhov a biotopov európskeho významu vyskytujúcich sa v alpskej a pre asi 43 % druhov a biotopov európskeho významu vyskytujúcich sa v panónskej biogeografickej oblasti; doplnenie národného zoznamu bude znamenať vedecký návrh, identifikáciu vlastníkov a užívateľov pozemkov, prerokovanie s vlastníkmi a užívateľmi pozemkov, predloženie návrhu národného zoznamu vláde SR na schválenie a jeho vydanie všeobecne záväzným predpisom;

- v lehote do 6 rokov od schválenia národného zoznamu EK **vyhlásiť** (podľa článku 6 ods. 4 smernice o biotopoch) **územia európskeho významu podľa národnej legislatívy**; vyhlasovanie území európskeho významu, schválených EK za chránené územia alebo ich zóny sa bude v SR realizovať v súlade s § 27 ods. 10 zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny;

- **vymedziť** (podľa článku 4 smernice o vtákoch²) „osobitné územia ochrany“, ktorými sú podľa § 26 zákona č. 543/2002 Z. z. **chránené vtáčie územia**; k 1. 10. 2005 boli 3 z 38 navrhovaných chránených území vyhlásené za chránené vtáčie územia; pre ostatných 35 navrhovaných chránených vtáčích území je potrebné dopracovať podrobné podklady, prerokovať zámer s vlastníkmi a užívateľmi pozemkov a vydať všeobecne záväzný predpis;

- **priať opatrenia na ochranu území zaradených do sústavy NATURA 2000** (podľa článku 6 smernice o biotopoch vrátane chránených vtáčích území – článok 7 smernice o biotopoch), pričom na navrhované územia európskeho významu a navrhované chránené

¹ najmä v zmysle aktu o podmienkach pristúpenia Českej republiky, Estónskej republiky, Cyperskej republiky, Lotyšskej republiky, Litovskej republiky, Maďarskej republiky, Maltskej republiky, Poľskej republiky, Slovinskej republiky a Slovenskej republiky a o úpravách zmlúv, na ktorých je založená Európska únia (Úradný vestník L236, 23/09/2003)

² zabezpečenie právnej ochrany chránených vtáčích území bola povinnosťou SR ku dňu vstupu do EÚ

Budovanie siete osobitne chránených častí prírody, Natura 2000

vtáčie územia sa vzťahuje článok 6 ods. 1, ďalšie odseky (2, 3 a 4) sa vzťahujú na vyhlásené územia NATURA 2000; v ustanoveniach §§ 26, 27 a 28 zákona č. 543/2002 Z. z. je ustanovená právna ochrana navrhovaných i vyhlásených území NATURA 2000; v súvislosti s viacerými prípadmi Európskeho súdneho dvora, ako i s ohľadom na doterajšie skúsenosti, najmä s hodnotením projektov v súlade s článkom 6 ods. 3 smernice o biotopoch, **je potrebná zmena právnej úpravy (novela zákona č. 543/2002 Z. z.).**

Strategický cieľ 2.

Dobudovanie inštitucionálnych a technických podmienok pre budovanie sústavy NATURA 2000

Do vstupu do EÚ boli v Slovenskej republike vytvorené základné inštitucionálne a technické podmienky pre budovanie sústavy NATURA 2000, najmä prostredníctvom odbornej organizácie rezortu životného prostredia – Štátnej ochrany prírody SR. Významným krokom bolo vytvorenie ŠOP SR – Centrum NATURA 2000 v Banskej Bystrici (6 pracovníkov) a určenie koordinátorov NATURA 2000 na každom organizačnom útvere ŠOP SR. Funkcia koordinátor NATURA 2000 je v súčasnosti spojená s inou odbornou funkciou (zoológ, botanik, lesník).

Nevyhnutnosť **dobudovať inštitúcie ochrany prírody** v členských štátoch EÚ súvisí s realizáciou nových činností, ktoré sú náročné **z odborného, personálneho i finančného hľadiska**. Ide predovšetkým o tieto činnosti:

- starostlivosť o územia NATURA 2000 (články 6 a 11 smernice o biotopoch, články 3 a 4 smernice o vtákoch);
- ochrana druhov a biotopov mimo území NATURA 2000 (články 12, 13 a 14 smernice o biotopoch a články 2, 4, 5, 6, 7 a 8 smernice o vtákoch);
- posudzovanie projektov a plánov v územiach (články 6 a 7 smernice o biotopoch);
- monitoring priaznivého stavu 66 typov biotopov, 150 druhov živočíchov, 45 druhov rastlín a 81 druhov vtákov a pravidelné podávanie správ EK (články 16 a 17 smernice o biotopoch a článok 12 smernice o vtákoch);
- výskum (článok 18 smernice o biotopoch a článok 10 smernice o vtákoch);
- budovanie informačných systémov (články 16, 17 a iné smernice o biotopoch a článok 12 smernice o vtákoch);

- komunikácia s dotknutými subjektmi a príprava projektov.

Pre dôsledné zabezpečenie plnenia uvedených ustanovení smerníc **je nevyhnutné ďalšie posilnenie personálnych kapacít** v rezorte MŽP SR (na úrovni ministerstva, úradov životného prostredia a Štátnej ochrany prírody SR), **zlepšenie technického vybavenia** rezortných inštitúcií, ako aj **dobudovanie infraštruktúry** pre starostlivosť o biotopy a druhy európskeho významu a **pre zvyšovanie povedomia verejnosti a odborné školenia** pre zainteresovaných pracovníkov.

Strategický cieľ 3.

Zlepšenie informovanosti verejnosti, komunikácie so zainteresovanými skupinami a medzinárodnej koordinácie v súvislosti s ochranou území sústavy NATURA 2000

Slovenská republika už pred vstupom do EÚ právne ustanovila povinnosť komunikácie s vlastníckmi a užívateľmi pozemkov (navrhovaných) území NATURA 2000, a to pri prerokovaní zámeru zaradiť územie do národného zoznamu navrhovaných území európskeho významu a pri prerokovávaní návrhu predpisov na vyhlásenie chráneného vtáčieho územia a na vyhlásenie navrhovaného územia európskeho významu za chránené územie alebo ich zóny. Najmä prostredníctvom projektov, podporovaných z mimorozpočtových zdrojov, boli vydané propagačné materiály a vytvorili sa podmienky pre získavanie nových informácií, ich sprostredkovanie verejnosti a medzinárodnú i národnú koordináciu.

Na všetkých organizačných útvaroch ŠOP SR bolo v roku 2004 vytvorených 26 regionálnych informačných stredísk NATURA 2000 (pre verejnosť) a poradné zbory pre ochranu prírody a krajiny (pre zástupcov zainteresovaných skupín). Napriek prijatým krokom sú zo strany vlastníkov pozemkov, resp. ich združení výhrady k nedostatočnej komunikácii inštitúcií ochrany prírody a krajiny.

Pre zlepšenie informovanosti, komunikácie a medzinárodnej spolupráce je Slovenská republika ako členský štát povinná:

- **zabezpečiť voľný prístup k informáciám o životnom prostredí** nachádzajúcim sa vo verejných inštitúciách, ako aj rozširovať tieto informácie ako nevyhnutnú podmienku umožňujúcu aktívnu účasť verejnosti na ochrane životného prostredia (podľa

Budovanie siete osobitne chránených častí prírody, Natura 2000

smernice Rady č. 90/313/EHS o voľnom prístupe k informáciám o životnom prostredí);

- **vymieňať informácie** získané výskumom s ostatnými štátmi a osobitnú pozornosť venovať podpore vedeckej práce v cezhraničnom výskume (podľa článku 18 smernice o biotopoch); úloha zlepšiť cezhraničnú koordináciu vyplýva aj z biogeografických seminárov a z rozhodnutia ministrov životného prostredia krajín V4;
- pri prijímaní opatrení (v súlade s článkom 2 ods. 3 smernice o biotopoch) **zohľadniť hospodárske, sociálne a kultúrne požiadavky a regionálne a miestne charakteristiky**.

Na dosiahnutie strategického cieľa bude treba **prijíť opatrenia na zefektívnenie vzájomnej komunikácie s vlastníckmi pozemkov, so samosprávami a inými zainteresovanými subjektmi** v záujme zmierniť alebo odstrániť existujúce rozpory a nájsť spoločne prijateľné riešenia. Na dosiahnutie strategického cieľa je rovnako potrebné **zlepšiť existujúce podmienky pre poskytovanie informácií** (dobudovanie 26 regionálnych informačných stredísk, zapojenie ďalších inštitúcií reortu, zaškolenie ich pracovníkov) **a vyčleňovať dostatočné finančné prostriedky na vydávanie informačných materiálov**. Zvýšenú pozornosť bude treba **venovať medzinárodnej spolupráci**, najmä cezhraničnej.

Strategický cieľ 4.

Zachovanie alebo zlepšenie priaznivého stavu druhov a biotopov európskeho významu a území sústavy NATURA 2000

Slovenská republika do vstupu do EÚ transponovala do národnej legislatívy definíciu priaznivého stavu druhu a priaznivého stavu biotopu. Výsledky viacročných výskumných projektov boli v roku 2005 publikované v knihe „Priaznivý stav biotopov a druhov európskeho významu, manuál k programom starostlivosti o územia NATURA 2000“. Kritériá pre zaradenie druhu alebo biotopu do priaznivého, resp. nepriaznivého stavu boli súčasťou dokumentu „Hodnotenie, monitoring a reporting“, schváleného EK v apríli 2005, ktorý je záväzný pre všetky členské štáty.

Slovenská republika ako členský štát EÚ je povinná:

- **prijíť opatrenia určené na zachovanie alebo obnovu priaznivého stavu biotopov a druhov európskeho významu** (podľa článku 2, ods.2 smernice o bio-

topoch);

- **prijíť potrebné opatrenia na zachovanie populácie druhov vtákov** (podľa článku 2 smernice o vtákoch) a opatrenia na ochranu, zachovanie a obnovu dostatočnej rozmanitosti a rozlohy biotopov pre uvedené druhy vtákov (podľa článku 3 smernice o vtákoch);
- pri vyhlasovaní území NATURA 2000 **stanoviť priority pre zachovanie a obnovu priaznivého stavu biotopov a druhov európskeho významu** (podľa článku 4, ods.4 smernice o biotopoch);
- **prijíť primerané štatutárne, administratívne a zmluvné opatrenia** pre územia NATURA 2000 (podľa článku 6 smernice o biotopoch).

Pre plnenie uvedeného strategického cieľa je treba **prijíť opatrenia, ktoré by viedli k zachovaniu priaznivého stavu druhov a biotopov európskeho významu a v prípade, že sa nenachádzajú v priaznivom stave, k jeho zlepšeniu**. Sú to predovšetkým tieto opatrenia:

- programy starostlivosti o územia NATURA 2000;
- programy záchrany pre vybrané druhy;
- systémové opatrenia na efektívne využívanie nástrojov rozvoja vidieka a starostlivosti o poľnohospodárske a lesné biotopy;
- posudzovanie plánov a projektov, ktoré by mohli mať významný vplyv na územia NATURA 2000.

Strategický cieľ 5.

Zabezpečenie dlhodobého monitoringu priaznivého stavu druhov a biotopov európskeho významu a území sústavy NATURA 2000

Pred vstupom Slovenskej republiky do EÚ boli vytvorené základné podmienky pre systematický zber údajov o druhoch a biotopoch európskeho významu. V roku 2005 bola publikovaná podrobná metodika hodnotenia priaznivého stavu a EK oznámila termíny predkladania správ o výnimkách a všeobecných správ o plnení smernice o vtákoch a smernice o biotopoch a schválila dokument „Hodnotenie, monitoring a reporting“.

SR, rovnako ako ostatné členské štáty EU, je povinná:

- **sledovať stav biotopov a druhov európskeho významu a osobitne prioritných biotopov a druhov** (podľa článku 11 smernice o biotopoch);
- každých 6 rokov **vypracovať správu pre Európsku komisiu**, ktorá bude obsahovať hlavne výsledky

Budovanie siete osobitne chránených častí prírody, Natura 2000

- sledovania stavu – monitoringu (podľa článku 11 podľa článku 17 smernice o biotopoch);
- každé 3 roky **predložiť Európskej komisii správu o implementácii opatrení** prijatých v jednotlivých štátoch (podľa článku 12 smernice o vtákoch), z čoho vyplýva povinnosť zaviesť monitorovacie schémy vtáčích populácií.

Od 1. mája 2005 treba podľa oboch smerníc v zmysle schválených dokumentov EK:

- realizovať monitoring stavu 45 druhov rastlín, 150 druhov živočíchov, 81 druhov vtákov a 66 typov biotopov;
- realizovať sledovanie účinnosti prijatých opatrení na ochranu druhov a biotopov európskeho významu (v územiach NATURA 2000 aj mimo sústavy NATURA 2000);
- vytvoriť informačný systém monitoringu;

- predkladať v stanovených termínoch a formáte správy EK.

Dlhodobý monitoring stavu druhov a biotopov európskeho významu a území sústavy NATURA 2000 bude poskytovať informácie pre zistenie a dohľad nad stavom druhov a biotopov (článok 11 smernice o biotopoch), nasmerovanie manažmentu druhov a biotopov (článok 2 smernice o vtákoch a články 2, 3 a 6 smernice o biotopoch), prijímanie okamžitých opatrení (články 3, 4 a 5 smernice o vtákoch, články 12, 13 a 14 smernice o biotopoch) a opatrenia určené na zachovanie alebo obnovu priaznivého stavu biotopov a druhov (článok 2 a 3 smernice o biotopoch).

RNDr. Jana Zacharová
MŽP SR

Finančný príspevok v NAPANT – poznatky a skúsenosti z roku 2005

V roku 2005 prakticky prvýkrát nastala možnosť využiť finančný príspevok ako aktívny finančný nástroj štátu v oblasti ochrany prírody. Kým zákon o ochrane prírody a krajiny určuje v § 60 základné rámce použitia finančného príspevku, až smernica MŽP č. 6/2004-5.1 z 12. októbra 2004 stanovila postup pri podávaní žiadosti, nevyhnutné podklady žiadosti a postup orgánov ochrany prírody pri rozhodovaní. Smernica stanovila bodovacie kritériá a v neposlednom rade na jej základe bola ustanovená komisia pri MŽP SR na posudzovanie jednotlivých žiadostí. Rozhodovaciu právomoc pri prideľovaní finančného príspevku a stanovení sumy má minister ŽP, ktorý v oboch kolách v roku 2005 v plnej miere akceptoval názor spomínanej komisie.

V priebehu roku 2005 bolo v dvoch kolách schválených 21 žiadostí o poskytnutie finančného príspevku. V rámci pôsobnosti Správy NAPANT to bolo sedem schválených žiadostí, teda presne 1/3 z celkového počtu v rámci Slovenska. Na všetkých žiadostiach (okrem jednej) sa aktívne podieľala aj Správa NAPANT. Od uvedenia tejto finančnej možnosti do života (poskytnutie informácií relevantným subjektom), cez priamu pomoc pri vypracúvaní žiadostí, výber vhodných praktických opatrení v ob-

lasti starostlivosti, až po kompletizáciu určených podkladov. Napriek tomu, že administratívne je vypracovanie žiadosti podstatne jednoduchšie ako v iných podobných prípadoch (majetková ujma, príspevky zo štrukturálnych fondov ap.), zo skúseností môžeme potvrdiť, že takáto pomoc bola pri viacerých subjektoch nevyhnutná. Spolupráca je nakoniec asi najschodnejšou cestou pri presadzovaní záujmov ochrany prírody, obrusovaní hrán a hľadani spoločnej cesty ochrany prírody a vlastníkov či užívateľov pozemkov. Okrem samotnej realizácie potrebných opatrení pri starostlivosti o chránené časti prírody je teda veľkým plusom aj rozvíjanie spolupráce na báze finančnej pomoci so subjektmi pôsobiacimi na pozemkoch v chránených územiach.

Finančný príspevok bol v rámci našej pôsobnosti poskytnutý fyzickým osobám a subjektom hospodárskym na poľnohospodárskom pôdnom fonde (spolu 5 poskytnutých príspevkov), na lesnom pôdnom fonde (1 úspešná žiadosť) a 1 úspešná žiadosť sa týkala údržby budovy s výskytom chráneného živočícha – bociana bieleho. V zmluve dohodnuté a aj realizované činnosti sa na poľnohospodárskych pozemkoch zamerali na vykonanie výrubu nežiadúcich drevín a krovín zarastajúcich hodnotných lúk, ručné, prípadne mechanizované kosenie, odstránenie biomasy

Starostlivosť o chránené časti prírody

mimo záujmových plôch. Žiadateľom bol v jednom prípade súkromný vlastník pozemkov, v ostatných nájomcovia pozemkov – samostatne hospodáriaci roľníci a poľnohospodárske družstvá. Vo všetkých prípadoch sa dá povedať, že ide z lokálneho, ale aj regionálneho pohľadu, o lokality významné výskytom vzácných a chránených, najmä rastlinných druhov a ich biotopov. Manažmentové opatrenia sa realizovali v biotopoch európskeho významu 5130 – porasty borievky obyčajnej, 6210 – suchomilné travinno-bylinné a krovinné porasty na vápnitom podloží, 6510 – nížinné a podhorské kosné lúky s výskytom druhov *Pulsatilla subslavica*, *Neotia tridentata*, *Traunsteinera globosa*, *Orchis militaris*, *Dactylorhiza sambucina*, atď., ale aj v biotopoch 7140 – prechodné rašeliniská a trasoviská, 7230 – slatiny s vysokým obsahom báz a s druhmi ako *Primula farinosa*, *Pinguicula vulgaris*, *Dactylorhiza majalis*, *Cladiolus imbricatus*, *Ligularia sibirica*. Išlo jednak o vyhlásené maloplošné chránené územia – prírodná rezervácia Mackov bok, chránený areál Bodický rybník, ale aj plochy v navrhovaných územiach európskeho významu Baranovo, Kráľovohorské Nízke Tatry, Ďumbierske Nízke Tatry. Možno konštatovať, že bez vykonania týchto opatrení by došlo k zhoršeniu stavu uvedených biotopov, prípadne ich zániku v budúcnosti. Je samozrejmé, že sú nevyhnutné ďalšie kroky a obhospodarovanie daných lokalít. Rovnako je zrejmé, že bez kompenzácie zvýšených nákladov by vykonané činnosti boli pre vlastníkov či užívateľov pozemkov nerentabilné a nebolo by prioritou ich zrealizovať. I preto možno takéto využitie finančných prostriedkov štátu, určite nielen z nášho pohľadu, považovať za efektívne.

Zaujímavý vývoj mala žiadosť týkajúca sa finančného príspevku na lesnom pôdnom fonde. Finančný príspevok vo výške 600 000 Sk bol pridelený na realizáciu odlišného postupu pri odstraňovaní následkov veternej smršte z novembra 2004 v jednej z najhodnotnejších lokalít na území Národného parku Nízke Tatry (Mlynné doliny). Po ponechaní časti kalamitnej drevnej hmoty v jednotlivých porastoch mali byť prefinancované zvýšené náklady na ochranu lesa a náklady pri niektorých ťažbových činnostiach. Napriek priznaniu finančného príspevku, i keď v podstatne nižšej výške ako požadovanej, nakoniec z dôvodu nedoriešených legislatívnych problémov na úseku lesného hospodárstva a ochrany prírody a z toho vyplývajúcich možných komplikácií v budúcnosti nedošlo k uzavretiu zmluvy a čerpaniu

finančných prostriedkov.

V prípade údržby budovy boli peňažné prostriedky poskytnuté vlastníkovi rodinného domu na vykonanie vyčistenia strechy a náteru pod hniezdom bociana bieleho.

Považujeme za potrebné spomenúť aj žiadosť, ktorá ako jediná v našej pôsobnosti neprešla pri posudzovaní zriadenou komisiou pri MŽP SR. Išlo o žiadosť na zabezpečenie ochrany hospodárskych zvierat pred veľkými šelmami v Liptovskej Lúžnej, t. j. v oblasti, kde sa pravidelne opakujú škody spôsobené vlkami na hospodárskych zvieratách. Navrhnuté bolo čiastočné uhradenie nákladov na elektrický ohradník. Vzhľadom na to, že nejde o priamu ochranu chránených živočíchov ale skôr ochranu majetku, komisia neodporučila financovať tento zámer. Do budúcnosti stojí za zváženie aj pomoc štátu v takýchto prípadoch možno cez iný inštitút ako finančný príspevok. Veď škody spôsobené vybranými druhmi živočíchov (tiež preplácané rezortom ŽP) sú v horizonte pár rokov často väčšie ako vynaložené financie na takéto preventívne opatrenia, ktoré sú pozitívnejšie vnímané samotnými chovateľmi.

Samozrejme, že v celom procese sme sa stretli s viacerými problémami. Väčšinu z nich, hlavne nedostatky pri vyhotovení žiadosti, možno promptne riešiť. Riešenie ďalších si vyžaduje zmenu prístupu pri hodnotení žiadosti a prideľovaní finančného príspevku. Dovolím si uviesť niektoré, podľa našich skúseností problematické oblasti. Zasadnutie komisie sa uskutočňuje podľa smernice minimálne dvakrát ročne, spravidla do 31. 3. a 31. 8. Je na škodu, že v roku 2005 bolo v oboch prípadoch využité slovo „spravidla“ a zasadnutia sa uskutočnili o dosť neskôr oproti stanoveným termínom. Vhodnosť vykonania viacerých činností je často viazaná na konkrétne obdobie roka a ak schvaľovací proces nie je vhodne načasovaný, vykonávanie opatrení sa stáva neefektívne a nelogické. Odsúhlasenie finančného príspevku na kosenie xerothermnej lokality je určite veľmi potrebné, ale ak ku konečnému rozhodnutiu dôjde v neskorej jeseni a práce je nutné vykonať do konca kalendárneho roka, efekt navrhnutých opatrení sa znižuje, ak ich je vôbec možné do konca roka kvalitne realizovať. Takisto niektoré ďalšie činnosti, likvidácia inváznych rastlín, údržba budov s výskytom chránených živočíchov, opatrenia pri ochrane lesa atď., si vyžadujú vhodne zvolený čas realizácie. Ďalší problém vidíme v nejasnosti pri stanovení a prideľovaní výšky

Starostlivosť o chránené časti prírody

Tab. 1: Zoznam žiadostí o finančný príspevok za rok 2005 v pôsobnosti Správy NP Nízke Tatry.

P.č.	žiadateľ	p o ž a - d o v a n á s u m a (Sk)	výška pridelené- ho finančného príspevku		navrhnuté opatrenia	lokalizácia		poznámka
			Sk	%		k. ú.	CHÚ	
1.	Poľnohospodár- ske podielnicke družstvo Liptov- ská Teplička	153 000	45 000	29,41	ručné kosenie na ploche 6 ha a výrub náletových drevín a krovín na ploche 2,5 ha na podmáčaných miestach, uloženie pokosenej a vyrúbanej biomasy na kopy	Liptovská Teplička	nÚEV Krá- ľovohorské Nízke Tat- ry	po znížení požá- dovanej sumy sa realizovali výruby drevín a kosenie na ploche cca 2,5 ha
2.	Emil Lipa	26 000	18 000	69,23	kosenie na ploche 2,7 ha, ručný výrub a kl- čovanie náletových drevín a krovín na ploche s výskytom chránených druhov rastlín, vyhrabanie a odstránenie pokosenej a vyrúbanej biomasy mimo záujmových plôch	Moštenica	n Ú E V Ďumbier- ske Nízke Tatry	
3.	Agronemce a.s., Nemce	195 000	28 000	14,36	ručný výrub náleto- vých drevín a krovín pomiestne na ploche 29 ha s výskytom chránených druhov rastlín, uloženie vy- rúbanej biomasy na kopy	Uľanka	nÚEV Ba- ranovo	po znížení požá- dovanej sumy sa v zmluve znížila plo- cha s vykonanými výrubom na 2 ha
4.	akad. mal. Eva Ricottiová	125 000	50 000	40	kosenie ľahkými mechanizmami na podmáčaných typoch biotopov, odstránenie nežiadúcich náleto- vých drevín, odvoz a likvidácia vyrúbanej a pokosenej biomasy	Bodice	CHA Bo- dický ryb- ník	po znížení požá- dovanej sumy sa v zmluve znížila plo- cha s vykonanými opatreniami
5.	Jozef Hladlov- ský - SHR	30 000	23 000	76,66	kosenie xerothermnej lokality na ploche cca 2 ha a výrub nežiadú- cich drevín	Slovenská Lupča	PRanÚEV M a c k o v b o k	
6.	Ján Baran	10 470	10 000	95,5	vyčistenie a náter po- škodenej plechovej strechy antikoróznym náterom pod hniez- dom bociana bieleho	Ludrová		
7.	Lesy Mesta Brezno, s.r.o.	8 090 030	600 000	7,4	ponechanie časti kala- mitnej drevnej hmoty v porastoch, odsúhla- sené bolo kompen- zovanie zvýšených nákladov pri ochrane lesa a pri ťažbových činnostiach	Brezno, Ja- rabá	n Ú E V Ďumbier- ske Nízke Tatry	žiadateľ sa vzdal odsúhlaseného fi- nančného príspev- ku
8.	SPDP „Lúžňan“ v Liptovskej Lúžnej	100 000	0	0	oplotenie pozemku elektrickými ohrad- níkmi na ochranu pred veľkými šelma- mi	Liptovská Lúžňa		žiadosť nebola od- súhlasená

Starostlivosť o chránené časti prírody

finančného príspevku stanovením percent z požadovanej sumy. Pri spomínaných siedmich žiadostiach bola komisiou pri ministerstve životného prostredia schválená výška príspevku pohybujúca sa v rozpätí od 7,4% do 95,5% z požadovanej sumy vykalkulovanej v žiadostiach. Kalkulácie nákladov boli prakticky vo všetkých nám známych prípadoch postavené tak, že vyjadrovali, za akú sumu z pohľadu ekonomickej rentability sú ochotní žiadatelia vykonať požadovanú činnosť na stanovenej ploche. Krátenie finančných prostriedkov pri hodnotení komisiou malo logicky za následok napríklad zníženie výmery, na ktorej sa praktická starostlivosť vykonala – úmerne poskytnutým peniazom. Z toho vyplynulo zníženie účinnosti opatrení a výmery, na ktorej vznikli predpoklady na zlepšenie stavu jednotlivých biotopov. V konečnom dôsledku teda došlo k vypracovaniu zmlúv medzi ŠOP SR a konkrétnym subjektom na novovzniknutý stav. Finančný príspevok je poskytovaný z balíka účelovo viazaných prostriedkov z rozpočtu MŽP SR (náhrada za obmedzenie bežného obhospodarovania, predkupné právo štátu, náhrada škody spôsobenej vybranými živočíchmi, finančný príspevok) a z takto vyčlenených 100 mil. Sk v roku 2005 sa vyčerpalo len niečo vyššie polovice tejto sumy. V tomto aspekte sa krátenie požadovaných finančných prostriedkov zdá nelogické, samozrejme až na prípady, keď finančné kalkulaciónie žiadateľov boli nadhodnotené. V tejto súvislosti by bolo snáď vhodné stanoviť aj jasnejšie a transparentnejšie kritériá pri rozhodovaní o výške prideleného príspevku – obodovanie podľa stanovených kritérií často vôbec nekorešponduje s prideleným percentom z požadovanej výšky finančných prostriedkov. Aj u spomínaných žiadostí sa pri podobných činnostiach, podobnom bodovom ohodnotení pridelené percento zo žiadanej sumy často výrazne odlišovalo.

Napriek uvedeným problémom predpokladáme v ďalšom období ešte intenzívnejšie využitie tohto finančného nástroja popri iných vyskytujúcich sa príležitostiach. Vieme si predstaviť aj širšie využitie finančného príspevku subjektmi hospodáriacimi v lese vo viacerých smeroch, či už nadštandardné metódy pri jemnejších spôsoboch hospodárenia nad rámec bežného, kompenzácia zvýšených nákladov v ochrane a obnove lesa pri finančne náročnejšom postupe po vzniku kalamity, ale aj likvidácia invázných druhov, ochrana lokalít s výskytom chránených druhov rastlín a živočíchov ap. Výhodou je, že finančný príspevok môžu čerpať aj subjekty hospodáriace na pozemkoch

Časť chráneného areálu Bodický rybník po vykonaní manažmentových opatrení – kosenie a výrub drevín.
Foto: M. Hančin

Prírodná rezervácia Mackov bok po realizácii kosenia v jesennom období
Foto: P. Mathé

vo vlastníctve štátu, užívatelia lesa, nielen vlastníci pozemkov. So strany Správy NAPANT by sme chceli pokračovať v začatej spolupráci z roku 2005, osloviť nových „adeptov“ na využitie finančného príspevku a poskytnúť pomoc pri vypracúvaní žiadostí. Najdôležitejšie v ďalšom období bude každoročné vyčlenenie finančných prostriedkov (vo vopred známej výške) na tento účel z rozpočtu MŽP. V opačnom prípade je § 60 (finančný príspevok) v zákone o ochrane prírody zbytočný.

Ing. Pavel Mathé
S-NAPANT

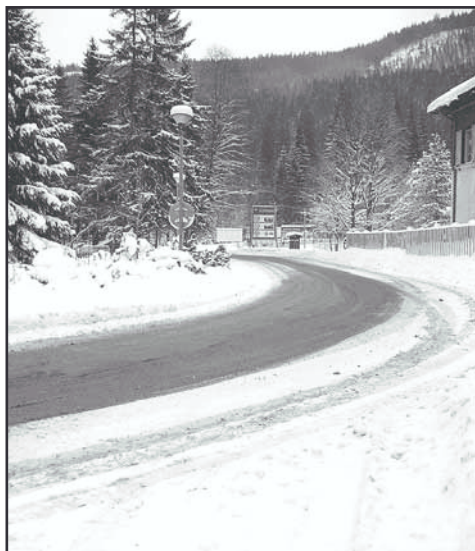

Chemický posyp ciest v TANAP

Problematicku súvisiacu s neuspokojivým stavom zjazdnosti ciest a mestských komunikácií na území mesta Vysoké Tatry riešia kompetentné inštitúcie (Slovenská správa ciest Poprad, Verejnoprospešné služby mesta Vysoké Tatry, Obvodný úrad životného prostredia Poprad a Správa TANAP Tatranská Štrba) už niekoľko rokov. V zmysle zákona o ochrane prírody a krajiny je na území národného parku potrebný súhlas orgánu ochrany prírody na pozemnú aplikáciu chemických látok.

Z inertných posypových materiálov boli schválené posypy na báze porfýru a melafýru z lomu Dubina – Kvetnica a z Malužinej už pred viac ako desiatimi rokmi. Oproti iným posypovým materiálom sa používa napriek tomu, že ide o kvalitný stavebný materiál pre diaľnice a jeho cena je okolo 400 Sk za tonu. Materiál z batizovského lomu, aj keď je lacnejší, je z hľadiska ochrany prírody nežiadúci. Je prašný, pri presúšaní povrchov ciest v jarnom období robí problémy pacientom s astmatickým ochorením. Navyše je nehomogénny, obsahuje slúdu, ktorá sa drvením kolies rozpadáva na úlomkovité ihličky.

Z posypov chemického charakteru, ktorý je najvhodnejší pre oblasť Vysokých Tatier, bol do roku 1994 používaný Dukosol CM. Zo strany iných odberateľov však oň nebol záujem, preto bola jeho výroba zrušená.

Jedným z cestných úsekov, kde je možné pokusné použitie chemického posypu, je aj úsek štátnej cesty Ždiar – Javorina
Foto: M. Paličko

Na jednorazové použitie v posledných dvoch rokoch bolo orgánom ochrany prírody odsúhlasené použitie chloridu sodného. Pre túto sezónu bol vydaný súhlas na pokusné použitie chemického posypového materiálu Solmag L a Solmag S na báze anorganickej soli chloridu horečnatého. Ide o nový materiál, ktorý treba odskúšať a monitorovať jeho vplyv na prírodné prostredie. Rozhodnutím Obvodného úradu životného prostredia Poprad boli určené 3 úseky štátnych ciest, kde je možné uvedený chemický posypový materiál používať (Dolný Smokovec – Starý Smokovec, Nový Smokovec – Tatranská Lomnica, Ždiar – Javorina).

Použitie kamennej soli (chloridu sodného) bolo za-

Účinok chemického posypu na zjazdnosť ciest sa prejavil pozitívne, aký však bude jeho vplyv na prírodné prostredie?

Foto: M. Paličko

mietnuté s odporúčaním používať chlorid horečnatý, hoci toto riešenie bude znamenať zvýšené náklady vo výške približne 350 000 Sk. Ekosoli na báze octanov, mravčianov, dusičnanov či chloridov sú cenovo nedostupné a majú negatívny vplyv na prírodné prostredie. Ich používaním dochádza k zmenám vo viazaní živín, posunoch hodnoty pH v pôde a k defoliačným účinkom. Vetrová kalamita zmenila podmienky na území Tatier aj vo vzťahu k údržbe ciest (vytváranie snehových závejov na nových odkrytých miestach, narušenie stavu vozovky následkom pohybu predimenzovaných nákladných vozidiel). Ako prvoradá sa však pre udržanie dobrej zjazdnosti ciest javí disciplinovanosť a včasnosť zásahu údržbových organizácií.

Ing. Juraj Švajda
S-TANAP

Strážna služba v CHKO – BR Poľana

Dobrovoľná stráž prírody bola definovaná zákonom NR SR č. 287/1994 Z. z. o ochrane prírody a krajiny. Zmeny v legislatíve v našom právnom systéme sa teda dotkli aj tejto problematiky. Význam stráže prírody posilnila novela trestného zákona z roku 2001, podľa ktorej sa člen stráže prírody stal verejným činiteľom. Zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ochrane prírody“) značne rozšíril oprávnenia strážcov. V oveľa väčšej miere sú tu definované povinnosti členov stráže prírody a kontrolovanie ich činnosti. Z trestného zákona ako aj zákona o ochrane prírody vyplývajú nové nároky na strážcov.

Na základe zákona o ochrane prírody pristúpili krajské úrady k novému prevereniu odbornej spôsobilosti členov stráže prírody v roku 2002. Predchádzali tomu odborné školenia zabezpečované odbornými organizáciami ochrany prírody a krajskými úradmi. Hlavný dôraz sa venoval zákonu o ochrane prírody, trestnému zákonu, zákonu o priestupkoch a použitiu donucovacích prostriedkov.

Úlohou dobrovoľnej stráže prírody je kontrolovanie platných legislatívnych noriem na úseku ochrany prírody a krajiny, a to najmä dodržiavanie zákona o ochrane prírody a vyhlášky MŽP SR č. 24/2003 Z. z., ktorou sa vykonáva spomínaný zákon o ochrane prírody, ako aj rozhodnutí orgánov ochrany prírody a krajiny. Ďalej je to hlavne monitoring stavu živej a neživej prírody, upozorňovanie na problémy a podieľanie sa na ich riešení, spolupráca s príslušnou

odbornou organizáciou ochrany prírody, ktorá spravuje dané územie, taktiež spolupráca so samosprávou miest a obcí, policajným zborom a ostatnými orgánmi štátnej správy a verejnej správy.

Správa Chránenej krajiny oblasti – Biosférickej rezervácie Poľana (Správa CHKO – BR Poľana) koordinuje činnosť 25 členov dobrovoľnej stráže prírody v 4 okresoch (Zvolen, Detva, Brezno, B. Bystrica) a 11 čakateľov, t. j. takých, ktorí ešte nemajú absolvované skúšky, ale zúčastňujú sa akcií a školení a pripravujú sa na členstvo v stráži prírody.

Už v minulosti sa uskutočňovali školenia a prednášky raz za štvrt' roka, ktoré sa konali a konajú na Okresnom úrade vo Zvolene (teraz Obvodný úrad životného prostredia), v sídle Správy CHKO – BR Poľana, v Horskem hoteli Poľana a Chate pod Hrbom. V súčasnosti tieto školenia prebiehajú obdobne. Hlavný dôraz sa kladie na rozoberanie konkrétnych problémov, týkajúcich sa hlavne zákona o ochrane prírody, trestného zákona, zákona o priestupkoch. Významným doplnením je zabezpečovanie prednášok z radov odborných pracovníkov o hodnotách územia živej a neživej prírody.

Okrem územnej pôsobnosti vyznačenej v služobnom preukaze, ktorá zahŕňa celé územie CHKO – BR Poľana, majú jednotliví strážcovia na starosti pridelené konkrétne maloplošné chránené územia (MCHÚ), aj také, ktoré sa nenachádzajú v CHKO – BR Poľana, ale sú v územnej pôsobnosti správy. Dôraz ich činnosti sa vyžaduje práve na monitoring týchto MCHÚ.

Pri jednom z hromadných stretnutí stráže prírody na Ľubietovskej bukovine

Foto: J. Babic

V rámci MCHÚ sú pokryté všetky národné prírodné rezervácie (NPR), prírodné rezervácie (PR), národné prírodné pamiatky (NPP), prírodné pamiatky (PP) a chránené areály (CHA). Trasy pochôdzok pokrývajú celé územie pôsobnosti správy a zahrňujú 61 MCHÚ. V CHKO – BR Poľana je to 21 MCHÚ (3 NPR, 6 PR, 1 NPP, 7 PP, 4 CHA) a toto územie by sa dalo z hľadiska činnosti a pôsobnosti stráže prírody rozdeliť na štyri hlavné oblasti: NPR Zadná Poľana (tvorí samostatné MCHÚ), NPR Ľubietovský Vepor (tvorí samostatné MCHÚ), Predná Poľana a Hrochotská dolina. Vo voľnej krajine sa nachádza 40 MCHÚ – 23 v okrese Banská Bystrica (3 NPR, 2 NPP, 11 PR, 5 PP a 2 CHA), 8 v okrese Zvolen (2 NPR, 1 PR, 3 PP a 2 CHA), 3 v okrese Detva (1 NPR a 2 PR) a 6 v okrese Brezno (1 NPR, 2 PR a 3 PP).

Každý strážca má k dispozícii terénny zápisník (vypracovaný strážcom Správy CHKO – BR Poľana), v ktorom sú uvedené základné údaje o hodnotách územia, výňatok zákona o ochrane prírody, ktorý sa týka strážnej služby, sadzovník pokút, hlásenky do ktorých zaznamenáva zistené skutočnosti pri pohybe v teréne a iné. Hlásenky sa pravidelne odovzdávajú na Správu CHKO, každý strážca je povinný do roka vyhotoviť a odovzdať minimálne 6 hláseníek. Môže ich byť samozrejme aj viac.

Pochôdzky v teréne sa vykonávajú zväčša po dvojiciach, ktoré boli vopred stanovené. Ťažisko trás pochôdzok vedie tými časťami územia, v ktorých je najvyšší turistický ruch. To sú miesta v okolí Horského hotela Poľana a Chaty pod Hrbom, ktoré predstavujú letné ale aj zimné turistické strediská, vrchu Poľana, ktorý je aj najvyšším bodom pohoria Poľany, Kalamárky ako významného turistického miesta navštevovaného v prevažnej miere skalolezcami a obidvoch najvýznamnejších MCHÚ – NPR Zadná Poľana a NPR Ľubietovský Vepor. Zistené skutočnosti sa preberajú a riešia na spoločných stretnutiach konaných v sídle Správy CHKO – BR Poľana.

Štyri krát do roka sa konajú hromadné povinné služby, kedy ide o konkrétnu akciu, napr. cyklistické preteky, ktorých trasy vedú aj časťami územia CHKO, organizovanie hromadného turistického výstupu na Poľanu, zvýšený turistický ruch na horských hoteloch z dôvodu organizovania seminárov rôznymi záujmovými skupinami ľudí, pri činnostiach týkajúcich sa údržby a opráv zariadení v záujmovom území a pod. Pri pretekoch cyklistov bývajú strážcovia rozmiestnení na jednotlivé trasy, aby dozerali na priebeh pretekov a usmerňovali pretekárov, ktorí by sa vydali mimo trasy, príp. usmerňujú návštevníkov, ktorí si prišli pozrieť preteky.

Hromadné akcie sa uskutočňujú aj za účelom mo-

nitingu cykloturistov, ktorí častokrát prechádzajú cez najväčšie rezervácie NPR Zadná Poľana a NPR Ľubietovský Vepor. Uvedené rezervácie predstavujú najcennejšie časti Poľany a platí pre ne najvyšší, 5. stupeň ochrany. Hrebeňom Poľany a obidvoch rezervácií vedie hlavná hrebeňová turistická trasa pre pešiu turistiku. Pre vyznavačov cykloturistiky je veľmi atraktívna. Každý by si ale mal uvedomiť, že zákon o ochrane prírody nie je samoúčelný. Tento zákon jasne definuje vstup cyklistu do chráneného územia, pre ktorého platí zákaz vjazdu a státia s bicyklom v 3. až 5. stupni ochrany za hranicami zastavaného územia obce, na pozemkoch mimo diaľnice, cesty, miestnej komunikácie a vyznačenej cyklotrasy.

V poslednej dobe boli zistené prípady, keď sa v danom území objavili aj motocyklisti, proti ktorým bolo treba rázne zakročiť. Okrem deštrukcie terénu eróziou tu hrozí aj nadmerné vyrušovanie lesnej zveri, ktorá hlavne v čase rodenia mláďat podlieha veľkým stresom. Pri prechode pešieho turistu ho zvyčajne vopred zaregistruje či už pachom, sluchom alebo ho spozoruje a včas sa ukryje. Pri prechode cyklistu alebo dokonca motocyklistu častokrát nestačí zareagovať, pohyb na bicykli je rýchly, a tak sa môže stať, že sa pred cyklistom objaví zviera, ktoré sa v tom momente dáva v strese na útek. O to negatívnejšie tieto faktory pôsobia na samice s mláďatami. Takto postupne územia, ktoré majú slúžiť na nerušný spontánny priebeh procesov prebiehajúcich v prírode, ktorý sa týka aj pokojného života fauny, strácajú svoj význam. Skúsenosti hovoria, že asi nebude stačiť dohováranie a bude sa musieť pristúpiť k tvrdším opatreniam, aj keď musíme povedať, že niekedy si cyklista dá vysvetliť v čom porušil zákon a do budúcnosti to akceptuje. To sa týka aj iných priestupkov, ako je zber lesných plodov, zakladanie táborísk alebo vodenie psov do rezervácií.

V priebehu roka 2004 členovia stráže prírody pri Správe CHKO – BR Poľana uskutočnili 281 strážnych služieb a riešili 45 priestupkov formou dohovárania. Uskutočnili sa tri spoločné (hromadné) strážne služby, ktorých sa zúčastnilo spolu 51 členov stráže prírody (21, 16 a 18 členov).

Pre ilustráciu uvádzame niekoľko konkrétnych aktivít stráže prírody:

- nelegálny výrub dubov, podnet bol postúpený na SIŽP;
- pohyb troch motocyklistov, občanov maďarskej štátnej príslušnosti, neďaleko kóty Z. Poľana (približne 100 m), problém bol riešený v spolupráci s políciou.

Z hromadných akcií sa uskutočnili:

- spoločná strážna služba s políciou Zvolen (Hriňová) a B. Bystrica;
- spoločné jarné a jesenné stretnutie na Správe CHKO – BR Poľana;
- v októbri sa uskutočnila odborná exkurzia pre členov stráže prírody do CHÚ Česka (NP Krkonoše, NP České Švýcarsko a CHKO Labské pískovce), exkurzie sa zúčastnilo 26 členov stráže prírody.

V priebehu roka 2005 sa uskutočnilo spolu 201 strážnych služieb. Z monitoringu živej a neživej prírody bolo 154 záznamov, z toho 23 záznamov týkajúcich sa flóry, 107 z fauny a 24 záznamov z abiotických častí prírody. Dovedna bolo riešených 50 priestupkov, z čoho dohováraním bolo riešených 19, nezistených 27, v spolupráci s políciou 1, v spolupráci so Správou CHKO – BR 1 a písomne 2.

Na záver možno konštatovať, že strážna služba na území CHKO – BR Poľana sa dostáva do povedomia návštevníkov a turistov v čoraz väčšom rozsahu. Dochádza ku komunikácii s návštevníkmi a turistami, pričom oni sami častokrát oslovia strážcu a pýtajú si vysvetlenie a poučenie. V tomto smere treba podotknúť, že je a bude potrebný súlad a spolupráca so všetkými zainteresovanými skupinami, či už sú to obce, okresné úrady životného prostredia, krajský

úrad životného prostredia, Správa CHKO – BR, ale aj s vlastníkmi lesa, užívateľmi a majiteľmi pozemkov, poľovnými združeniami a inými.

Starostlivosť o chránené územie a ochrana územia ako taká nemôže byť kladená len na určité skupiny ľudí. Široká verejnosť musí pochopiť, že je to úloha nás všetkých. Činnosť dobrovoľnej stráže prírody, ako už bolo spomínané, je v kontrolovaní dodržiavania platných legislatívnych noriem na úseku ochrany prírody a krajiny, v monitoringu chráneného územia, zaznamenávaní zistených skutočností, zhromažďovaní údajov o stave živej a neživej prírody, pomáhaní pri objasňovaní a riešení priestupkov, ale hlavná úloha spočíva vo vychovávaní a usmerňovaní návštevníkov územia, teda v úlohe environmentálnej výchovy.

Ostáva len dúfať, že ochrana prírody a zmysel jej skutočného pochopenia, táto snáď najdôležitejšia sféra spoločnosti, sa bude uberať tým správnym smerom a určité veci sa budú brať ako samozrejmosť.

Ing. Vladimír Vician, PhD.
FEE – TU Zvolen
Jaroslav Babic
S-CHKO Poľana

Výkladové stanovisko k uplatneniu § 12 písm. g) zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny vo vzťahu k činnostiam vykonávaným v rámci bežného obhospodarovania poľnohospodárskych a lesných pozemkov

Podľa § 12 písm. g) zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny (ďalej len „zákon“) sa vyžaduje súhlas orgánu ochrany prírody na „zasahovanie do biotopu európskeho významu alebo biotopu národného významu, ktorým sa môže biotop poškodiť alebo zničiť“. Uvedené ustanovenie sa uplatňuje vo vzťahu k biotopom európskeho alebo národného významu, ktoré sa nachádzajú v územiach s prvým až piatym stupňom ochrany. Biotop európskeho významu zákon vymedzuje v § 2 ods. 2 písm. s) ako „biotop, ktorý je v Európe ohrozený vymiznutím, alebo má malý prirodzený areál, alebo predstavuje typické ukážky jednej alebo viacerých biogeografických oblastí Európy“, biotop národného významu zákon v § 2 ods. 2 písm. t) vymedzuje ako „biotop, ktorý nie je biotopom európskeho významu, ale je v Slovenskej republike ohrozený vymiznutím, alebo má malý prirodzený areál, alebo predstavuje typické ukážky biogeografických oblastí Slovenskej republiky“. Zoznam biotopov európskeho významu a biotopov národného významu ustanovuje vyhláška MŽP SR č. 24/2003 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny, v prílohe č. 1.

Akou činnosťou môže dôjsť k zásahu do biotopu európskeho alebo národného významu, ktorým sa môže biotop poškodiť alebo zničiť, zákon nešpecifikuje. Takýmto zásahom tak môže byť výkon akejkoľvek činnosti vrátane činností vykonávaných v súvislosti s bežným obhospodávaním poľnohospodárskych

Štátna správa ochrany prírody a krajiny

a lesných kultúr, ako aj iných činností súvisiacich s obhospodarováním pozemkov. Pri posudzovaní zásahov do biotopov európskeho alebo národného významu sa vychádza z definície priaznivého stavu biotopu podľa § 5 ods. 2 zákona, t. j. za zásahy, ktorými sa môže biotop poškodiť alebo zničiť, možno považovať najmä činnosti, vykonávaním ktorých dochádza k narušeniu alebo zániku špecifickej štruktúry biotopu, obmedzeniu alebo zániku jeho funkcie, ako aj existenčných podmienok jeho typických druhov.

Príslušným orgánom na vydanie súhlasu na zásah do biotopu európskeho alebo národného významu, ktorým sa môže biotop poškodiť alebo zničiť, je podľa § 68 písm. e) zákona obvodný úrad životného prostredia, ak si rozhodovanie vo veci nevyhradil orgán ochrany prírody vyššieho stupňa. V rozhodnutí, ktorým dáva súhlas, môže určiť podrobnejšie podmienky vykonávania činnosti zabezpečujúce ochranu prírody a krajiny a obmedziť ich časovú platnosť. Vo vydanom súhlase zároveň určí aj podrobnosti o revitalizačných opatreniach alebo finančnej náhrade, ak sa vyžadujú podľa § 6 ods. 1 zákona. Uvedené ustanovenie zákona ukladá každému, kto zasiahne do biotopu európskeho alebo národného významu spôsobom, ktorým môže biotop poškodiť alebo zničiť, povinnosť uskutočniť primerané náhradné revitalizačné opatrenia vyplývajúce najmä z dokumentácie ochrany prírody a krajiny, resp. uhradiť finančnú náhradu do výšky spoločenskej hodnoty zasiahnutého biotopu, ak revitalizačné opatrenia nemožno uskutočniť. Povinnosť uskutočnenia náhradného revitalizačného opatrenia neplatí, ak ide o bežné obhospodarovanie poľnohospodárskych kultúr alebo lesných kultúr.

Skutočnosť, že pri činnostiach vykonávaných v rámci bežného obhospodarovania poľnohospodárskych a lesných kultúr zákon nevyžaduje uskutočnenie náhradných revitalizačných opatrení, neznamená, že takéto činnosti nemôžu byť zásahom do biotopu európskeho alebo národného významu, ktorým sa môže biotop poškodiť alebo zničiť, na ktorý sa vyžaduje súhlas v zmysle § 12 písm. g) zákona. Účelom ustanovenia § 6 ods. 1 zákona je stanoviť povinnosť poskytnutia náhrady v prípadoch, keď dochádza k poškodeniu alebo zničeniu biotopu európskeho alebo národného významu činnosťami, ktoré nie sú bežným obhospodarováním vykonávaným v zmysle osobitných predpisov (zákon č. 220/2004 Z. z. o ochrane a využívaní poľnohospodárskej pôdy a o zmene a doplnení niektorých zákonov, zákon č. 326/2005 Z. z. o lesoch). Ustanovenie je obdobou napr. náhrady za stratu mimoprodukčných funkcií

lesa podľa § 9 zákona č. 326/2005 Z. z. o lesoch, od ktorej je oslobodené napr. vyňatie lesných pozemkov z plnenia funkcií lesov na účely súvisiace s obhospodarováním lesov alebo poľovníctvom, alebo na účely ochrany prírody, pričom týmto oslobodením nie je dotknutá právomoc orgánu štátnej lesnej správy lesného hospodárstva rozhodnúť o trvalom alebo dočasnom vyňatí lesných pozemkov z plnenia funkcií lesov na tieto účely.

Na zásah do biotopu európskeho alebo národného významu sa vyžaduje súhlas orgánu ochrany prírody podľa § 12 písm. g) zákona aj v prípadoch, ak ide o činnosti vykonávané podľa schváleného lesného hospodárskeho plánu, ku ktorému sa vyjadroval orgán ochrany prírody podľa § 9 ods. 1 písm. m) zákona. Vo vyjadrení orgán ochrany prírody upozorňuje na záujmy ochrany prírody a krajiny stanovené zákonom v dotknutom území, t. j. z hľadiska ochrany biotopov, či sa v danom území nachádzajú biotopy európskeho alebo národného významu, aké podmienky ochrany pre ne podľa zákona platia, resp. aké rozhodnutia sa podľa zákona vyžadujú a nemôže tak nahrádzať vydanie súhlasu podľa § 12 písm. g) zákona, ktorý je rozhodnutím vydávaným v správnom konaní. V tejto súvislosti je potrebné zdôrazniť, že povinnosť vyžiadať si súhlas orgánu ochrany prírody podľa § 12 písm. g) zákona sa vzťahuje aj na činnosti vykonávané podľa lesného hospodárskeho plánu schváleného pred nadobudnutím účinnosti zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny.

V prípadoch, keď na vykonávanie činnosti treba okrem vydania súhlasu v zmysle § 12 písm. g) zákona povoliť aj výnimky zo zákazov ustanovených zákonom (z územnej alebo druhovej ochrany), povolenie takejto výnimky je pre orgán ochrany prírody, ktorý vydáva súhlas podľa § 12 písm. g) zákona, predbežnou otázkou v zmysle § 29 ods. 1 a § 40 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov.

Mgr. Peter Gregaň
Ing. Daniel Kvaššay
MŽP SR

Čistenie kostolov v Turci

Netopiere patria vďaka svojmu skrytému spôsobu života k menej známym a menej populárnym skupinám živočíchov. Z nedostatku vedomostí o ich živote sa medzi ľuďmi vytvorilo veľa poviek a obáv z týchto malých lietajúcich cicavcov a ľudia sa preto snažia všemožne vyhnúť kontaktu s nimi. Väčšinou sa im to aj darí, problém však nastáva vtedy, keď sa do podkrovných priestorov nasťahuje celá kolónia netopierov.

Počas mesiacov júl a august sme v turčianskej časti územnej pôsobnosti Správy NP Veľká Fatra v spolupráci s Botanickou záhradou UK v Biatnici vykonali prieskum podkrovných priestorov väčších budov (kostoly, kaštieľ, škola), zameraný na zistenie ich obsadenosti a využívania netopiermi, ich druhového zloženia a početnosti. Zo štyridsiatich

navštívených objektov sme netopiere zaznamenali v dvadsiatich z nich. V ostatných, neobsadených, im buď nevyhovovali mikroklimatické a svetelné podmienky, alebo tu boli vykonané opatrenia zamedzujúce im prístup do vhodných častí podkrovia a veží, prípadne to spôsobili iné, nami nezistené príčiny. V troch už po niekoľko rokov pravidelne obsadených kostoloch si správcovia budov zvykli na ich sezónnu prítomnosť, avšak množstvo nahromadeného trusu v nedostupných častiach veží im svojou arómou ako aj neustálym zosýpaním začalo vadiť. V rámci manažmentových opatrení Správa NP Veľká Fatra

Kolónia netopiera veľkého v Necpaloch
Foto: M. Bodová

Guáno bolo nahromadené najviac v priestoroch nad zvonmi s ťažším prístupom
Foto: G. Kudlová

organizovala vyčistenie podkrovných priestorov v kostoloch v Necpaloch, vo Vricku a vo Valči.

V prvom z nich je vo veži kolónia netopiera veľkého (*Myotis myotis*), ktorá mala v tomto roku asi 400-500 jedincov. Bol to zároveň kostol s najväčším množstvom trusu, kde z dvoch podlaží veže nad zvonmi bolo odstránených asi 900 kg trusu, ktorý tvoril na niektorých miestach až viac než 50 cm súvislý

Druhá ochrana živočíchov

vrstvu. Podľa množstva guána možno predpokladať, že toto miesto využívajú netopiere ako svoje letné sídlo už viac než 100 rokov, pravidelné kontroly sa tu vykonávajú od roku 1992 (OBUCH, KADLEČÍK 1997). V spodných vrstvách bolo nájdené okrem iného aj vajíčko sovy plamienky drienavej (*Tyto alba*) a niekoľko jej vývržkov.

V malom drevenom kostolíku vo Vrúcku býva vo veži kolónia asi 80 jedincov podkovára malého (*Rhinolophus hipposideros*) a čistenie bolo dohodnuté viacmenej pre ukázanie ústretovosti z našej strany. Kongregácia sestier z kláštora vo Vrúcku zo začiatku nebola naklonená myšlienke ponechať kolóniu netopierov vo veži kostola a všetky okná zabezpečili

podlažia nad nimi, pričom tu bolo odstránených asi 200-250 kg trusu. Na všetky 3 podlažia sme natiahli igelit, čím sa zamedzí padaniu trusu na zvony a umožní sa zároveň lepšia manipulácia s nahromadeným guánom pri ďalšom čistení. Kolónia v tomto kostole nie je vnímaná negatívne a v najbližšej budúcnosti jej nehrozí zničenie.

Použitá literatúra:

OBUCH, J., KADLEČÍK, J., 1997: Letný výskyt netopierov v budovách Turca. *Vespertilio* 2: 51-58.

Ing. Mária Boďová
S-NP Veľká Fatra

Čistenie v Necpaloch
Foto: M. Boďová

proti ich vletovaniu sieťkami. Po niekoľkých našich návštevách, vyčistení veže a vysvetlení spôsobu života, užitočnosti a ohrozenosti týchto živočíchov nakoniec súhlasili s opätovným odkrytím okien. Aj napriek ich počiatočnej snahe o „vykázanie“ netopierov, tieto si našli náhradné vletové otvory popod okraje strechy, takže k vyrušeniu alebo zničeniu kolónie nedošlo.

V katolíckom kostole vo Valči sa nám podarilo kolóniu asi 300 jedincov netopiera veľkého nájsť po prvýkrát v tomto roku, pretože pri predchádzajúcich sčítaniach netopierov sme sa do tohto kostola nedostali. Farár kostola o ich prítomnosti vedel a podľa jednoduchých opatrení proti znečisťovaniu zvonov padajúcim trusom (dosky položené na nosných trámoch a jeden igelit) sa už jeho predchodcovia snažili o zabránenie prepádania trusu. Po dohode sme vyčistili priestor veže, najmä okolie zvonov a tri trámové

Vrstva guána bola na niektorých miestach aj viac než 50 cm
Foto: J. Schestág

Práca bez respirátora by tu nebola možná
Foto: J. Schestág

Výskyt modráčikov z rodu *Maculinea* v územnej pôsobnosti CHKO Východné Karpaty

Územie CHKO Východné Karpaty bolo lepidopterologicky sledované v rámci výskumu ešte pred odčlenením Bukovských vrchov, v tej dobe však bol záujem sústredený práve na Bukovské vrchy (PANIGAJ 2002). Vlastné územie CHKO Východné Karpaty, resp. Laboreckej vrchoviny, ostalo tak trochu mimo lepidopterologického záujmu. Niekoľko sporadických údajov zhrnul HRUBÝ (1964). Ďalšie údaje boli publikované z prieskumu počas X. východoslovenského tábora ochrancov prírody v Krajnej Bystrej, nepublikované zostali správy Dr. A. Čaputu. V roku 2003 bol výskum motýľov v spolupráci s Dr. Panigajom sústredený na niektoré vybrané oblasti Laboreckej vrchoviny vo východnej časti a taktiež na časť, ktorá bola pričlenená k pôvodnému územiu CHKO Východné Karpaty. Výskumom bolo zistených 78 druhov denných motýľov a 72 druhov z ostatných skupín motýľov, čo je spolu 150 druhov.

Denné motýle sú z viacerých hľadísk veľmi vhodnou skupinou pre sledovanie vzťahov medzi rastlinami a živočíchmi a niektoré druhy motýľov môžu slúžiť ako citlivé bioindikátory zmien životného prostredia. Napr. mnohé druhy majú pomerne zložitý vývoj a sú viazané len na určité druhy rastlín a ďalšie biotické a abiotické faktory, takže citlivo reagujú aj na pomerne malé zmeny v prírodnom prostredí.

V roku 2005 bola v rámci územnej pôsobnosti venovaná pozornosť modráčikom z rodu *Maculinea*, nakoľko tie sú extrémom v špecializácii, pretože ich húsenice sa prvé 3 instary živia len kvetmi určitých rastlín a v 4. instari sa zmenia na obligátne parazity mravcov z rodu *Myrmica*.

Výskum realizoval RNDr. Dušan Žitňan, CSc. (Ústav zoológie SAV Bratislava) za spoluúčasti zoológa Správy CHKO Východné Karpaty a prebiehal v dňoch 18. 7. – 21. 7. 2005. Výskumu predchádzalo vytipovanie vhodných lokalít, ktorého podkladom bolo mapovanie trvalých trávnych porastov v roku 2002. V zápisoch z mapovania bol pre nás dôležitý údaj o výskyte živných rastlín pre jednotlivé druhy motýľov z rodu *Maculinea*. S botaničkou Správy CHKO Ing. Ivanou Zubaľovou sme pre výskum modráčikov vybrali lokality s týmito biotopmi (podľa STANOVEJ & VALACHOVIČA eds. 2002):

Lk1 nížinné a podhorské kosné lúky
Lk3 mezofilné pasienky a spásané lúky

Tr1 suchomilné trávno-bylinné porasty na vápnom substráte

Kr2 porasty borievky obyčajnej

Výskum bol zameraný predovšetkým na biotopy európskeho významu a na vlastné územie CHKO Východné Karpaty.

Pokiaľ to bolo možné, boli motýle sledované a určované priamo v prírode za letu alebo sediace na kvetoch a na zemi. Jedince ťažko odlišiteľných druhov (napr. *Melitaea athalia* a *M. brithomartis*) boli určené

Maculinea arion v k. ú. Medvedie

Foto: A. Macková

po odchytení do sieťky a potom boli namiesto odchyty vypustené späť do voľnej prírody. Výskumom bolo sledované málo známe správanie a bionómia niektorých druhov modráčikov (*Maculinea* sp., *Polyommatus* sp.), ohniváčikov (*Lycaena* sp.) a hnedáčikov (*Melitaea* sp.). Pozornosť bola zameraná na kladenie vajíčok samičiek na živné rastliny a rôzne vývojové štádiá (vajíčka, húsenice a kukly) boli hľadané na predpokladaných živných rastlinách. Celkovo bolo navštívených 20 lokalít. Výskyt modráčikov z rodu *Maculinea* bol potvrdený na 16 lokalitách. Z druhov boli pozorované modráčik čiernoškvŕnný (*Maculinea arion*) a modráčik Rebelov (*Maculinea rebeli*). Na väčšine lokalít sme pozorovali druh *Maculinea arion*, ktorý na uvedenom území žije predovšetkým na živnej rastline *Thymus pulegioides* a len na niektorých lokalitách na druhu

Druhovú ochranu živočíchov

Origanum vulgare. Z uvedených pozorovaní vyplýva, že *M. arion* bol na sledovanom území dosť rozšírený a na niektorých miestach pomerne hojný. Na troch sledovaných miestach bola nájdená jedna uhynutá samička a vajíčka druhu *Maculinea rebeli* na pukoch kvetov a listoch živnej rastliny *Gentiana cruciata*. Najzaujímavejšie z hľadiska výskytu motýľov z rodu *Maculinea* a ďalších druhov bola lúka Miháliková pri Humennom, kde boli nájdené dva druhy modráčikov: *Maculinea arion* a *M. rebeli* a tiež lokality v CHKO Východné Karpaty, ako je Havranec, Vápenník a Nižná Jablonka, kde bolo možné pozorovať niekoľko lietajúcich jedincov druhu *M. arion*. V spolupráci s Ústavom krajinnej ekológie SAV Bratislava sa podarilo potvrdiť existujúce lokality výskytu živnej rastliny

sledovaných druhov aj na ďalších lokalitách. V budúcnosti je nutné overiť výskyt druhov *M. alcon*, *M. teleius*, *M. nausithous* a taktiež zabezpečiť vhodný režim hospodárenia na lokalitách, kde už výskyt motýľov z rodu *Maculinea* bol potvrdený.

Na záver je potrebné pripomenúť skutočnosť, že výraznejšie zásahy do tradičného spôsobu hospodárenia v krajine (napr. zrušenie pasenia, nevhodný čas kosenia alebo hustá výsadba nevhodných drevín) zvyčajne spôsobia značný úbytok alebo vyhynutie týchto druhov motýľov. Úbytok alebo vyhynutie modráčikov je spravidla prvým signálom výraznejších zmien, ktoré sa prejavujú o niekoľko rokov neskôr. Preto sa dajú všetky druhy modráčikov rodu *Maculinea* považovať za veľmi citlivé bioindikátory životného prostredia.

Maculinea arion v k. ú. Čertíže
Foto: A. Macková

Sanguisorba officinalis, na ktorú sú viazané druhy modráčik krvavcový (*Maculinea teleius*) a modráčik bahňákovský (*M. nausithous*) a lokalitu výskytu druhu *Gentiana pneumonanthe*, na ktorú je viazaný modráčik horcový (*Maculinea alcon*), ktorý je jedným z najviac ohrozených druhov motýľov v Európe (IUCN, 1995). Lokality výskytu živných rastlín boli potvrdené blízko pri Humennom 7. septembra 2005. Vzhľadom na chladné a daždivé počasie neboli pozorované lietajúce jedince modráčikov a taktiež neboli pozorované vajíčka ani húsenice na živných rastlinách. Uvedené lokality sú v zlom stave, nakoľko nie sú kosené. Druh *Maculinea alcon* sa vyskytuje na niekoľkých lokalitách v južnom Poľsku, preto je možné, že sa vyskytuje aj v územnej pôsobnosti CHKO Východné Karpaty. Vo výskume je potrebné pokračovať a overiť výskyt

Použitá literatúra:

STANOVÁ, V., VALACHOVIČ, M. (ed.), 2002: Katalóg Biotopov Slovenska. DAPHNE – inštitút aplikovanej ekológie, Bratislava, 225 pp.

RANDUŠKA, D., ŠOMŠÁK, L., HÁBEROVÁ, I., (ed.), 1983: Farebný atlas rastlín. Edícia obrázky z prírody – Vydavateľstvo Obzor, Bratislava, 640 p.

ŽITŇAN, D., 2005: Výskyt a ochrana modráčikov z rodu *Maculinea* v CHKO v ochrannom pásme Východné Karpaty. Záverečná správa z výskumu (depon. in S-CHKO Východné Karpaty), Bratislava, 5 p.

PANIGAJ, L., 2003: Denné motýle CHKO Východné Karpaty a jej ochranného pásma. Záverečná správa z výskumu (depon. in S-CHKO Východné Karpaty), Košice, 23 p.

PANIGAJ, L., JÁSZAY, T.: Niekoľko poznámok k prieskumu motýľov (*Lepidoptera*) severovýchodnej časti okresu Svidník a k problematike entomologických výskumov, X. východoslovenský tábor ochrancov prírody (Prehľad odborných výsledkov Krajná Bystrá 26. 7. - 3. 8. 1987), Bratislava – Svidník 1987: 81-90.

PANIGAJ, L., RICHTER, I.: Poznámky k faune motýľov (*Lepidoptera*) západnej časti CHKO Východné Karpaty, XXVII. východoslovenský tábor ochrancov prírody (Zborník odborných výsledkov Vyšná Pisaná 26. 7. - 2. 8. 2003): 60-75.

Ing. Anna Macková
S-CHKO Východné Karpaty

Rozšírenie bledule jarnej karpatskej (*Leucojum vernum* L. subsp. *carpaticum* Spring O. Schwarz) v územnej pôsobnosti Správy CHKO Vihorlat

Bleduľa jarná karpatská (*Leucojum vernum* L. subsp. *carpaticum* Spring O. Schwarz) patrí do čeľade amarylkovitých (*Amaryllidaceae*). Druh je zaradený do príloh č. 4A a č. 5 vyhlášky č. 24/2003 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny, druh patrí medzi chránené druhy národného významu, na ochranu sa vyhlasujú chránené územia, a ktorého spoločenská hodnota bola určená na 1500,- Sk. V Červenom zozname papradorastov a semenných rastlín Slovenska (FERÁKOVÁ, MAGLOCKÝ & MARHOLD 2001) je druh zaradený do kategórie ohrozenosti: ohrozený (EN).

Vyskytuje sa v dvoch poddruhoch ako bleduľa jarná (*Leucojum vernum* L.) a bleduľa jarná karpatská (*Leucojum vernum* subsp. *carpaticum* Spring. O. Schwarz). Bleduľa jarná (*Leucojum vernum* L.) je trváca rastlina vysoká 10–35 cm. V zemi má pomerne veľkú asi 2 cm hrubú cibulku takmer okrúhleho tvaru. Byľ je priama, sčasti stlačená. Z cibule vyrastajú čiarkovité tupé prízemné listy tmavozelenej farby. Kvety sú jednotlivé, zriedkavo v páre. Okvetných lístkov je šesť, na vrchole so zelenou až žltozelenou farbou. Kvitne koncom marca až začiatkom apríla. Bleduľa jarná karpatská (*Leucojum vernum* subsp. *carpaticum*) na rozdiel od bledule jarnej (*Leucojum vernum*) je mohutnejšia rastlina, pričom v populácii prevládajú dvojvetvé jedince so žltými škvrkami na okrajoch okvetných lístkov. Rastie v lužných lesoch, najmä zaplavovaných miestach brehových porastov, na priľahlých aluviálnych lúčach od nížin po vyššie polohy. Na lokalitách, kde má len trochu vyhovujúce pôdne ekologické podmienky, rastie spravidla v početných populáciách.

Taxon je zastúpený v SR iba na rozhraní Východoslovenskej nížiny a Vihorlatu. V roku 1996 bolo potvrdených 10 lokalít v okresoch Trebišov a Michalovce. Správa chránenej krajiny oblasti Vihorlat uskutočnila v rokoch 2004 – 2005 preverenie lokalít v území CHKO Vihorlat a v územnej pôsobnosti Správy CHKO Vihorlat.

Národná prírodná rezervácia Jovsianska hrabina: Predstavuje najväčšiu a najznámejšiu lokalitu bledule jarnej karpatskej v území CHKO Vihorlat. Územie v prevažnej miere predstavujú dubo-hrabové lesy karpatské a priľahlé lúčne spoločenstvo radu *Arrhenatheretalia* (Pawlowski in Pawlowski et al. 1928). Výskyt bol potvrdený v samotnom území NPR Jovsianska hrabina, mimo územia NPR po piaty priesek lešom na sever od hranice NPR. V lesných porastoch je výskyt masový. Smerom na juh od NPR bol výskyt sledovaný a potvrdený pozdĺž potoka Myslina až

po ústie potoka do Zemplínskej Širavy.

Ďalšie lokality sú mimo územia CHKO Vihorlat.

Lokalita medzi obcou Kusín a Jovsa: Výskyt potvrdený pozdĺž dvoch bezmenných potôčikov od hranice lesa na severnej strane až po ústie do Zemplínskej Širavy.

Lokalita Jovsiansky potok: Od južného okraja obce Jovsa pozdĺž Jovsianskeho potoka smerom na obec Hnojne bol zistený ojedinelý v dĺžke cca 1 km.

Lokalita lúky medzi obcou Poruba pod Vihorlatom a východnou hranicou NPR Jovsianska hrabina: Výskyt bol potvrdený pozdĺž kriačín rastúcich na lúke.

Lokalita lúky smerom na juh od obce Poruba pod Vihorlatom pod štátnou cestou: Výskyt bol potvrdený.

Lokalita Porubský potok: Výskyt bol potvrdený pozdĺž brehových porastov.

Lokalita les Karna: Výskyt bol potvrdený v severnej časti Karny hojne, smerom na juhozápad okrajom lesa ubúda. Lúky v tesnej blízkosti Karny smerom na juhozápad výskyt hojný až po bývalú hydinársku farmu.

Nepotvrdené lokality.

Lokalita lúky medzi Porostovom a Tibavou, okr. Sobrance (MICHALKO IN TULENKOVÁ 2000).

Lokalita na lúčach Veliki Blata pri Porostove (MICHALKO IN TULENKOVÁ 2000).

Tieto lokality predstavovali v minulosti lúčne spoločenstvá, v súčasnosti sa jedná o pôdu intenzívne využívanú, v prevažnej miere rozoranú.

Lokalita Tašofský les (MICHALKO IN TULENKOVÁ 2000)

Literatúra:

DOSTÁL, J., ČERVENKA, M., 1992: Veľký kľúč na určovanie vyšších rastlín. Vol. 1, Bratislava, 1567 pp.

DOSTÁL, L., 1979: K výskytu a ochrane bledule jarnej. Mladý Prírodov., Košice, 21/1: 4-7.

DOSTÁL, L., FERÁKOVÁ, V., TULENKOVÁ, M., 1999: Bleduľa jarná karpatská (*Leucojum vernum* subsp. *carpaticum* (Spring) O. Schwarz. — In: ČEŘOVSKÝ, J., FERÁKOVÁ, V., HOLUB, J., MAGLOCKÝ, Š., PROCHÁZKA, F., 1999: Červená kniha ohrozených a vzácných druhov rastlín a živočíchov SR a ČR. Vol. 5. Vyššie rastliny. Príroda, Bratislava, 217.

FERÁKOVÁ, V., MAGLOCKÝ, Š., MARHOLD, K., 2001: Červený zoznam papradorastov a semenných rastlín Slovenska (december 2001) — In: BALÁŽ, D., MARHOLD, K., URBAN, P. (EDS.), 2001: Červený zoznam rastlín a živočíchov Slovenska. Ochr. prír. (Suppl.), 48-81.

BERTOŤOVÁ, L. (ED.), 1984: Flóra Slovenska IV/1, Veda,

Druhovú ochranu rastlín

Bratislava, 418-420.

MARHOLD, K., HINDÁK, F. (EDS.), 1998: Zoznam nižších a vyšších rastlín Slovenska, Veda, Bratislava, 333-687.

TULENKOVÁ, M., 2000: Chorológia *Leucojum vernum* subsp. *carpathicum* (Spring) O. Schwarz (Bleduľa jar-

ná karpatská) na Slovensku, Prírodné vedy XXXIII, Prešov.

Mgr. Ladislav Palko
S-CHKO Vihorlat

Nález kvetovca archerovho v CHA Gavurky

Dňa 24. 9. 2005 som počas kontrolnej služby stráže prírody našiel v chránenom areáli Gavurky 9 plodníc kvetovca archerovho (známy aj pod synonymom mrežovka Archerova) (*Clathrus archeri* (Berk.) Dring). Nebolo by na tom nič zvláštne, keby nešlo o exotickú hubu, ktorá je na našom území nepôvodná a navyše veľmi nápadná svojím vzhľadom. Pri prvom pohľade pripomína sépiu s červenými chápادلami, ktoré sú pokryté tmavými škvrnami.

Plodnice tejto huby sú veľmi netypické v porovnaní s našimi bežnými hubami. Majú štyri až osem ramien živočervenej farby, vyrastajúcich zo svetloružového vajíčka, ktorého zvyšky zotrvávajú na báze plodnice až do dospelosti. Zaujme aj tým, že tvorí výtrusy v neprijemne zápachajúcom slize (pach zdochliny), ktorý láka hmyz a ktorý ich potom rozširuje. Plodnice huby sú nejedlé, ale v niektorých ázijských krajinách sa prvé štádium plodnice – vajíčko – bežne konzumuje.

Kvetovce vyrastajú v lete a jeseni na rôznych substrátoch, pomerne často aj na miestach narušených ľudskou činnosťou. V prípade tohto nálezu to bola odrastenými bylinami trávovitého vzhľadu porastená plocha, pravdepodobne nespasená časť pastviny, v blízkosti starého duba letného a rôznych krovín. Rád

pripomeniem, že tento chránený areál tvorí rozvolnený dubový porast, ktorý má charakter pasienkového dubového lesa (panónsky háj) s prevahou duba letného (*Quercus robur*). Toto chránené územie je v súčasnosti využívané na pasenie rožného dobytká, a to najmä v SV časti, kde bol práve zaznamenaný aj tento nález.

Táto huba sa šíri na našom území pomerne rýchlo. Pravdepodobne bola do Európy zavlečená začiatkom 20. storočia z Austrálie alebo Nového Zélandu ovčou vlnou a v polovici storočia sa objavili prvé nálezy plodníc aj v Strednej Európe. Nález tejto huby sa mi prvýkrát podaril v roku 1999 na rozhraní Liptova a Oravy pri obci Veľké Borové na zarastajúcej pastvine.

Nálezy tejto huby sa už zaznamenali skôr v relatívne blízkom okolí Gavuriek, ale bolo to v lesných porastoch. Severozápadne pri obci Bacúrov v Štiavnických vrchoch (VANÍK, BÚTORA 1995), severne pri obci Sebedín na Podpoľaní (GLEJDURA a kol. 1998) a znova severoseverozápadne pri obci Ostrá lúka na rozhraní Štiavnických vrchov a Pliešovskej kotliny (MIHÁL 1999).

Podľa počtu nových nálezísk na Slovensku, napr. z hlásení z webstránky www.nahuby.sk a ústnych podaní z územia CHKO Poľana po roku 2000 (okolie Bátorovského balvanu, Hrochofská Bukovina), je zrejme, že sa pomerne rýchlo šíri a dá sa prípadne uvažovať aj nad tým, že táto zaujímavá huba má invázny charakter a môžeme očakávať jej výskyt aj v ďalších chránených územiach.

Použitá literatúra:

GLEJDURA, S., VANÍK, K., GÁPER, J., 1998: Výstava húb vo Zvolene v roku 1998. Spravodajca slovenských mykológov, 21-22: s. 66-70.

MIHÁL, I., 1999: Ďalší nález *Clathrus archeri* (Berk.) Dring. na strednom Slovensku. Spravodajca slovenských mykológov, 23: s. 9-10.

VANÍK, K., BÚTORA, L., 1995: Niektoré vzácnejšie nálezy húb v roku 1994. Spravodajca slovenských mykológov, 9: s. 13-14.

Ing. Vladimír Kunca, PhD.
FEE – TU Zvolen

Kvetovec archerov (*Clathrus archeri*) – dospelá plodnica
Foto: V. Kunca

Ochrana drevín

Prehľad chránených stromov Slovenska podľa okresov a krajov (stav k 31. 12. 2005)

Okres	Počet		
Bratislava I	26-31-25	Nové Zámky	13-82-11
Bratislava II	0-0-0	Šaľa	2-2-2
Bratislava III	0-0-0	Topoľčany	2-2-2
Bratislava IV	1-1-1	Zlaté Moravce	4-22-2
Bratislava V	0-0-0	Nitriansky kraj spolu:	40-200-17 (7/10)
Malacky	0-0-0	Košice I	6-8-6
Pezinok	2-4-2	Košice II	1-29-1
Senec	2-2-2	Košice III	0-0-0
Bratislavský kraj spolu :	31-38-27 (8/19)	Košice IV	0-0-0
Trnava	7-9-5	Košice-okolie	6-7-4
Dunajská Streda	13-37-5	Gelnica	2-6-1
Galanta	8-10-5	Michalovce	4-4-2
Hlohovec	2-2-2	Rožňava	11-34-4
Piešťany	3-3-3	Sobrance	4-4-3
Senica	2-2-2	Špišská Nová Ves	4-6-3
Skalica	1-4-1	Trebišov	6-10-4
Trnavský kraj spolu :	36-67-13 (6/7)	Košický kraj spolu :	44-108-19 (10/9)
Banská Bystrica	19-135-13	Žilina	31-63-9
Banská Štiavnica	5-17-5	Bytča	8-16-4
Brezno	0-0-0	Čadca	6-31-3
Detva	4-4-3	Dolný Kubín	20-54-8
Krupina	6-6-6	Kysucké Nové Mesto	12-20-5
Lučenec	2-5-2	Liptovský Mikuláš	15-19-5
Poltár	3-14-3	Martin	8-14-4
Revúca	9-52-7	Námestovo	7-7-3
Rimavská Sobota	3-3-3	Ružomberok	12-124-5
Veľký Krtíš	13-17-9	Turčianske Teplice	4-4-3
Zvolen	7-20-7	Tvrdošín	4-9-1
Žarnovica	14-22-9	Žilinský kraj spolu :	127-361-21 (16/5)
Žiar nad Hronom	9-13-8	Prešov	3-3-3
Banskobystrický kraj spolu :	94-308-37 (24/13)	Bardejov	0-0-0
Trenčín	6-31-4	Humenné	6-6-5
Bánovce nad Bebravou	1-1-1	Kežmarok	2-2-2
Ilava	11-15-11	Levoča	5-12-3
Myjava	5-8-3	Medzilaborce	2-2-2
Nové Mesto nad Váhom	5-36-3	Poprad	3-8-3
Partizánske	1-1-1	Sabinov	4-5-3
Považská Bystrica	8-12-3	Snina	3-3-3
Prievidza	12-25-8	Stará Lubovňa	3-25-3
Púchov	4-4-4	Stropkov	5-7-1
Trenčiansky kraj spolu :	53-133-20 (11/9)	Svidník	13-28-3
Nitra	2-2-2	Vranov nad Topľou	5-5-4
Komárno	2-68-2	Prešovský kraj spolu :	54-106-16 (8/8)
Levice	15-22-11	SLOVENSKO:	479-1321-70 (32/38)

Vysvetlivky

napr.: 479-1321-70 (32/38)

479 počet chránených stromov a ich skupín vrátane stromoradií

1321 počet jedincov chránených stromov

70 počet taxónov chránených stromov

32/38 taxón pôvodný/taxón nepôvodný

Údaje o počte chránených stromov sú spracované z podkladov všeobecne záväzných vyhlášok krajských úradov alebo krajských úradov životného prostredia, oznámených a uverejnených vo vestníku Vlády SR a Ministerstva životného prostredia SR.

Ing. Milan Kríštof
ŠOP SR B. Bystrica

Dožívajúce formy dubov starých parkov

Svojím príspevkom, aj keď možno trochu oneskorene, by som sa chcel vrátiť k článku Ing. Miroslava Síleša z CHÚ Slovenska č. 59: str. 30 „Hľadáme odpoveď“.

Uvádza nález duba pyramidálneho habitu v parku pri kaštieli v Brezovici (Sabinov).

Podľa fotografií sa jedná o *Quercus robur* L. 'Fastigiata', kultivar duba letného, ktorý má kužeľovitú korunu, konáre z kmeňa vyrastajú pod ostrým uhlom a smerujú nahor. S trochu užšou korunou a listami menšími než má druh je zriedkavejšia forma *Quercus robur* L. 'Cupressoides'. Podobný ale so širšou korunou *Quercus petraea* (MATT.) LIEBL. 'Columnaris' sa v minulosti, rovnako ako predchádzajúci, často vysádzali v zámockých parkoch a záhradách (Topoľčianky, Beladice, Kalinovo, a i.). Tvarom koruny podobný predchádzajúcim, ale s rašiacim listím sfarbeným do hnedočervena, je kultivar *Quercus robur* L. 'Fastigiata Purpurea'. Okrem uvedených troch habituálnych kultivarov stĺpovitého vzrastu sa možno stretnúť aj s *Quercus robur* L. 'Pendula', ktorého konáre smerujú viacmenej šikmo nadol, tzv. ovisnutý alebo „smútočný“ dub. V Arboréte Borová hora (Zvolen) vysadené jedince tohto kultivaru pochádzajú z Nemecka, na Slovensku sa zrejme nevyskytuje. Pri jarnom rašení červenolistý, neskôr s listami ružovo tieňovanými je *Quercus robur* L. 'Purpurascens' (Topoľčianky – v parku za kaštielom). Rastie pomalšie ako pôvodný druh, podobne ako väčšina pestrolistých kultivarov drevín.

Z listových foriem duba už z diaľky svojim žiarivo žltým listím, najmä v skorom lete upúta *Quercus robur* L. 'Concordia' (napr. pri mostíku cez potok v zámoc-

kom parku v Spišskom Hrhove). Už pri jarnom rašení má listy spestrené nepravidelne rozmiestnenými žltými škvrnami a bodkami kultivar *Quercus robur* L. 'Variegata'. Na rozdiel od neho pri *Quercus robur* L. 'Fürst Schwanzenberg' vyrastajú žlté škvrnité listy až na tzv. janských výhonkoch, teda pri letnom rašení. Podobný „úkaz“ sa vyskytuje aj pri buku lesnom *Fagus sylvatica* L. 'Marmorata' a pri niektorých červenolistých kultivároch *Berberis thunbergii* DC.

Natoľko odlišné tvarom listu, že už list duba takmer nepripomínajú, sú formy *Quercus robur* L. 'Asplenifolia', 'Filicifolia' a 'Pectinata' (Fričovce – park pri kaštieli, Keszthely – na konci zámockého parku), ktorých laloky sú redukované na úzke pásiky, svojim archaickým vzhľadom pripomínajúce papradie. Pri dube zimnom poznáme ešte dve zaujímavé listové formy, ktoré sa pomerne často vyskytujú aj v prírode a tiež sa v minulosti vysádzali v zámockých parkoch. Jedna z nich, husto porastená listami tvaru mišpule *Quercus petraea* (MATT.) LIEBL. 'Mespilifolia', má elipsovité listy takmer bez lalokov. Najmenej nápadnou je forma *Quercus petraea* (MATT.) LIEBL. 'Cochleata' s listami lyžicovito dohora vyklenutými. Všetky uvedené formy dubov a ešte niekoľko ďalších môžete vidieť v Arboréte Borová hora vo Zvolene spolu s mnohými pozoruhodnými morfológickými odchýlkami ostatných pôvodných stredoeurópskych drevín.

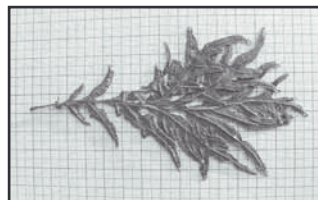
Ing. Vladimír Ježovič
Arborétum Borová hora, TU Zvolen

Quercus robur L. 'Pectinata',
Arborétum Borová hora
Foto: V. Ježovič

Quercus petraea 'Mespilifolia'
Arborétum Borová hora
Foto: V. Ježovič

Quercus robur 'Asplenifolia'
Keszthely, Maďarsko
Foto: V. Ježovič

Náučný chodník Zobor po tretíkrát obnovený

Zoborské vrchy patria z prírodovedného hľadiska medzi veľmi hodnotné územia, o čom svedčí aj ich zaradenie do slovenského zoznamu navrhovaných území európskeho významu NATURA 2000. Navrhované územie európskeho významu Zoborské vrchy (SKUEV 0130) tvoria najjužnejšiu časť pohoria Tribeč, začínajúcu sa práve pri mestskej aglomerácii Nitra, o výmere 1 855 ha. Pestré geologické podmienky v kombinácii s orientáciou svahov k svetovým stranám dali priestor pre rozšírenie rôznorodých biotopov s mnohými vzácnymi druhmi rastlín a živočíchov. Stretávajú sa tu rastliny a živočíchy typické pre nižšie pohoria Karpát s teplomilnými rastlinami a živočíchmi nížin panónskej oblasti. Veľkú rozmanitosť potvrdzuje výskyt 15 typov európsky významných biotopov, v ktorých z najvýznamnejších druhov rastlín sa nachádzajú jazýčkovec východný (*Himantoglossum caprinum*), najmajestátnejšia orchidea Slovenska a poniklec veľkokvetý (*Pulsatilla grandis*). K zaujímavostiam územia patrí peniažtek slovenský (*Thlaspi jankae*), ktorý bol pre svetovú vedu prvý raz opísaný práve zo Zoborských vrchov. Okrem Zoborských vrchov bol na celom svete nájdený iba na území Slovenského krasu a priľahlých lokalitách Maďarska. Z európsky významných druhov živočíchov tu môžeme nájsť v bučinách severných svahov fuzáča alpského (*Rosalia alpina*) a v dubinách majestátne chrobáky – fuzáča veľkého (*Cerambyx cerdo*) a roháča obyčajného (*Lucanus cervus*). Na skalách a v jaskyniach majú domov netopiere – lietavec stáhovavý (*Miniopterus schreibersii*) a netopier obyčajný (*Myotis myotis*).

Potreba vybudovania náučného chodníka v takej atakovanej oblasti, akou je práve územie Zoborských vrchov, sa ukázala nevyhnutnou bezprostredne po

vzniku Chránenej krajinskej oblasti Ponitrie. Masová turistika a krátkodobé rekreačno-relaxačné aktivity obyvateľov viac ako osemdesiatitisícovej aglomerácie založené na dlhodobej tradícii absolútne nerešpektovali nový štatút územia. Usmernenie týchto aktivít a ich spojenie s výchovou a propagáciou k ochrane prírody viedli k myšlienke vybudovania náučného chodníka a k jej následnej realizácii. Projekt náučného chodníka na Zobore bol v plnom rozsahu dielom pracovníkov Správy CHKO Ponitrie, a to počnúc výberom trasy (RNDr. Meravý, RNDr. Rusňáková), návrhom panelov jednotlivých zastávok (RNDr. Ambros, Ing. Ballay) a končiac obsahovou a tematickou náplňou (odborní pracovníci Správy CHKO). Prvý náučný chodník na Zobore bol nazvaný jednoducho – Zobor a navrhnutý tak, aby z konečných zastávok mestskej hromadnej dopravy priviedol návštevníkov priamo do prírody. Po hlavnom hrebeni spojil dva najvyššie vrchy tejto časti tribečského pohoria – Zobor (587 m n. m.) a Žibricu (617 m n. m.). Na jeho trase, ktorá mala dva okruhy – kratšiu (3,5 km a 8 zastávok) a dlhšiu (8,6 km a 12 zastávok), bolo inštalovaných 15 panelov s rôznou tematickou náplňou,

Slávnostné otvorenie náučného chodníka
Foto: P. Hradňanský

Infopanel náučného chodníka

ktoré oboznamovali návštevníkov nielen s prírodou, ale aj s históriou tohto jedinečného územia. Témy jednotlivých zastávok náučného chodníka boli: základné informácie o území, rezervácia Zoborská lesostep, geológia a geomorfológia Zobora, teplomilné rastlinné spoločenstvá, teplomilné živočíšne spoločenstvá, Slovenské národné povstanie, počiatky osídlenia Zobora, mesto Nitra, CHKO Ponitrie, význam zelene v poľnohospodárskej krajine, význam a funkcia lesa, lesné spoločenstvá, rezervácia Žibrica, prírodné

Výchova a vzdelávanie v ochrane prírody a krajiny

pomery Tribeča. Nakoľko v súčasnosti jednotlivé prvky náučného chodníka Zobor už neexistujú, nezaškodí si pripomenúť, že jednotlivé panely boli vyrobené zo smrekovej guľatiny, na šírku merali 130 cm a na výšku 250 cm, ich celková hmotnosť bola asi 200 kg. V centre konštrukcie panela bola kovová tabuľa s ručne písaným textom, esteticky skĺbeným s obrázkami na danú tému. Každá z týchto tabúľ bola vlastne malým originálnym umeleckým dielom. Jednotlivé segmenty náučného chodníka inštalovali v nie vždy prístupnom teréne dobrovoľníci Slovenského zväzu ochrancov prírody a krajiny zo základnej organizácie

nezaťažený množstvom odborných termínov, dôraz bol položený na vizuálny vnem – tabule obsahovali menej textu a viac grafiky. Toto nové poňatie bolo výsledkom verejného prieskumu, ktorý bol súčasťou projektu. Druhé narodenie náučného chodníka Zobor zostane nerozlučne spojené s menom Stasey Waterman-Hoey, dobrovoľníčky U. S. Peace Corps, ktorá svoje dvojročné úsilie dotiahla do úspešného konca.

Písal sa rok 2002 a NCH Zobor bol opäť v troskách. To by mohol byť koniec jedného náučného chodníka, aj tohto príbehu.

Do tretice sa pokúsili pracovníci Správy CHKO Ponitrie vzkriesiť myšlienku náučného chodníka v roku 2004. Projekt obnovy vypracovaný pracovníkmi Správy CHKO Ponitrie, ktorý sa koncepcne niesol v inom duchu ako predchádzajúca rekonštrukcia, získal nielen podporu občanov mesta Nitry, ale aj prvé miesto v súťaži podporenej finančnou dotáciou.

Cieľom obnovy NCH Zobor je zlepšenie propagácie prírodných hodnôt tohto územia, usmernenie jeho návštevnosti a výchova širokej verejnosti k zlepšeniu vzťahu k svojmu okoliu. Za týmto účelom sme

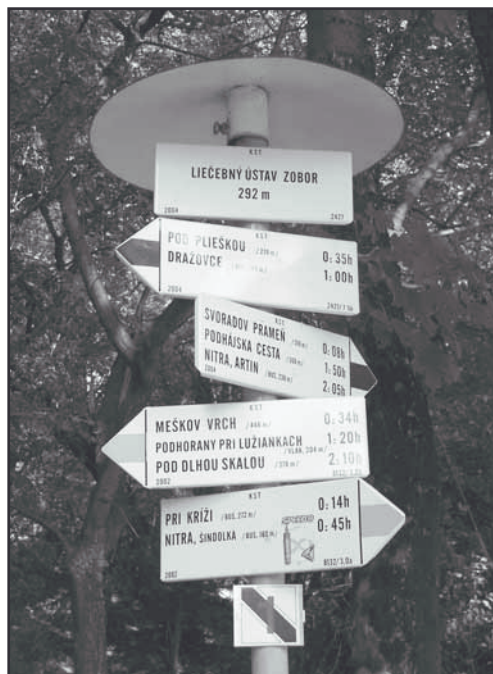

Študenti UKF v Nitre pri čistení náučného chodníka od odpadkov

Foto: R. Siklienka

Tribeč. Prvý náučný chodník na území Zoborských vrchov bol slávnostne otvorený dňa 5. 6. 1990. V roku 1989 s niekoľkomesačným predstihom vychádza aj 20 stránkový celofarebný sprievodca a náučný chodník Zobor tak vstupuje do literatúry.

Neboli to nepriaznivé poveternostné podmienky, ale človek, ktorý po viac ako šiestich rokoch premenil jednotlivé zastávky na ruiny a náučný chodník bol prakticky zlikvidovaný. Na obnovu v takom rozsahu Správa CHKO Ponitrie nenachádzala financie a už sa nahlas hovorilo o jeho demontáži. Riešenie sa nakoniec našlo. V rámci pôsobenia dobrovoľníčky Amerických mierových zborov (U. S. Peace Corps) na Správe CHKO Ponitrie vznikol v spolupráci s mestom Nitra projekt rekonštrukcie náučného chodníka Zobor. Tento vstal doslova z mŕtvych a dňa 21. marca 1998 bol za prítomnosti primátora mesta Nitra a náčelníka Amerických mierových zborov na Slovensku odovzdaný verejnosti druhýkrát. Trasa nového náučného chodníka zostala nezmenená. Zvýšila sa však technická ako aj obsahová úroveň informačných tabúľ – text bol menej komplikovaný,

Jednotlivé zastávky náučného chodníka sú označené štandardnou symbolikou na turistických smerovníkoch
Foto: R. Siklienka

Výchova a vzdelávanie v ochrane prírody a krajiny

obnovili náučný chodník Zobor pod novým názvom (Zoborské vrchy), ale tentoraz v novom ponímaní budovania náučných chodníkov prírodnými územiami. Do prírody sme nenavrhli nové trasy a informačné panely sme umiestnili len mimo chráneného územia. Základom celej myšlienky je vydanie informačnej brožúrky s populárno-náučnými textami, fotografiami a mapkami, ktorá bude slúžiť návštevníkom pri ich pobyte v Zoborských vrchoch. Trasy náučného chodníka vedú po existujúcich turistických chodníkoch,

Žiaci jednej z nitrianskych ZŠ na exkurzii s novým tlačným sprievodcom

Foto: A. Ballay

ktoré boli nanovo vyznačené, rovnako boli symbolmi vyznačené aj jednotlivé zastávky náučného chodníka podľa platnej technickej normy. Celková dĺžka náučného chodníka je 14,7 km s maximálnym prevýšením 460 m. Dvadsaťsedem zastávok náučného chodníka je situovaných na trase od kostolíka v Dražovciach cez Zobor až na Žibricu. Návštevník si podľa svojho uváženia volí vlastnú trasu, ktorá mu vyhovuje.

Vybudovaných bolo celkom 5 náučných panelov pri liečebnom ústave Zobor, v Dražovciach, v centrách priliehlych obcí Nitrianske Hrnčiarovce, Štitáre a Žirany, ktoré sú zároveň aj východiskovými bodmi trás chodníka. Informačné panely návštevníkov informujú o náučnom chodníku, je tu uvedená základná charakteristika územia a tiež informácia, kde si môžu vyzdvihnúť brožúrku s podrobnými informáciami. Dve tabule s textami o náučnom chodníku sú umiestnené v kancelárii Nitrianskeho informačného systému a v Informačnom stredisku NATURA 2000 na Správe CHKO Ponitrie.

Vydaná informačná brožúra je občanom ako aj návštevníkom nitrianskeho regiónu k dispozícii v kancelárii Nitrianskeho informačného systému, v Informačnom stredisku NATURA 2000 na Správe Chránenej krajiny Ponitrie a v okolitých obciach.

Pozitívom na zlepšenie vzťahov medzi profesionálnou ochranou prírody a ostatnými subjektami je nadviazanie vzájomne prospešnej spolupráce s verejnosťou a inštitúciami nitrianskeho regiónu, keďže na príprave náučného chodníka Zoborské vrchy sa podieľalo široké spektrum spolupracovníkov. Okrem Správy Chránenej krajiny Ponitrie to boli mesto Nitra, obce Nitrianske Hrnčiarovce, Žirany a Štitáre, Nitrianska komunitná nadácia, Nitriansky informačný systém, Katedra ekológie a environmentalistiky Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, Centrum voľného času Domino v Nitre, základné školy mesta Nitra, Združená stredná škola v Dvoroch nad Žitavou, Regionálna rada Klubu Slovenských turistov v Nitre, občianske združenia Sazan Ponitrie, ZO SZOPK Tribeč a ďalšie.

Prínosom projektu pre nitriansky región je zlepšenie informovanosti širokej verejnosti o prírodných hodnotách blízkeho okolia mesta Nitra, usmernenie návštevnosti chráneného územia, vydanie informačnej brožúry spolu s anglickým resumé pomôže spropagovať nitriansky región doma aj v zahraničí, zlepši sa činnosť Informačného strediska NATURA 2000 na Správe CHKO Ponitrie a pokúšame sa aj o celkové zlepšenie vzťahu návštevníkov k prírodným hodnotám. Zlepšenie vzťahu návštevníkov a najmä našej najmladšej generácie k územiu očakávame aj prostredníctvom aktivity, ktorou bolo vyčistenie okolia náučného chodníka od odpadkov žiakmi vybraných základných škôl mesta Nitra a študentmi Katedry ekológie a environmentalistiky UKF v Nitre.

Náučný chodník Zoborské vrchy bol po tretikrát slávnostne otvorený pri príležitosti ukončenia konferencie „História súčasnosť a perspektívy CHKO Ponitrie“ dňa 21. októbra 2005. Poprajme mu do budúcnosti mnoho kultúrnych návštevníkov, skutočných milovníkov prírody a návštevníkom veľa šťastných kilometrov a príjemných zážitkov pri pobyte v prírode.

**Ing. Radimír Siklienka
RNDr. Michal Ambros
S-CHKO Ponitrie**

Zimné stretnutie mladých strážcov v TANAP

Dňa 3. 2. 2006 sa v Tatranskej Javorine na území Tatranského národného parku uskutočnilo zimné stretnutie mladých strážcov. Podujatie bolo pokračovaním prvého letného tábora programu Junior Ranger, ktorý sa konal na Sliezskom dome v TANAP v auguste roku 2005 pod hlavičkou federácie národných a prírodných parkov Európy Europarc. Cieľom projektu, ktorý prebieha aj v ostatných európskych chránených územiach, je vytvoriť sieť mladých ľudí, ktorí sa budú aktívne podieľať na ochrane prírody, zlepšiť imidž národného parku a zoznámiť verejnosť s problematikou ochrany prírody, najmä prácou strážcu v národnom parku.

Zimného stretnutia sa zúčastnilo takmer 40 detí vo veku od 6 do 18 rokov – žiakov základných a stredných škôl tatranského a podtatranského regiónu (Poprad, Kežmarok, Tatranská Javorina, Tatranská Štrba, Východná, Bobrovec, Liptovský Hrádok). Okrem zimných aktivít, ktoré si mladí strážcovia

mohli na vlastnej koži vyskúšať (meranie charakteristík snehovej pokrývky, problematika bezpečnosti a pohybu v zime na horách, zisťovanie pobytových znakov fauny v zime), sa uskutočnilo aj odovzdanie uniforiem mladých strážcov (tričko, čiapka a ruksak s logom programu). Na záver treba poďakovať pani riaditeľke hotela Kolowrat Kataríne Krnáčovej, ktorá okrem poskytnutia priestorov mladým strážcom venovala aj občerstvenie a pobyt v hotelovom bazéne.

Veríme, že tento deň polročných prázdnin využili mladí strážcovia najmä ako príjemnú a netradičnú formu oddychu a relaxu. Zapojením mladých ľudí do starostlivosti o chránené územie sa zároveň snažíme ovplyvňovať aj konanie rodičov a vytvárať sieť budúcich strážcov národného parku. Tatranský národný park ich totiž bude čoraz viac potrebovať.

Ing. Juraj Švajda
STANAP

Projekt „Budovanie kapacít ŠOP SR“

Keď v roku 2003 prišla výzva na predkladanie projektových návrhov v rámci slovensko-holandskej spolupráce v oblasti predvstupových aktivít, podliehajúcej „Memorandu o porozumení o holandskom predvstupovom programe PSO...“, podarilo sa nám presadiť pre Štátnu ochranu prírody SR (ŠOP SR) krátkodobý projekt zameraný na „transfer vedomostí a znalostí prostredníctvom seminárov, tréningov, porovnávacích a strategických analýz, hodnotiacich správ, študijných ciest pre jednotlivcov“. Do tohto typu poskytovanej pomoci pre štátne inštitúcie vhodne zapadol projekt „Budovanie kapacít Štátnej ochrany prírody SR“, ktorý bol orientovaný na zlepšenie schopností pracovníkov ŠOP SR riešiť problematiku starostlivosti a revitalizácie mokraďových lokalít, predovšetkým tých, ktoré sú medzinárodne významné a zaradené do sústavy Natura 2000. Projekt bol napokon v roku 2005 schválený a podporený holandským Ministerstvom hospodárstva pod riadením agentúry EVD. Koordináciou projektu za holandskú stranu bol poverený Inštitút pre manažment vnútrozemských vôd a čistenie odpadových vôd (RIZA) holandského Ministerstva dopravy, verejných prác a vodného hos-

podárstva. Za slovenskú stranu bol projekt koordinovaný predkladateľom, riaditeľom Správy Národného parku (NP) Veľká Fatra.

Realizácia projektu začala návštevou odborníka na prípravu manažmentových plánov pre mokrade Vincenta Wigbelsa z holandskej konzultačnej firmy Biofaan na Správe NP Veľká Fatra v júni 2005, kde prebiehala príprava programu starostlivosti o ramsarskú lokalitu Mokrade Turca a územie európskeho významu Turiec a Blatničianka. Jeho konzultácie prispeli k úprave pôvodného návrhu programu starostlivosti a novým pohľadom na riešenie problémov, ale aj k návrhu na doplnenie pôvodne plánovaných dvoch účastníkov školenia o revitalizáciách mokradí a riečnych povodí o ďalšieho pracovníka Správy NP Veľká Fatra pôsobiaceho v povodí Turca. Trojtýždňového medzinárodného interaktívneho kurzu o revitalizáciách riečnych povodí sa napokon koncom septembra a začiatkom októbra 2005 popri 10 iných účastníkoch z rôznych krajín sveta zúčastnili štyria zástupcovia zo Slovenska – z ústredia ŠOP SR v Banskej Bystrici, zo Správy NP Veľká Fatra i zo

Zo sveta

Slovenského vodohospodárskeho podniku v Košiciach. Školenia zamerané na manažment a revitalizáciu mokradí a riečnych povodí organizuje už niekoľko rokov RIZA, Wetland Advisory and Training Centre (WATC) Ministerstva dopravy, verejných prác a vodného hospodárstva Holandského kráľovstva v úzkej spolupráci s Medzinárodným poľnohospodárskym centrom (IAC) so sídlom vo Wageningen. RIZA je výskumnou a odbornou organizáciou s dlhoročnými medzinárodnými skúsenosťami a znalosťami v oblasti integrovaného manažmentu vôd, neeurópskej, národnej i regionálnej úrovni pôsobí v oblasti Rámcovej smernice o vode, smernice o vtákoch a smernice o biotopoch. IAC pôsobí v oblasti budovania kapacít pre trvalo udržateľný rozvoj v sektore poľnohospodárstva, rozvoja vidieka a obhospodarovania prírodných zdrojov s využitím integrovaného prístupu. Školenie bolo zamerané na proces tvorby vhodného, uskutočniteľného, integrovaného a podporného plánu obnovy alebo manažmentu riečneho povodia a na schopnosti pripraviť a uskutočniť takýto proces a plán, s dôrazom na zapojenie všetkých záujmových skupín. Jednotlivé kroky plánovacieho procesu (plánovacieho cyklu) a tvorby úspešnej stratégie vrátane zapojenia zainteresovaných prebiehali formou lekcii v sídle RIZA v Lelystad, ale aj na príkladových lokalitách v rôznych častiach Holandska, ale najmä na konkrétnych povodiach či lokalitách v domovských krajinách účastníkov. Kurz bol o to zaujímavejší, že interaktívne zapojil školiacich sa do návrhov riešenia konkrétnych problémov v často veľmi rozdielnych lokalitách Chorvátska, Indonézie, Kene, Malajzie, Nepálu, Ruska či Slovenska a aj takýmto spôsobom prispel k príprave návrhov programov starostlivosti, akčných plánov či stratégií revitalizácii mokradí, riek či povodí a k určeniu postavenia úlohy v nich jednotlivých účastníkov.

Ako vhodný podklad pri školeniach k jednotlivým fázam projektu revitalizácie povodí boli použité smernice EÚ – rámcová smernica o vode a Natura 2000, ktoré určujú smer, možnosti a požiadavky v tejto oblasti a tento prístup bol zvolený aj v tretej, poslednej časti nášho projektu na budovanie kapacít ŠOP, ktorým bol celoslovenský seminár alebo národné sympóziu venované problematike revitalizácii. Účelom takéhoto sympózia bolo dať dokopy relevantné sektory a odborníkov pôsobiace v oblasti ochrany a obnovy vodou podmienených biotopov a nadviazať na predchádzajúce viacročné snahy o formulovanie a presadenie strategického programu revitalizácie riečnych systémov na Slovensku a tým zlepšenie implementácie príslušných medzinárodných záväzkov a povinností.

Seminár „Revitalizácie mokradí a riečnych systémov v Slovenskej republike“ sa uskutočnil v dňoch 23. – 24. novembra 2005 v Ústave vzdelávania a služieb v Bratislave, pričom sa pôvodne uvažovalo o menšom podujatí odborníkov a zainteresovaných rezortov, ale záujem o seminár prekonal pôvodné očakávania a zišlo sa na ňom 113 účastníkov zo Slovenska i zo zahraničia. Na organizovaní seminára sa okrem

Seminár „Revitalizácie mokradí a vodných tokov v Slovenskej republike“

Foto: A. Saxa

Medzinárodný interaktívny kurz o revitalizáciách riečnych povodí – prednášky

Foto: J. Kadlečík

Štátnej ochrany prírody SR podieľalo aj Ministerstvo životného prostredia SR, Slovenský ramsarský výbor, DAPHNE – Inštitút aplikovanej ekológie a Dunajské environmentálne fórum.

Pozitívnym a oceňovaným krokom bolo vytvorenie predpokladov pre zosúladenie záujmov a postupov sektora ochrany vôd a sektora ochrany prírody Ministerstva životného prostredia SR, ako aj ostatných rezortov a inštitúcií a posilnenie spoločného úsilia pri ochrane a obnove vodných a mokradových ekosystémov prostredníctvom uvádzaných smerníc Európskej komisie i záväzkov, rezolúcií a odporúčaní Dohovoru o mokradiach (Ramsar, Irán, 1971), či iných medzinárodných dohovorov, ktorými je SR viazaná. Počas

Zo sveta

plenárnych zasadnutí odznelo 7 kľúčových vystúpení vrátane zástupcov oboch sekcií MŽP SR a ŠOP SR o stave implementácie európskych a ostatných medzinárodných záväzkov, ako aj zahraničných hostí – H. Zingstru z IAC, Y. Röling z RWS-RIZA o integrovanom prístupe k revitalizácii a manažmentu mokraďových ekosystémov a riečnych povodí, K. Kitnaes z Dánska o jej skúsenostiach z projektu spolupráce sektora vôd a sektora ochrany prírody pre realizáciu smerníc EÚ v Litve a kolegov z MŽP Českej republiky a Agentury ochrany prírody a krajiny ČR o ich viacročných skúsenostiach pri realizácii národného programu revitalizácie riečnych systémov, ktoré boli východiskom aj pre rokovanie v pracovných skupinách. V nich odznelo 16 diskusných príspevkov a na základe diskusie k národnej politike a metódam revitalizácie v záujme zachovania, ochrany a obnovy riečnych a mokraďových ekosystémov a dosiahnutia ich dobrého, resp. priaznivého stavu účastníci seminára, zastupujúci 30 orgánov štátnej správy, takmer všetkých organizačných zložiek ŠOP SR, štátnych

Medzinárodný interaktívny kurz o revitalizáciách riečnych povodí – terénna exkurzia

Foto: I. Koubek

i mimovládnych organizácií, výskumných ústavov, univerzít i súkromný sektor, navrhujú Ministerstvu životného prostredia SR:

1. Zostaviť národný Program revitalizácie riečnych systémov v Slovenskej republike pre realizáciu malých a stredných revitalizačných projektov, založený na návrhu predloženom na MŽP SR v roku 2001, ktorý bude upravený v súlade s cieľmi a termínmi príslušných smerníc EÚ a rezolúciami medzinárodných dohôd s využitím mnohoročných skúseností Ministerstva životného prostredia Českej republiky.
2. Poveriť sekciu vôd a sekciu ochrany prírody a kra-

jiny MŽP koordináciou procesu a vytvorením pracovnej skupiny pre vypracovanie Programu revitalizácie, do ktorej odporúčajú prizvať inštitúcie a účastníkov seminára, ktorí prejavili záujem o spoluprácu.

3. Zabezpečiť vzájomnú komunikáciu odborov a organizácií rezortu zodpovedných za procesy, prípravu a implementáciu príslušných smerníc EÚ a Ramsarského dohovoru, ako aj spoluprácu všetkých ostatných zainteresovaných rezortov, orgánov, inštitúcií, skupín, expertov a jednotlivcov.
4. Zabezpečiť pravidelné a dostatočné financovanie realizácie programu ako kapitoly štátneho rozpočtu, identifikovať ďalšie potenciálne zdroje pre realizáciu programu, uplatniť požiadavku na financovanie revitalizačných projektov ako priority v rámci iných finančných mechanizmov.
5. Prioritne zabezpečiť ochranu a zachovanie existujúcich prírodných tokov a ekologických procesov v nich.
6. Zabezpečiť zladenie národnej politiky, legislatívy a existujúcich dokumentov v oblasti plánovania a vodného hospodárstva, ako aj priorit a plánovania projektov v rámci rôznych finančných mechanizmov, ktoré sú v rozpore s cieľmi ochrany, revitalizácie a obnovy mokraďí a riečnych systémov v SR, eliminovať strety záujmov a presadiť celkovú koncepciu obnovy krajiny na úrovni povodia, ktorá bude zameraná aj na prirodzené protipovodňové opatrenia a obnovu vodného cyklu.

Očakávame, že Štátna ochrana prírody SR bude mať naďalej významné postavenie nielen v procese prípravy a realizácie projektov ochrany mokraďových druhov a biotopov, ale aj stratégie a programu, plánov a projektov ich obnovy, čo je v mnohých prípadoch nevyhnutný predpoklad dosiahnutia ich priaznivého stavu a súladu s európskou legislatívou a ostatnými medzinárodnými záväzkami a že bude mať dostatočné kapacity pre plnenie tejto náročnej ale potrebnej úlohy. Na záver patrí poďakovanie našim holandským a ostatným zahraničným partnerom za pomoc a podporu pri snahách o dosiahnutie zámerov projektu.

RNDr. Ján Kadlecík
Mgr. Igor Konvit
S-NP Veľká Fatra

Zo sveta

9. zasadnutie konferencie zmluvných strán Dohovoru o mokradiach, ktoré majú medzinárodný význam, najmä ako biotopy vodného vtáctva

Dohovor o mokradiach, ktoré majú medzinárodný význam, najmä ako biotopy vodného vtáctva, bol prijatý v rámci Organizácie OSN pre školstvo, vedu a kultúru (UNESCO) a podpísaný dňa 2. februára 1971 v iránskom meste Ramsar (preto aj skrátenejší názov „Ramsarský dohovor“). Do platnosti vstúpil dňa 12. novembra 1975. Na Slovensku začal Ramsarský dohovor platiť od 2. júla 1990.

V súčasnosti dohovor podpísalo 150 krajín a do Zoznamu mokradí medzinárodného významu je zapísaných 1 558 lokalít, ktoré majú spolu výmeru 130 470 522 ha. Slovenská republika zapísala do uvedeného zoznamu 13 lokalít a v roku 2006 plánuje zapísať ďalšiu.

9. zasadnutie konferencie zmluvných strán Ramsarského dohovoru (ďalej len „COP9“) s ústrednou témou „Mokrade a voda: podpora života, udržateľného života“ sa uskutočnilo v Kampale (Uganda) v dňoch 8. – 15. novembra 2005. Na COP9 sa zúčastnili zástupcovia zo 132 členských krajín, ako aj zástupcovia 9 pozorovateľských krajín, 28 medzinárodných vládnych organizácií a 26 medzinárodných mimovládnych neziskových organizácií. Po prvýkrát v histórii existencie Ramsarského dohovoru sa zasadnutie zmluvných strán konalo na africkom kontinente.

Stretnutie zúčastnených strán Ramsarskej konvencie otvoril v mene Španielskeho kráľovstva Antonio Fernandez de Tejada (COP8 sa konala vo Valencii,

Španielsko), ktorý symbolicky odovzdal štafetu ministrovi vodného hospodárstva, pôdohospodárstva a životného prostredia Ugandskej republiky Kahindovi Atafiiremu.

Úvodné príhovory predniesli Dr. Peter Bridgewater (Ramsarská konvencia), Bakary Kante (UNEP), Achim Steiner (IUCN), Dorothy Gwakka (v mene Fóra občianskej spoločnosti), Kathelyne Creaner (v mene skupiny donorov pre environmentálne a prírodné zdroje v Ugande) a Kahinda Otafiire (Uganda).

P. Phillippe Jacob v mene Danone Group (hlavný sponzor Ramsarskej konvencie) odovzdal Ramsarské ocenenie za ochranu mokradí, predstavujúce 10 000 US \$ za každú kategóriu, sošku a novovytvorenú „ramsarskú perlu“. Ramsarskú cenu za ochranu mokradí v kategórii manažment získali: Dr. Nezami Baloochi (Irán), v kategórii veda – profesor Shuming Cai (Čína) a v kategórii vzdelávanie – Reiko Nakamura (Japonsko) a Centrum mokradí (Austrália).

V úvode zasadnutia predsedkyňa Stáleho výboru p. Gordana Beltram (Slovensko) oboznámila plénum so správou o činnosti Stáleho výboru v uplynulom tridení. P. Max Finlayson podal informáciu o činnosti Vedecko-technického panela zmluvy (STRP) a vyzval prácu panela pri príprave niektorých uznesení.

Generálny tajomník Ramsarského dohovoru Dr. Peter Bridgewater prítomných následne informoval o priebehu a výsledkoch 32. zasadnutia

Viktóriino jazero, Uganda

Foto: I. Koubek

Zo sveta

Stáleho výboru konaného 7. novembra 2005. Súčasne navrhol ministra vodného hospodárstva, pôdohospodárstva a životného prostredia Ugandskej republiky Kahinda Atafiire za prezidenta COP9 a zástupcov z Rakúska a Mexika za viceprezidentov COP9.

Dr. Peter Bridgewater predniesol správu o implementácii Ramsarskej konvencie na globálnej úrovni, ako aj o realizácii strategického plánu na roky 2003 – 2008 v jednotlivých ramsarských regiónoch. Prítomní zdôraznili, že nový strategický plán má mať realnejšie globálne ciele ako súčasný plán. Pozitívne bola zhodnotená spolupráca medzi Ramsarskou konvenciou a Global Environmental Facility (GEF).

Dr. Peter Bridgewater predstavil hlavné ciele Rezolúcie č. 9: „zaktualizovaný strategický plán Ramsarskej konvencie na roky 2003 – 2008“. Zdôraznil, že hlavným cieľom nie je prijatie nového strategického plánu, ale na základe skúseností získaných v rokoch 2003 – 2005 upresniť a zaktualizovať strategické ciele na posledné triénium platnosti plánu.

Predseda pracovnej skupiny pre financie stáleho výboru sa vo Finančnej správe sústredil na hospodárenie s rozpočtom konvencie. Rozpočet bol vypracovaný na obdobie rokov 2006 – 2008. COP9 ho schválila. Rozpočet predstavuje v príjmovej časti 4 % nárast, čo znamená, že príspevok v roku 2006 pre Slovenskú republiku bude 1 944 CHF.

Na odborných zasadnutiach boli prezentované návrhy jednotlivých rezolúcií. K nim boli následne regionálne zasadnutia, kde sa pripomienkovali predjednávané rezolúcie, podávali pozmeňovacie návrhy a definovali priority za jednotlivé regióny. Zástupcovia Slovenska sa zúčastňovali na pracovných stretnutiach

európskeho ramsarského regiónu, ako aj na stretnutiach krajín Európskej únie, ktoré viedol Trevor Salmon, vedúci delegácie Veľkej Británie (predsedajúcej krajiny EU).

Dvakrát zasadal technický výbor pre rozumné využívanie mokradí. 12. novembra usporiadala Ugandská vláda ministerský dialóg. Účastníci tohto dialógu prijali deklaráciu, ktorá zdôrazňuje úlohu Ramsarského dohovoru v pozastavení pokračujúceho úbytku a degradácie mokradových ekosystémov (tzv. Kampalská deklarácia). Jedna z prezentácií bola venovaná ochrane a trvalo udržateľnému využívaniu mokradí v hostiteľskej Ugande, ako aj správe o celosvetovom stave vodných a mokradných ekosystémov v rámci Millennium Ecosystem Assessment. Veľa príspevkov odznelo na tému: výchova, vzdelanie a ochrana všetkých typov mokradí v jednotlivých krajinách a svetových regiónoch a úloha mokradí v redukcii chudoby v krajinách Afriky a Ázie.

Účastníci COP9 zvolili nových členov stáleho výboru Ramsarského dohovoru, ktorí budú zastupovať jednotlivé regióny (Európa, Afrika, Ázia, S. Amerika, Neotropická oblasť a Oceánia). V stálom výbore, ktorý riadi prácu a plnenie dohovoru medzi jednotlivými konferenciami, Európu zastúpia nasledovné krajiny: Rakúsko, Slovinsko, Česká republika a Gruzínsko. Slovenská republika v rámci Európy bude patriť do podskupiny krajín Belgicko, Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Francúzsko, Švédsko, Luxembursko, Monako a Rumunsko. V stálom výbore bude Slovensko zastupovať predstaviteľ Českej republiky (Ing. Libuša Vlasáková, Ministerstvo životného prostredia Českej republiky). Ďalšími členmi stáleho výboru sú: Samoa (Oceánia), Bahamy, Salvador, Ekvádor (Neotropická oblasť), USA (Severná Amerika), Benín, Gabon, Keňa, Malawi (Afrika), Čína, Irán, Thajsko (Ázia). Uganda a Kórea sú v stálom výbore ako zástupcovia minulej a budúcej hostiteľskej krajiny.

Národný park Lake Mburo, Uganda
Foto: I. Koubek

Na záver zasadnutia účastníci prijali 25 rezolúcií k celosvetovej ochrane a rozumnému využívaniu mokradí, t. j. nové i zrevidované a doplnené strategické dokumenty pre obdobie rokov 2005 – 2008, programy a tiež plán finančného zabezpečenia dohovoru vrátane doplnených smerníc pre naplňovanie vedeckých a technických otázok dohovoru. Prijaté rezolúcie sa týkajú múdreho využívania mokradí, integrovaného spravovania povodí vodných tokov, manažmentu podzemnej vody, monitoringu mokradí, trvalo

Zo sveta

udržateľného užívania rybárskych revírov, rozvoja spolupráce s ďalšími medzinárodnými dohovormi v oblasti ochrany prírody, úlohe mokradí pri redukcii chudoby atď. Konferencia prijala zrevizovaný strategický plán na obdobie 2003 – 2008.

Na plenárnom zasadnutí bola schválená správa z 9. zasadnutia konferencie zmluvných strán a miesto ďalšieho zasadnutia COP10. Tým bude v roku 2008 Kórea.

Hodnotenie výsledkov z hľadiska Slovenskej republiky

Delegácia Slovenskej republiky odsúhlasila návrh rozpočtu a príspevkov do rozpočtu Ramsarského dohovoru na roky 2006 – 2008, návrhované rezolúcie, ako aj miesto a termín nasledujúcej konferencie členských krajín dohovoru.

Zástupcovia našej delegácie na konferencii informovali o pripravovanom návrhu Slovenskej republiky na zaradenie Demänovských jaskýň medzi ramsarské lokality a o novovyhlásenej cezhraničnej bilaterálnej ramsarskej lokalite Tisa (2004) a trilaterálnej mokrade medzinárodného významu „Niva na sútoku Moravy, Dyje a Dunaja“ (ČR – SR – Rakúsko).

Zástupcovia delegácie využili svoju prítomnosť na pracovné rozhovory s poprednými predstaviteľmi Ramsarského dohovoru a zástupcami členských štátov

Ramsarského dohovoru, najmä z regiónu Európy.

Závery z COP9 a najmä rezolúciu č. 8 „Zlepšenie implementácie strategického plánu Ramsarskej konvencie na roky 2003 – 2008“ je potrebné využiť v odbornej praxi pri plnení záväzkov vyplývajúcich z členstva v Ramsarskom dohovore.

Štátna ochrana prírody SR zahrnula do PHÚ na rok 2006 úlohy, ktoré Slovensku priamo vyplývajú z rezolúcií prijatých na COP9 v Kampale.

Jednou z úloh je aj zabezpečenie účasti na 10. zasadnutí konferencie zúčastnených strán Ramsarského dohovoru, ktoré sa uskutoční na jeseň v roku 2008. V súlade s príslušnou rezolúciou má ŠOP SR odoslať 6 mesiacov pred zasadnutím COP10 národnú správu SR o plnení záväzkov vyplývajúcich z Ramsarského dohovoru za obdobie 2006 – 2008.

Informácie o Ramsarskom dohovore, o územiach patriacich do zoznamu mokradí medzinárodného významu, COP9, o prijatých rezolúciách a dokumentoch sú na webstránke Ramsarského dohovoru www.ramsar.com. Kontakt so sekretariátom dohovoru zabezpečuje odbor ochrany prírody a krajiny Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky.

Ing. Ivan Koubek
ŠOP SR Banská Bystrica

Karpaty pod medzinárodnou ochranou

Po náročnej príprave znenia a obsahu, série prípravných rokovaní, vyjednávani a expertných zasadnutí na rôznych úrovniach od roku 2001 vstúpil 4. januára 2006 Rámcový dohovor o ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát (Karpatský dohovor) do platnosti po uložení ratifikačných listín štvrtej krajiny (Maďarska) u depozitára, ktorým je Ministerstvo zahraničných vecí Ukrajiny. Slovenská republika bola prvou karpatskou krajinou, ktorá ratifikovala tento medzinárodný dohovor na ochranu bohatstva a rozmanitosti prírody a krajiny, ale aj jedinečného kultúrneho dedičstva rozsiahleho karpatského pohoria. Neskôr dohovor ratifikovali aj Ukrajina a Česká republika. Poľsko, Rumunsko a Srbsko a Čierna Hora sú zostávajúcimi signatármi zo 7 karpatských krajín, ktoré sa zapojili do procesu prípravy a schvaľovania tohto nového medzinárodného legislatívneho nástroja podporujúceho spoluprácu v záujme ochrany rozsiahlych zachovalých lesov vrátane pralesov, rastlín, živočíchov, čistých vôd či vzduchu.

Významným impulzom pre vypracovanie takeéhoto rámcového dohovoru bol Medzinárodný rok hôr

2002 a kľúčovú úlohu pri jeho úspešnom dovŕšení mal Program OSN pre životné prostredie (UNEP), najmä jeho kancelária pre Európu, ale aj tzv. Alpský dohovor, ktorý bol akýmsi vzorom a príkladom možnej spolupráce krajín zdieľajúci jeden horský región a viaceré alpské krajiny aktívne prispeli k jeho tvorbe. Klaus Töpfer, výkonný riaditeľ UNEP, pri príležitosti uvedenia dohovu do platnosti povedal: „Vstup do platnosti ponúka svetlo nádeje pre ľudí a prírodu tohto regiónu čeliacich tlakom rýchlo sa meniaceho sveta“ a vyzval aj zvyšné tri krajiny, aby čo najskôr dohovor ratifikovali. „Tento región je požehnaný bohatým a štedrým prírodným ‘kapitálom’, ale je tiež vystavený mnohým hrozbám vrátane chudoby, nezamestnanosti, neplánovaného rozvoja, nadmernej exploatácie prírodných zdrojov, znečistenia, odlesňovania a nadmerného lovu“, dodal. „Tento legislatívne živý dohovor je zameraný na vyváženú ekonomickú potrebu obyvateľov s potrebami ochrany životného prostredia. Môže hrať významnú úlohu pri zavádzaní trvalo udržateľného rozvoja a poskytuje vzor pre iné horské oblasti sveta“. V skutočnosti v súčasnosti sa na UNEP obrátili niektoré krajiny juhovýchodnej Európy

Zo sveta

(Balkánu) a Kaukazu so žiadosťou na podporu cezhraničných iniciatív a spolupráce na základe inšpirácie z pozitívneho príkladu Karpát.

UNEP vytvoril dočasný sekretariát dohovoru vo svojom sídle vo Viedenskom medzinárodnom centre a na prvom zasadnutí konferencie zmluvných strán, ktoré sa má uskutočniť v polovici roku 2006, sa má rozhodnúť o umiestnení stáleho sekretariátu v niektorej členskej krajine v Karpatoch, pričom predbežný záujem prejavilo aj Slovensko. Aj prostredníctvom sekretariátu sa v súčasnosti rozbiehajú aktivity podporujúce rozširovanie spolupráce medzi krajinami a ich inštitúciami, občianskymi združeniami a zainteresovanými jednotlivcami v nasledovných oblastiach:

- **Ochrana biologickej a krajinskej diverzity a jej využívanie trvalo udržateľným spôsobom.** Pripravovaná Karpatská sústava chránených území prispieje k obnove degradovaných biotopov a prepojeniu fragmentovaných ekosystémov a lokalít.
- **Koordinácia priestorového plánovania v pohraničných územiach.** Pretože Karpaty predstavujú v podstate jeden prírodný región, vlády sa usilujú koordinovať svoje národné transportné a energetické systémy a zabrániť cezhraničnému znečisteniu.
- **Zabezpečenie integrovaného manažmentu vodných zdrojov a povodí.** Všetky aspekty obhospodarovania vôd od riešenia znečistenia a čistenia vôd, ochrany pred záplavami a ochrany mokradí navzájom súvisia a je nutné sa im venovať súčasne.
- **Podpora trvalo udržateľného poľnohospodárstva a lesného hospodárstva.** Stratégie a koncepcie poľnohospodárstva a pôdohospodárstva vyžadujú zakomponovanie ochrany životného prostredia a musia byť uznané a zabezpečené aj mimoprodukčné funkcie lesov.
- **Rozvoj trvalo udržateľnej dopravy a infraštruktúry.** Citlivé, biologicky bohaté územia slúžia ako migračné cesty, alebo sú osobitne hodnotné z hľadiska turistiky a rekreácie a ako také by nemali byť znehodnotené dopravnými systémami alebo výstavbou.
- **Budovanie turizmu a rekreácie na princípoch trvalej udržateľnosti.** Podpora rozvoja turistiky a rekreácie a zariadení, ktoré chránia krajinu a zároveň sú prospešné pre miestne community môže byť vhodným riešením pre ľudí i pre prírodu.
- **Napomáhanie ochrane životného prostredia v priemysle a energetike.** Nepriaznivé vplyvy rozvoja možno minimalizovať prostredníctvom technológií čistejšej produkcie, rýchlou reakciou na priemyselné havárie a prisrnejším dozorom

nad banskou činnosťou.

- **Ochrana kultúrneho dedičstva a tradičných znalostí.** Často je potrebné značné úsilie na udržanie výroby miestnych produktov a ručných výrobkov, zachovanie tradičnej architektúry, miestnych sort plodín a rás domácich zvierat či na trvalo udržateľné využívanie plano rastúcich rastlín.
- **Hodnotenie a monitorovanie životného prostredia.** Najvýznamnejšie aktivity zahŕňajú výskum, hodnotenie rizík a identifikovanie prírodných a človekom podmienených hrozieb pre životné prostredie systémami včasného varovania.
- **Zvyšovanie povedomia a výchova obyvateľov.** Ochrana Karpát vyžaduje aktívnu spoluúčasť širokej verejnosti v rozhodovacom procese a zlepšenie prístupu verejnosti k informáciám.

Pre jednotlivé oblasti spolupráce sa budú postupne vypracovávať a schvaľovať osobitné protokoly, pričom snád' za najviac rozpracovanú oblasť možno považovať práve ochranu biodiverzity a krajiny vrátane pokročilého procesu tvorby Karpatskej sústavy chránených území (CNPA), na príprave ktorej sa aktívne podieľala aj Štátna ochrana prírody SR. Významnú vedeckú a odbornú podporu Karpatskému dohovoru poskytujú a poskytlí okrem iných Európska akadémia (EURAC) v Bolzane (Taliansko) a DAPHNE – Inštitút aplikovanej ekológie z Bratislavy. EURAC v spolupráci s Regionálnym environmentálnym centrom pre strednú a východnú Európu (REC) pripravujú tiež prehľad pripravenosti jednotlivých krajín na implementáciu Karpatského dohovoru a sprievodcu pre jeho účinnú realizáciu.

Viac informácií o dohovore možno nájsť na web stránke www.carpathianconvention.org, o projektoch a príprave CNPA aj na www.sopsr.sk/karpaty.

K tomuto úsiliu o medzinárodnú spoluprácu v Karpatoch významne prispel aj Svetový fond pre prírodu (WWF), ktorý vytvoril aj osobitný Dunajsko-karpatský program a realizoval niekoľko konferencií a projektov, ktorých výsledkom je aj Iniciatíva Karpatského ekoregiónu (CERI). CERI predstavuje partnerstvo významných mimovládnych organizácií regiónu, ktoré spolupracujú aj so zástupcami vlád, vedeckých a akademických inštitúcií a s medzinárodnými donormi a konzultantmi. V súčasnosti sa pripravuje realizácia projektu GEF na podporu sústavy chránených území (Karpatský ekoregionálny systém chránených území) a ustanovenie výkonného sekretariátu CERI, ktorý by mal sídlieť v DAPHNE v Bratislave. Viac informácií na www.carpathians.org.

RNDr. Ján Kadlecík
S-NP Veľká Fatra

50 rokov zákonnej ochrany prírody Koľko sa zmenilo?

Sledujúc neustále zmeny v legislatíve sa človek neubráni porovnávaniu či hľadaniu paralel. Zatiaľ čo prvý zákon o štátnej ochrane prírody mal symbolicky číslo 1 (z roku 1955) a bol v platnosti takmer 40 rokov, menil sa potom dvakrát za ďalšie desaťročie. A tak nás 50 rokov existencie princípov zákona *“s cieľom prispieť k zachovaniu rozmanitosti podmienok a foriem života na Zemi, utvárať podmienky na trvalé udržiavanie, obnovovanie a racionálne využívanie prírodných zdrojov, záchranu prírodného dedičstva, charakteristického vzhľadu krajiny a na dosiahnutie a udržanie ekologickej stability.”* (§1 zákona č. 543/2002 Z. z.) oprávňuje pozrieť sa späť. Čo sa asi zmenilo v ochrane prírody, aké ciele boli stanovené v minulosti a ako sa nám ich podarilo splniť? Iste, nemožno klásť znamienko rovná sa medzi “prvý” a “posledný” zákon, a to nielen v závislosti na spoločensko-politickej situácii spoločnosti. *“Prírodu ako životné prostredie pracujúcich, jej bohatstvo a estetický vzhľad krajiny naše ľudovodemokratické zriadenie chráni, aby tieto hodnoty trvale slúžili na uspokojovanie hospodárskych, všeobecne kultúrnych, estetických a zdravotných potrieb nášho ľudu, a tým prispievali k stálemu vzostupu jeho hmotnej i kultúrnej úrovne.”* (§1 zákona č. 1/1955 Zb.)

Ilustračné foto: Športotel Donovaly a jeho okolie v 50. rokoch 20. storočia (dobová pohľadnica)

A tak namiesto toho, aby sme zotierali z paragrafov ľudovodemokratický náter, pozrime si príklady z dobovej tlače:

(DÖNČ, F.: Krásy slovenskej prírody pod ochranou zákona; Krásy Slovenska 1955, pp. 441-443) Slovenská národná rada prijala 18. októbra 1955 zákon o

štátnej ochrane prírody, ktorý bol uverejnený pod č. 1/1955 Zb. SNR.

Tým sa u nás skončilo obdobie, keď človek zasahoval do prírody mnohokrát bez toho, že by si uvedomil následky svojich zásahov. Využívanie prírody, zasahovanie do prírodných pomerov bez ohľadu na prírodné zákony, spôsobovalo často veľké škody. Prejavovalo sa to v mnohých poruchách v úrodnosti pôdy, v zbytočnom vyhubení mnohých živočíchov, v estetickom znehodnotení vzhľadu krajiny a pod.

... Dôležité je pri dnešnej mohutnej výstavbe Slovenska to ustanovenie zákona, podľa ktorého zásahy do prírodných pomerov, ktoré by podstatne mohli zmeniť prírodu ako celok alebo niektoré jej zložky, môžu sa vykonať len v súčinnosti s Poverenictvom kultúry alebo s jeho orgánmi.

(PACANOVSKÝ, M.: O úlohách štátnej ochrany prírody a krajiny na Slovensku; Krásy Slovenska 1956, pp. 307-312) ... Korunou doterajšej štátnej starostlivosti o prírodu a krajinu je zákon SNR č. 1 z 18. októbra 1955, ktorým štát definitívne zabezpečuje nerušený rozvoj prírodovedecky cenných biocenóz a zvláštností, ako aj krásy krajiny ako životného prostredia pracujúceho človeka... ... Za jednu z hlavných úloh štátnej ochrany prírody a krajiny na Slovensku v najbližších dvoch rokoch treba považovať preventívne usmernenie stavebnej a exploatačnej činnosti na územiach a v oblastiach s najzachovalejšou prírodou a vylúčenie devastácie činnosti z územi prírodovedecky a krajinársky najcennejších... ... Možno už dnes tvrdiť, že ak sa nám podarí rozumne vyriešiť výstavbu našich rekreačných horských oblastí, t. j. ak dokážeme technický zásah do prirodzenej krajiny v týchto oblastiach realizovať tak, že zachováme aspoň dnešný stupeň neporušenosti krajiny, stane sa Slovensko za niekoľko rokov vyhľadávanou turistickou krajinou, a to práve pre zachovalosť, rázovitosť svojej prírody... ... Naliehavosť situácie, vyvolaná rastúcimi požiadavkami masovej turistiky a rekreácie a čiastočne aj potrebami priemyslu, vyžaduje si predovšetkým zameranie ochrannárskej činnosti na oblasti prvoradého významu (popri V. Tatrách), ako sú Nízke Tatry, Slovenský raj, Pieniny, Veľká a Malá Fatra a i... ... Doterajšia živelnosť výstavby najmä v horských turistických oblastiach spôsobila a ešte

Fórum názorov

spôsobuje značné, dosiaľ nezhodnotené národohospodárske škody tým, že zástavba verejná i súkromná nemá patričnú urbanistickú a architektonickú úroveň, čím podstatne znehodnocuje prírodné rekreačné prostredie a výtvarné hodnoty krajiny. Treba rázne skončiť s týmto stavom a zodpovedne, na základe dobre premyslenej, veľkorysej koncepcie prikrčiť ku komplexnej výstavbe turistických zariadení. Pritom treba klásť hlavný dôraz na proporcionálnosť výstavby vzhľadom na viaceré významné turistické centrá

(V. Tatry, N.Tatry, M. Fatra atď.), na možnosti celoštátnej a zahraničnej turistiky, ako aj na udržanie kvality prírodných podmienok.

Nájdeme v týchto vetách niečo zo súčasnosti? Možno netreba hľadať v súdobej tlači. Možno bude stačiť nahliadnuť do spisov na ktorejkoľvek Správe NP alebo CHKO.

Ing. Adalbert Mezei
S-NAPANT

Sme pod jednou strechou, ale trochu deravou

Je to už nejaký ten mesiac, čo Ministerstvo ŽP SR „zastrešuje“ popri zložkách zabezpečujúcich ochranu prírody a životného prostredia aj rybárov a vodohospodárov, ktorí boli ešte donedávna riadení Ministerstvom pôdohospodárstva SR. Stará ľudová múdrosť, ktorá konštatuje, že „starého psa novým kúskom nenaučíš“, platí aj vo vzťahu ŠOP SR a týchto nových subjektov, resp. ich jednotlivých zložiek.

Nerád by som pokračoval v ľudovom tóne, no mám pocit, že asi by zlepšeniu vzťahov pomohlo, keby sme začali niekde pri povestnej, nie príliš voňajúcej rybacej hlave. Na základe niektorých mojich iniciatív smerujúcich na MŽP SR (napr. snaha o pripomienkovanie tvorby a obhospodarovania rybárskych revírov či zriadenie kľudových zón fauny na našich vodách), pri ktorých je nevyhnutná spolupráca odboru ochrany prírody a krajiny so sekciou vód MŽP SR sa ukázalo, že riešiť spoločne nejaký vážnejší problém bude zrejme ešte nejaký čas hudbou budúcnosti. Dôvody mi nie sú celkom jasné. Preto sa nemožno čudovať tomu, že vyhlasovanie nových rybárskych revírov, resp. obhospodarovanie revírov SRZ prebieha naďalej bez pripomienkovania zo strany ŠOP SR a OÚŽP. Že sú v dôsledku toho v mnohých prípadoch poškodzované záujmy ŠOP SR, resp. celospoločenské záujmy, zrejme nikoho nezaujímajú. A tak sú mnohé naše vody naďalej devastované nielen vysádzaním rastlinožravých rýb, ale aj nadmerným prerybňovaním mnohých revírov dominantnými hospodárskymi druhmi rýb – kaprom rybníčnym a pstruhom potočným. Ako výsmech v tomto zmysle potom pôsobí napríklad „vybojovanie“ zákazu skoršieho lovu kapra v chránenom mŕtvom ramene Lipa pri Skalici, kde vysadené amury úplne zlikvidovali chránené druhy rastlín (kotvica plávajúca). Je potešiteľné, že napriek tomu, že mnohí ochrancovia prírody sa pozerajú na rybárov cez prsty, práve zo strany rady

SRZ v Žiline, resp. niektorých MO SRZ, vyšlo viacero iniciatív, ktoré by mohli smerovať k spolupráci pri výskume a ochrane ichtyofauny, resp. vodných biocenóz. Chýba tu však práve „ruka vrchnosti“, ktorá by striktne vymedzila priority. Bez tohto, pre mnohých možno nedemokratického kroku, sa totiž nepohneme dopredu a každý sa bude aj naďalej hrať na vlastnom piesočku.

Asi ešte v oveľa väčšej miere sa prejavuje nedostatok komunikácie na najvyššej úrovni medzi „ochranou prírody“ a vodohospodármi (Slovenský vodohospodársky podnik – SVP, š. p.). Kvalita vzťahov s regionálnymi zložkami SVP, ktoré spravujú jednotlivé povodia, resp. ich časti (odtiaľ ich slangové označenie „povodáci“), závisí predovšetkým na osobných vzťahoch. A aj v prípade, že sú nadštandardné, vo väčšine prípadov zostáva ŠOP SR len v úlohe „chudobného príbuzného“. Ešte asi potrvá dosť dlho, kým bude pre našu spoločnosť významnejšia záchrana nejakého ohrozeného a chráneného druhu, než napríklad protipovodňová ochrana kúska ornej pôdy, ktorú na druhej strane bez mihnutia oka ponúkame za symbolickú korunu zahraničnému investorovi. Vzťah ochrany prírody a vodohospodárov je v ostatnom čase výrazne deformovaný aj tým, že SVP ako príspevková organizácia potrebuje získať financie na svoju prevádzku, pričom sa snaží využiť metazy v legislatíve, prípadne doslova „prekrútiť paragrafy“ v svoj prospech. Týka sa to napríklad pretrvávajúcej ťažby štrkopieskov z koryta našich riek aj na miestach, kde to nie je vhodné pre vývoj koryta, taktiež „asanačné“ výruby mäkkého luhu v inundácii riek sú vo väčšine prípadov úplne nezmyselné a často sa robia len zo zisťných dôvodov, o čom už viackrát informovali aj naše médiá (Váh pri Hornej Strede). Ako posledná akcia, pri ktorej SVP zabezpečoval „strategické ciele“, bola pravidelná údržba derivačného vážskeho kanála

*Ilustračné foto: Odstraňovanie migračnej bariéry na rieke Muránka
Foto: archív S-NP Muránska planina*

poniže Trenčína vrátane Biskupickej zdrže. Je síce pravda, že pri jej plánovaní boli prizývané i zložky životného prostredia a rybári, no mnohé súvislosti a detaily akcie zostali jednotlivým aktérom nie celkom jasné, takže vznikli situácie, na ktoré reagovala rozhorčene aj široká verejnosť. Išlo napríklad o úhyn niekoľkých ton korýtok maliarskych (predovšetkým v Biskupickej zdrži) v dôsledku rýchleho spúšťania vody a nezáujmu pracovníkov SVP operatívne tento pre nich smiešny problém riešiť. Iste, nejde o chránené živočíchy, ale keď sa na údržbu minulo vyše 50 miliónov korún, nejaké odrobinky mohli byť použité aj pre ekologické akcie. Niektoré ďalšie negatívne sprievodné javy bolo možné taktiež predvídať. Osobitne to platí o zastavení prívodu vody do chráneného potoka Dubová z derivačného kanála prostredníctvom zavlažovacieho kanála, čím došlo v tomto recipiente k úhynu na kyslík citlivejších druhov rýb. Horšie však je, že pracovníci ŠOP SR sa o tejto havárii dozvedeli len náhodou, potrebu informovať S-CHKO Biele Karpaty okrem „povodákov“ však nepocitili ani pracovníci zo SIŽP Žilina a OÚŽP v Novom Meste nad Váhom, rovnako ako ani rybári. V dôsledku poklesu hladiny spodných vôd počas vypustenia derivačného kanála došlo aj v niektorých častiach alúvia k ohrozeniu vodných biotopov, čo bolo dosť ťažké predpokladať. Ak by boli napríklad prišli silné mrazy, mohli na lokalite Trenčianske kaskády vymrznuť porasty leknice, ktoré sa ocitli na suchu.

Nechcem ďalej pokračovať vo vypočítavaní rôznych negatív deformujúcich vzťahy medzi ochranou prírody, vodohospodármi či rybármi, pretože naopak máme aj množstvo pozitívnych príkladov dobrej spolupráce a podľa mojich skúseností existuje medzi pracovníkmi jednotlivých organizácií (mňa nevynímajúc) množstvo priateľských vzťahov. Aj vďaka nim mohli byť realizované napríklad viaceré spoločné výskumy ichtyofauny, revitalizácia mŕtvych ramien v nive Moravy, na Považí alebo započatý projekt revitalizácie niektorých tokov v NP Muránska planina či revitalizácia brehových porastov v niektorých regiónoch Slovenska. Bez zlepšenia komunikácie na úrovni MŽP SR, ale aj na nižších úrovniach však nemožno očakávať viac „ekologického myslenia“ pri riešení množstva problémov, na ktorých by sa mali v rôznej miere podieľať jednotlivé zložky riadené MŽP SR.

**RNDr. Jozef Májsky
S-CHKO Biele Karpaty**

Fauna Devínskej Kobyly

Oto Majzlan a kolektív: **Fauna Devínskej Kobyly.**
Asociácia priemyslu a ochrany prírody, Bratislava, 2005, 184 str.

Prírodovedný prieskum Devínskej Kobyly dospel takmer k úplnosti vydaním publikácie "Fauna Devínskej Kobyly". Táto voľne nadviazala na dielo z roku 1997, ktoré prezentuje výsledky prieskumu kveteny, ako aj geológie a paleontológie tohto nevšedného územia.

Už prvý dojem pri stretnutí s touto knihou je veľmi priaznivý. Tvrdá väzba, laminovaná celofarebná obálka a kvalitné fotografické prílohy nie sú samozrejme tým jediným, čím táto publikácia upúta. Snáď len trochu netypický formát sa ukáže ako mierne problematický pri snahe zaradiť zväzok medzi ostatné knihy v štandardnej knižnici, takže vystupuje z radu, čo však nemusí byť vždy na škodu. Dobrý dojem z publikácie pokračuje aj pri ďalšom skúmaní jej obsahu. Len málo zoológov – špecialistov tu nenájde tú svoju skupinu. Celkom 34 autorov tu spracovalo 27 živočíšnych skupín (z toho jednu fosílnu) – prevažne bezstavovcov (22). Spracované boli nasledovné systematické skupiny: gregariny (Gregerinida), meňavkovce (Rhizopoda), nálevníky (Ciliopoda), hľisťovce (Nematoda), ulitníky (Gastropoda), pomalky (Tardigrada), pavúky (Araneae), roztoče (Acarina), terestrické rovnakonôžky (Crustacea: Isopoda), chvostoskoky (Collembola), vidličiariky (Diplura), šváby (Blattaria), modlivky (Mantodea), ucholáky (Dermaptera), kobyľky (Ensifera), koníky (Caelifera), strapky (Thysanoptera), bzdochy (Heteroptera), cikády (Auchenorrhyncha), sieťokridlovce (Neuroptera), chrobáky (Coleoptera), blanokridlovce (Hymenoptera), motýle (Lepidoptera), srpce (Mecoptera), obojživelníky (Amphibia), plazy (Reptilia), vtáky (Aves) a cicavce (Mammalia). Snahou autorov bolo predstaviť výsledky najnovšieho prieskumu fauny vybraných živočíšnych skupín.

Prezentované sú však aj informácie staré niekoľko desiatok rokov, ktoré vďaka tejto publikácii nezapadli prachom na dne „šuflikov“ odborníkov a v útrobách doteraz nepublikovaných rukopisov. Kvalitu spracova-

nia jednotlivých skupín posúdia príslušní špecialisti.

Zámer zostavovateľa o jednotnú formu prezentovaných príspevkov sa vydaril, druhy sú systematicky zostavené do prehľadných tabuliek spolu s ďalšími údajmi. Celkom je zo skúmaného územia v tejto publikácii uvedených vyše 5000 taxónov, z nich 30 predstavuje novum pre faunu Slovenska.

Ak možno tejto sympatickej publikácii niečo vytknúť, tak je to absencia prehľadnej topografickej mapky s vyznačením skúmaných plôch, čo by uľahčilo orientáciu pri identifikácii lokalít uvádzaných v príspevkoch.

Na záver nám zostáva len podotknúť, že publikácia Fauna Devínskej Kobyly naznačuje, akým smerom by sa mal uberať výskum fauny, ale aj ostatných prírodných chránených území na Slovensku.

RNDr. Michal Ambros
S-CHKO Pontrie

Životné jubileum RNDr. Antona Droppu, CSc., pilota, geografa a ochrancu prírody

Pod nízkotatranským masívom Sinej, neďaleko Demänovskej doliny sa pred 85 rokmi dňa 30. 6. 1920 narodil v dedinke Lazisko A. Droppa.

Detstvo prežil v náručí nízkotatranskej prírody. Azda tu možno hľadať korene jedného z najvýznamnejších slovenských geografov, ktorý zasvätil väčšinu svojho života speleológii. Stredoškolské štúdiá ukončil maturitou na gymnáziu v roku 1940, kde ho učil aj nadšený milovník prírody a jej ochranca, profesor Ján Volko-Starohorský. Po úspešnom absolvovaní dvojročnej vojenskej akadémie v Bratislave bol v roku 1943 menovaný poručíkom letectva z povolania a zadený do bojovej jednotky stíhacej letky v Spišskej Novej Vsi. Táto bola v roku 1944 nasadená na podporu bojových akcií slovenských divízií v Karpatoch. S touto leteckou jednotkou odletel koncom augusta 1944 do Lvova v bývalom Sovietskom zväze. Tu bol preškoľený na stíhacie lietadlo LA-5 a zaradený do 1. čs. stíhacieho leteckého pluku ako veliteľ leteckého roja. V tejto funkcii sa zúčastňoval bojov až do víťazného skončenia II. svetovej vojny. Po februárových udalostiach v roku 1948 bol náhle prepustený z armády s dekrétom: *Nenašel kladný poměr k lidově-demokratickému zřízení*. Keďže vtedy už musel živiť rodinu, zamestnal sa ako pomocný robotník v Olomouci. Popri tom študoval na Palackého univerzite. Keď mu nedovolili zapísať sa do 5. semestra štúdia, tak sa iba vďaka profesorovi F. Vitáskovi dostal študovať na prírodovedeckú fakultu Masarykovskej univerzity v Brne. Dohovoril sa s ním, že skúšky z geografie a geológie bude vykonávať koncom semestra a ako seminárne práce mu budú uznané výsledky jeho výskumných prác z Mošnickej jaskyne, Suchej jaskyne a Jaskyne Vyvieranie v Demänovskej doline. Od 1. 1. 1950 ho prijal do zamestnania V. Benický, vtedajší tajomník Slovenskej speleologickej spoločnosti. Poveril ho sprístupňovaním jaskyne Vyvieranie v Demänovskej doline a potom s Jánom Majkom výskumom jaskyne Driny v Malých Karpatoch. Po úspešných rigorózných skúškach z geografie, geológie, meteorológie a klimatológie ukončil A. Droppa koncom júna roku 1951 štúdium na vysokej škole. Na podklade úspešnej obhajoby dizertačnej práce *Smolenický kras v Malých Karpatoch* bol promován na doktora prírodných vied. V lete roku 1951 sa mu s V. Lenkom podarilo v Demänovskej doline prepojiť Pustú jaskyňu s Jaskyňou slobody. Neskôr sa stal kustódom v Múzeu slovenského krasu. Jeho hlavnou úlohou bola evidencia zbierok

a ich dopĺňovanie výskumnou činnosťou. Orientoval sa najmä na kras Demänovskej doliny. K tomu potreboval prehľadnú mapu s významnejšími jaskyňami. Keďže neexistovala, rozhodol sa takúto vyhotoviť. Osadil pevné meračské body od Kamennej chaty až po ponory Demänovky. Na ne pripojil všetky známe jaskyne. Takto vyhotovený plán doliny ukazoval voľný priestor medzi Jaskyňou slobody a Demänovskou ľadovou jaskyňou. Aj tieto predpoklady vyústili do objavu rozsiahlej Jaskyne mieru na začiatku roku 1952. Prác spojených s objavom sa však nezúčastnil pre vážne zdravotné problémy. Novoobjavené priestory Jaskyne mieru zameral ešte v roku 1952 a do konca roku 1954 aj všetky ostatné jaskyne Demänovskej doliny. Začiatkom roku 1955 sa A. Droppa zamestnal v Geografickom ústave Slovenskej akadémie vied v Bratislave. V. Benický ako riaditeľ Múzea slovenského krasu mu vtedy prenajal miestnosť s tým, že bude naďalej vypomáhať v zbierkotvornej činnosti a zúčastňovať sa na výskumných akciách múzea. V rokoch 1955 a 1956 sa zúčastnil náročných expedičných zostupov do Veľkej ľadovej priepasti na Ohništi v Nízkych Tatrách a v roku 1957 výpravy do priepasti Zvonica

Galéria priekopníkov Ochrany prírody

na Plešiveckej planine v Slovenskom krase. V rámci plánovaných vedeckých úloh Geografického ústavu postupne preskúmal, zamerával a zdokumentoval všetky slovenské sprístupnené jaskyne a väčšinu krasových oblastí. V roku 1960 predložil komisii diplomovú prácu Belanská jaskyňa a jej kras. Po úspešnej obhajobe dizertačnej práce o Demänovských jaskyniach mu Slovenská akadémia vied udelila vedeckú hodnosť *kandidát geografických vied*.

A. Droppa aktívne pôsobil aj v zahraničí. V roku 1957 absolvoval študijnú cestu za klasickým krasom v Juhoslávii na motocykli Jawa 250. Navštívil tu viaceré významné krasové oblasti. Ďalej nasledovali cesty za krasom a jaskyňami do Poľska (1958), Bulharska (1962), Nemeckej demokratickej republiky (1965), Rumunska, Nemeckej spolkovej republiky a Talianska (1966), Rakúska (1968), Maďarska (1970), Francúzska (1975), Švajčiarska (1975), USA (1981). Zúčastnil sa na štyroch medzinárodných speleologických kongresoch (IV. medzinárodný speleologický kongres v Lubľane v Juhoslávii, V. kongres v Stuttgarte v Nemeckej spolkovej republike, VI. kongres v Olomouci a VIII. kongres v Boulengreene v USA), kde sa aktívne zapojil do programu a prezentoval tu slovenskú speleológiu.

A. Droppa počas svojho pôsobenia v krasových oblastiach preskúmal a zdokumentoval takmer 500 jaskýň s celkovou dĺžkou takmer 55 km. Venoval sa aj širším otázkam súvisiacim s krasovou tematikou a ochranou životného prostredia. Vo svojich výsku-

moch sa okrajovo venoval aj archeológii, histórii či geológii. Jeho práca je nesmiernym zdrojom poznania pre každého, kto sa čo i len okrajom venuje krasovej problematike. Je zhrnutá v 11 knižných publikáciách, 63 vedeckých štúdiách, 41 odborných článkoch, 68 vedeckých správach a 19 popularizačných článkoch. Vydal aj dve publikácie s tematikou vojenskej histórie a prácu venovanú leteckej navigácii.

RNDr. A. Droppa, CSc. je aj dlhoročným konzervátorom štátnej ochrany prírody. Výpočet jeho ocenení, diplomov a medailí by bol veľmi dlhý, spomenúť treba azda Čestné členstvo Slovenskej speleologickej spoločnosti, Čestné uznanie ministra životného prostredia za celoživotné dielo, alebo Významná osobnosť Slovenskej akadémie vied za rozvoj slovenskej vedy v roku 2005.

Jeho životné jubileum si v jeseni roku 2005 pripomenula Správa slovenských jaskýň zorganizovaním 5. vedeckej konferencie *Výskum, využívanie a ochrana jaskýň* práve v jeho obľúbenej Demänovskej doline. Súčasťou tohto medzinárodného stretnutia jaskyniarov bolo slávnostné otvorenie výstavy v Slovenskom múzeu ochrany prírody a jaskyniarstva v Liptovskom Mikuláši o tejto výraznej postave slovenskej speleológie.

P. Holúbek

SMOPaJ Liptovský Mikuláš

Pocta prof. Miroslavovi Stolinovi v jeho rodisku

Po nečakanom skone nestora slovenskej ochrany lesa v novembri 2004, sa rozhodli absolventi Lesníckej fakulty niekdajšej VŠLD z regiónu Zemplína preukázať patričnú úctu svojmu bývalému vysokoškolskému pedagógovi a rodákovi.

Objednali vyhotovenie pamätnej tabule a jej inštaláciu na budove bývalej Štátnej ľudovej a meštianskej školy v Sobrance, kde uzrel svetlo sveta. Rodičia boli na tejto škole učiteľským párom a otec viac rokov riaditeľom. Všetky potrebné práce v súvislosti s pamätnou tabuľou zabezpečil primátor mesta Sobrance Ing. Štefan Staško.

Významnou spoločenskou udalosťou v Sobrance bolo dňa 16. septembra 2005 odhalenie tejto pamätnej tabule s textom:

„V tejto budove sa narodil 13. 1. 1923

prof. Ing. Dr. h. c. Miroslav Stolina, DrSc.

Patril medzi najvýznamnejšie osobnosti slovenského lesníctva a lesníckeho vysokého školstva na Slovensku i v zahraničí.

Bol zakladateľom novej, modernej náuky o ochrane lesa.

Zomrel 28. novembra 2004 vo Zvolene.“

Pamätnú tabuľu odhalila manželka zosnulého profesora, pani Mgr. Věra Stolinová, ktorá bola hosťom najvzácnejším a rovnako aj brat profesora MUDr. Ján Stolina s manželkou. Aktu odhalenia tabule sa zúčastnili aj zástupcovia SAV Doc. Juhásová a prof. Hrubík, predstavitelia samosprávy, štátnej správy, učiteľia a žiaci miestnych škôl, zamestnanci ŠL – OZ Sobrance a obyvatelia Sobrańec.

Bývalí absolventi LF VŠLD (v aktívnej službe i v dôchodku) sa dohodli preukazovať neformálnu úctu vzácnemu rodákovi pri vhodných príležitostiach,

najmä pri výročiach narodenia a úmrtia. Na sviatok Dušičiek a Spomienky na zosnulých boli pri pamätnej tabuli zapálené sviečky. Už pri prvom výročí úmrtia prof. Stolinu bolo na tom istom mieste spomienkové podujatie za prítomnosti študentov 1. ročníka miestneho gymnázia a zástupkyne riaditeľa tejto školy. Osobnosť prof. Stolinu pripomenul autor tohto príspevku ako niekdajší absolvent LF VŠLD, diplomant profesora a miestny rodák. Po zapálení kahancov sa účastníci spomienkového podujatia premiestnili do budovy školy, kde pokračovala beseda o jeho celoživotnom diele, ale aj o súčasných problémoch lesníctva, ochrany lesa, prírody a životného prostredia.

Dalšia spomienka na nedožitú 83. narodeniny bola pripravená na 13. 1. 2006 opäť pri pamätnej tabuli so sprievodným slovom o živote a pozoruhodných výsledkoch vedecko-pedagogickej práce prof. Stolinu. Košické štúdio STV pripravilo pri tejto príležitosti odvysielanie osobnostného profilu prof. Stolinu v regionálnych správach.

Pripomínaním záslušnej celoživotnej činnosti a vynikajúcich výsledkov práce prof. Stolinu sa neformál-

Pamätná tabuľa na rodnom dome M. Stolinu

Foto: L. Maxim

ne prenesie odkaz a poučenie pre mladú generáciu, ktorá sa rozhodne pokračovať v diele tohto vzácneho rodáka, v prospech ochrany lesov a prírody, ktorej sú lesy neodmysliteľnou súčasťou.

Ing. Ladislav Maxim

Opustil nás prof. RNDr. Ladislav Šomšák, DrSc.

Vo veku 73 rokov dňa 2. 12. 2005 nás nečakane navždy opustil popredný geobotanik, vedec a obľúbený vysokoškolský pedagóg prof. RNDr. Ladislav Šomšák, DrSc. (nar. 3. 3. 1932).

Na Prírodovednej fakulte Univerzity Komenského, kde pôsobil od roku 1958, a to aj vo funkcii vedúceho katedry geobotaniky (1964 – 1989), vychoval mnoho odborníkov, z ktorých mnohí dodnes pôsobia na rôznych miestach vrátane profesionálnej ochrany prírody.

Vedecko-výskumná činnosť prof. Šomšáka bola zameraná v značnej miere na lesné spoločenstvá, ako napríklad na syntaxonómiu mezofilných bučín Západných Karpát, na syntaxonómiu mokradných jelšín Slovenska, ďalej na spracovanie charakteristiky jedľových spoločenstiev Slovenska, na determináciu fytocenologických jednotiek jedľových

a jedľovo-smrekových lesov Slovenska, na príčiny hromadného hynutia smrekových lesov Slovenska, ako aj na problematiku akumulácie kovov lesnými drevinami na imisne zaťažených pôdach atď. Spracoval tiež niekoľko listov geobotanickej mapy Slovenska a vegetačnú mapu lesov TANAP. Osobitne významné

pre ochranu prírody a krajiny sú okrem ním vypracovaných návrhov na viaceré prírodné rezervácie aj výskum ohrozených a miznúcich rastlín nížin a pahorkatín Slovenska, fytocenologický výskum aluviálnych území Slovenska dotknutých melioráciami, syntaxonomická charakteristika lúk a pasienkov horských oblastí Západných Karpát, spracovanie rastlinných spoločenstiev Slovenského krasu a iné. Podieľal sa tiež na stanovení parametrov turistickej návštevnosti vo vzťahu k únosnosti ekosystémov Vysokých Tatier, ďalej na

Spoločenská rubrika

vypracovaní biologických podkladov pred výstavbou VD Wolfsthal a botanicko-lesníckych podkladov pred výstavbou SVD Gabčíkovo – Nagymaros (ako člen skupiny slovenských expertov sa zúčastnil aj hodnotenia dopadu SVD na rastlinstvo a lužné lesy Dunaja). V rokoch 1966 – 1990 bol predsedom komisie pre horské ekosystémy programu MaB, podieľal sa tiež na územnej rajonizácii BR Slovenský kras a BR Tatry. Prof. Šomšák sa zaoberal aj problematikou záchrany zriedkavých a ohrozených druhov rastlín v botanických záhradách (v období rokov 1962 – 1989 bol riaditeľom Botanickej záhrady UK v Bratislave).

Prof. Šomšák ako uznávaný odborník presahujúci rámec Slovenska spolupracoval s viacerými univerzitami na Slovensku i v zahraničí, bol tiež členom niekoľkých vedeckých spoločností, odborných komisií i redakčných rád. Neustále nám ho budú pripomínať výsledky jeho práce, ktoré sú obsiahnuté vo vedeckých monografiách, pôvodných vedeckých prácach i vedecko-popularizačných publikáciách.

Češť jeho pamiatke !

Ing. Július Burkovský

Za Vladimírom Gavlasom

Tragická nehoda pri Budči 24. februára 2006 preťala životnú niť Mgr. Vladimíra Gavlasa, PhD. Narodil sa 4. mája 1975, pochádzal z kopaničiarskeho mestečka Brezová pod Bradlom. Po absolvovaní gymnázia v Myjave nastúpil v roku 1993 na Prírodovednú fakultu UK v Bratislave, odbor environmentalistika. Absolvoval ju v roku 1998 v špecializácii ekoszológia a fyziotaktika. Po ukončení štúdií pôsobil ako interný doktorand na Ústave krajinnej ekológie SAV v Bratislave. V roku 2002 opustil Bratislavu a usadil sa v Banskej Štiavnici, kde bol vedecko-výskumným a neskôr pedagogickým pracovníkom katedry aplikovanej ekológie Fakulty ekológie a environmentalistiky Technickej Univerzity a dokončil tu aj svoje doktorandské štúdium.

Počas vysokoškolského štúdia mu učaroval rozmanitý život hmyzu a začal sa venovať štúdiu rovnokrídlavcov. Popri faunistike kládol veľký dôraz na ekológiu a ochranu jednotlivých druhov. Podrobne spracoval rozšírenie a ekológiu tejto skupiny v južnej časti Strážovských vrchov a na Záhorí. Rovnokrídlavce skúmal aj vo viacerých ďalších územiach (Štiavnické vrchy, Slovenský kras, Tatry, Východoslovenská

nižina, Poloniny). Výsledky svojej práce publikoval vo viacerých odborných príspevkoch v domácich aj zahraničných časopisoch.

V posledných rokoch sa intenzívne zaujímal o druhy zaradené do príloh smernice o biotopoch. Aj vďaka jeho práci vieme dnes o týchto druhoch, ich ekológii a rozšírení podstatne viac, ako sme vedeli pred 4-5 rokmi. Za zmienku stojí najmä jeho slovenský prvonález anexového druhu *Paracoleptenus caloptenoides* pod Sitnom.

V posledných mesiacoch svojho života sa začal vo väčšej miere venovať aj pedagogickej práci. Je veľká škoda, že nestihol odovzdať študentom viac svojich poznatkov a myšlienok, dotiahnuť do konca mnohé projekty a nápady. Slovenská ochrannárska a zoologická obec v ňom stratila mimoriadne talentovaného a pracovitého výskumníka a pedagóga, ktorý len dozrieval do svojich najlepších rokov. Bol človekom s veľkým srdcom, za ktorým zostalo viac činov ako slov.

Češť jeho pamiatke!

Mgr. Dobromil Galvánec

Blahoželáme

Marte Svitekovej (1951), mzdovej účtovníčke ŠOP SR v Banskej Bystrici, k polookrúhlemu životnému jubileu, ktorého sa dožila dňa 7. 1. 2006.

Ing. Ladislavovi Čikovskému (1931), bývalému pracovníkovi SÚPSOP a Ústavu pre vedeckú sú-

stavu hospodárenia v Bratislave, ktorý sa zaoberal problematikou vplyvu exhalátov na porušovaní biologickej rovnováhy v prírode a využívania trvalých trávnych porastov v chránených územiach Slovenska, k životnému jubileu 75 rokov, ktorého sa dožil dňa 12. 1. 2006.

Spoločenská rubrika

Jánovi Bistarovi (1946), strážcovi na Správe TANAP, k okrúhlemu životnému jubileu 60 rokov, ktorého sa dožil dňa 18. 1. 2006.

Františkovi Divokovi (1956), pracovníkovi pre environmentálnu výchovu na Správe NP Slovenský raj, k okrúhlemu životnému jubileu 50 rokov, ktorého sa dožil dňa 4. 2. 2006.

Eve Palkovičovej (1956), bývalej dlhoročnej technickej pracovníčke niekdajšej Správy CHKO Slovenský raj, k okrúhlemu životnému jubileu, ktorého sa dožila dňa 5. 2. 2006.

Mgr. Mariánovi Budayovi (1946), riaditeľovi Regionálneho strediska ochrany prírody a krajiny v Prešove, k okrúhlemu životnému jubileu 60 rokov, ktorého sa dožil dňa 18. 2. 2006.

Mgr. Mariánovi Blahovi (1951), anorganikovi na Správe CHKO Malé Karpaty, k životnému jubileu 55 rokov, ktorého sa dožil dňa 21. 2. 2006.

RNDr. Vladimírovi Stanovi (1951), botanikovi Regionálneho strediska ochrany prírody a krajiny v Prešove, k životnému jubileu 55 rokov, ktorého sa dožil dňa 28. 2. 2006.

Alžbete Hudákovej (1941), bývalej pracovníčke edično-propagačného oddelenia ÚŠOP, ktorá sa podieľala na všetkých publikačných materiáloch vydaných ÚŠOP, neskôr pôsobiacej aj na SROP a SAŽP, k polookrúhlemu životnému jubileu, ktorého sa dožila dňa 5. 3. 2006.

RNDr. Alžbete Szabóovej (1951), botaničke Správy CHKO Dunajské luhy, k polookrúhlemu životnému jubileu, ktorého sa dožila dňa 6. 3. 2006.

Zoltánovi Liptákovi (1941), bývalému ekonómovi a zakladajúcemu pracovníkovi niekdajšej Správy CHKO Slovenský kras, neskôr pôsobiacemu na Správe jaskyne Domica v rámci SSJ, k životnému jubileu 65 rokov, ktorého sa dožil dňa 7. 3. 2006.

Ing. Ladislavovi Rovňákovi (1956), riaditeľovi Správy CHKO Vihorlat, k okrúhlemu životnému jubileu 50 rokov, ktorého sa dožil dňa 8. 3. 2006.

Ing. Viliamovi Kleschtovi (1951), riaditeľovi Správy CHKO Malé Karpaty, k životnému jubileu 55 rokov, ktorého sa dožil dňa 22. 3. 2006.

Petrovi Kvasnicovi (1951), strážcovi na Správe CHKO Kysuce, k životnému jubileu 55 rokov, ktorého sa dožil dňa 24. 3. 2006.

Prof. Dr. Vladimírovi Hanákovi (1931), poprednému českému zoológovi, s menom ktorého sú spojené začiatky systematického výskumu netopierov na Slovensku v 50. a 60. rokoch minulého storočia, k životnému jubileu 75 rokov, ktorého sa dožil dňa 31. 3. 2006.

Zostavili: Ing. J. Burkovský, E. Jančová, Ing. V. Stockmann, CSc., RNDr. A. Stollmann

Spomíname

Ing. Antona Hatiara (1901 – 1984), zakladateľa a organizátora novodobej hospodárskej úpravy lesov s blízkym vzťahom k ochrane prírody, najmä k lesným rezerváciám a k starým, mohutným stromom, pri príležitosti 105. výročia jeho narodenia, pripadajúceho na 30. 1. 2006.

Prof. Ing. Štefana Korpela, DrSc. (1926 – 1998), bývalého vysokoškolského pedagóga, popredného slovenského odborníka v pestovaní lesa a dlhoročného spolupracovníka štátnej ochrany prírody, najmä v oblasti výskumu vývoja a monitoringu pralesovitých lesných rezervácií, pri príležitosti nedožitého 80. výročia jeho narodenia, pripadajúceho na 8. 2. 2006.

Karola Haláka (1926 – 2002), bývalého prevádzkového inšpektora štátnych lesov a dlhoročného pracovníka Správy TANAP, pri príležitosti nedožitého 80. výročia jeho narodenia, pripadajúceho na 5. 3. 2006.

Vojtecha Vlacha (1886 – 1963), bývalého stredoškolského profesora (1923 – 1938) v Nitre a Trnave, konzervátora prírodných pamiatok pre okresy Nitra, Vrábľa, Zlaté Moravce, Topoľčany a Bánovce nad Bebravou (1935 – 1939), pri príležitosti 120. výročia jeho narodenia, pripadajúceho na 31. 3. 2006.

Pozývame

Workshop Mala Fatra NP (SK)

1 – 3 June 2006

„Integrated Management of Protected Areas“

Alpine-Carpathian Cooperation Programme

Programme proposal:

Wednesday, 31st of May

Arrival of participants

Welcome Aperitif at 18.00 o'clock

Thursday, 1st of June

9.00 – 9.30	Welcome by local authorities and organizers
9.30 – 11.00	Overviews about the existing approaches of integrated management in protected areas in the Alps and the Carpathians and the management concepts (plans)
11.00 – 11.30	Coffee break
11.30 – 12.30	Discussion between all participants
12.30 – 14.00	Lunch
14.00 – 15.30	Measures for species management + discussion
15.30 – 17.00	Measures for visitor management + discussion
17.00 – 18.30	Measures for Forest and Agriculture in the protected areas + discussion
19.00	Alpine-Carpathian Aperitif
19.30	Common dinner

Friday, 2nd of June

9.00 – 10.30	Research activities in the protected areas according to management plans + discussion
10.30 – 11.00	Coffee break
11.00 – 12.30	Special measures for local development according to management plans + discussion
12.30 – 14.00	Lunch
14.00 – 16.00	Towards an integrated management and management tools, possible exchange and projects between Alpine and Carpathian protected areas in the future
	Announcement and definition of priorities for the Romanian workshop about visitor management and local development
16.00 – 17.00	Final discussion and ending of the workshop
19.30	Common dinner

Saturday, 3rd of June

8.00 – 14.00	Excursion in the National Park Mala Fatra
15.00	Departure of participants

Conditions of participation:

Inscription has to be sent until the announced deadline. The workshop language is English. Travel fees are in the charge of the participants. All the meals announced in the program will be in charge of the organisers. Hotel fees are in charge of the participants. Very limited grants are available for countries which are not yet in the European Union.

In case of too many participants a selection will be made by taking into account the date of the inscription and the representation of the countries and the categories of protected areas in the Carpathian and Alpine countries. Please fill in the registration form before the **27th of March**.

Presentations:

All persons who wish to give a presentation are proposed to fill in the joined registration form and to send it before **27th of March** to the Alpine Network of Protected Areas (address joined). Please prepare a PowerPoint presentation in English language.

Attention: Workshop limited at 35 persons (according to distribution of countries)

Final Inscription: 2nd of May 2006 send to the Alpine Network of Protected Areas

Navrhované Chránené vtáčie územie

DUBNICKÉ ŠTRKOVISKO

Lokalizácia chráneného územia:

Kraj: Trenčiansky

Okres: Ilava, Trenčín

Kataster: Borčice, Dubnica nad Váhom, Nemšová

Výmera: 41,36 ha

V pôsobnosti organizačného útvaru ŠOP SR:

Správa CHKO Strážovské vrchy

Charakteristika: Chránené vtáčie územie Dubnické štrkovisko sa vyhlasuje za účelom zachovania biotopu druhu vtáka európskeho významu rybára riečneho (*Sterna hirundo*) a zabezpečenia podmienok jeho prežitia a rozmnožovania.

Dubnické štrkovisko leží pri Dubnici nad Váhom medzi diaľnicou a starým korytom Váhu. Ide o stredne veľké štrkovisko nepravidelného tvaru

vzniknuté v sedemdesiatych rokoch za účelom ťažby štrkopieskových materiálov. Ťažbou bez dodatočnej úpravy terénu vznikol členitý reliéf dna, ktorý po zaliatí vodou vytvoril množstvo ostrovov a plytčín. Nachádzajú sa tu rozsiahlejšie porasty trstia kombinované s vrbovými a topoľovými náletovými drevinami a pálkou širokolistou.

Dubnické štrkovisko je malý, ale jedinečný vtáčí raj, ktorý vtáky využívajú ako svoju odpočinkovú zastávku na svojej dlhej ceste domov a zároveň aj ako prostredie pre vyvedenie a výchovu svojho potomstva. Predmetom ochrany

CHVÚ je rybár riečny. V dávnejšej minulosti hniezdil rybár bežne na štrkových nánosoch Váhu a ostrovčekoch. Tie však vďaka úprave koryta rieky postupne zanikli. Začalo sa mu znova dariť až v posledných desaťročiach a na Dubnické štrkovisko sa dostal pravdepodobne len pred niekoľkými rokmi.

Existencia hniezdných ostrovov je základným predpokladom na hniezdenie populácie rybára riečneho. Hniezdne páry rybára získavajú potravu v celom území CHVÚ Dubnické štrkovisko, ktoré je zároveň súčasťou ich potravinovej ekologickej niky. Sú citlivé na vyrušovanie, a preto je nevyhnutné vylúčiť akúkoľvek formu vyrušovania a zasahovanie do ekologickej niky v celom území CHVÚ Dubnické štrkovisko počas celého obdobia vyváždzania mláďat a v čase toku.

Rybár riečny je druhom európskeho a národného významu a jeho spoločenská hodnota podľa vyhlášky Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 24/2003 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny je stanovená na 40 000 Sk.